

TÜRK ESİKİAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2004, Sayı: 17

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Jürgen Seeher, <i>Hitit Başkenti Hattuşa'da Şehir Surunun Bir Kısmı Ayağa Kaldırılıyor</i>	1
Kitap Tanıtımları	
Karul, N – Z. Eres – M. Özdoğan – H. Parzinger, <i>Aşağı Pınar I. Einführung, Forschungsgeschichte, Stratigraphie und Architektur, Archäologie in Eurasien 15. Studien im Thrakien-Marmara-Raum, Band 1, Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein, 2003 (Bıçakçı, E.)</i>	4
Başgelen, N. – H. Hauptmann – M. Özdoğan (Ed.), <i>Ufuk Esin'e Armağan/Studies Presented of Ufuk Esin, Köyden Kente Yakındağ'da İlk Yerleşimler/From Village to Cities, Early Villages in the Near East, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003 (Güldoğan, E.)</i>	4
des Courtils, J., <i>Dünya Kültür Mirası Kentlerinden Ksanthos ve Letoon Rehberi, Ege Yayınları, İstanbul, 2003 (Özdizbay, A.)</i>	5
Mühlenbrock, J., <i>Tetrapylon. Zur Geschichte des viertorigen Bogenmonumentes in der römischen Architektur, Scriptorium, Münster, 2003 (Zeyrek, H.T.)</i>	6
Özdem, F. (Ed.), <i>Urartu: Savaş ve Estetik/Urartu: War and Aesthetics, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003 (Avcı, C.)</i>	7
Arkeoloji Dünyasından	
Thracia Pontica VIII the Ancient Cultures of the Pontic Area and their Association to the Sea (13-17 Eylül 2003, Sozopol-Bulgaristan) (Dönmez, Ş.)	8
1. Uluslararası Smyrna Sempozyumu (21-23 Temmuz 2003) (Tulunay, E.T.)	9
VIII. Mersin Arkeoloji Günleri (05-07 Eylül 2003) (Tulunay, E.T.)	10
"Urartu: Savaş ve Estetik" Sergisi (Konuralp, İ.Z.)	11
Klasik Filoloji Seminerleri (Öyken, E.)	12
Hattice, Urartuca ve Diğer Nadir Diller Hakkında Paris'te bir Konferans Yapıldı	12
Soloi Pompeiopolis Heykelleri (Tulunay, E.T.)	13
Yüksek Lisans (YL) ve Doktora Tezleri (DT)	14
Kazı – Araştırma	
Özbaşaran, M., 2002 Yılı Akarçay Tepe Kazısı	15
Belli, O., 2003 Yılı Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı	16
Başaran, S., 2003 Yılı Enez (Ainos) Kazı ve Onarım Çalışmaları	18
Özsait, M., 2003 Yılı Harmanören -Göndürle Höyük- Mezarlık Kazısı	19
Güleç, E., 2003 Yılı Hatay/Samandağ/Üçağızlı Mağarası Kazısı	20
Bilgi, Ö., 2003 Dönemi İkiztepe Kazı Çalışmaları	20
Zoroğlu, L., 2003 Yılı Kelenderis Kazısı	21
Bakır, G., Klazomenai'de Protogeometrik Döneme Ait İzler	21
Efe, T., 2003 Yılı Küllüoba Kazısı	22
Güleç, E., 2003 Yılı Sivas Hayranlı-Haliminhanı Kazısı	23
Girginer, K.S. – Ö.O. Girginer – H. Akıl, 2003 Yılı Adana İli Yüzey Araştırmaları: Saimbeyli ve Tufanbeyli	23
Sayar, M.H., 2003 Yılı Doğu Trakya Tarihi-Coğrafya Çalışmaları	24
Erkanal, A. – K. İren, 2003 Yılı Güney Aiolis Yüzey Araştırması	25
Erten, E. – M. Özyıldırım, 2003 Yılı Olba Yüzey Araştırması	26
Dönmez, Ş., 2003 Yılı Samsun İli Yüzey Araştırması	27
Sevin, V., 2003 Yılı Yüksekova Yüzey Araştırması	28
Enstitüden	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M.)	29
Societas Anatolica'nın İlk Genel Kurulu Paris'te Toplandı (Dinçol, A.)	30
Yeni Yayınlarımız	31

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı:17 (Ocak 2004)

Editör
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Ücretsizdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tür Sokak, No.4
80060 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel/Faks: (0212)292 09 63

E mail
meltemalpdogan@hotmail.com
doganmel@istanbul.edu.tr

www.tebe.org

Editörden

Okuyucularımızla son bulaşmamızdan bugüne kadar geçen altı ay içerisinde dünyada birçok şey değişti: Politik dengeler, devrilen liderler, savaşlar, doğal afetler, yeni buluşlar...Gezegenimiz her zamanki gibi dolu dizgin dönmekte.

Bu süre içerisinde, Türkiye adına pek çok atılımı gerçekleştirmeyi amaç edinmiş enstitümüz, azımsanmayacak başarıların altına imza atmıştır. Artan yayın sayısı ile öğrencilerin ve eskiçağ bilimleriyle ilgilenenlerin aydınlanmasını sağlamış, düzenlediği yıllık konferanslar ile farklı mesleklerden insanları bir çatı altında toplamış, geçtiğimiz yıl ikinci sayısını çıkarttığı süreli yayını ile Türkiye ve Avrupa'da farklı enstitü ve üniversite kütüphanelerinde yerini almıştır. Yayın konusunda yapılan atılımlar, popüler diziden çıkan üç yeni yayın ile kendini göstermiştir. Konusunda uzman bilim insanları tarafından kaleme alınmış; *Eski Önyasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, *Roma Dini* ile *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*.

Bir Çin Atasözü "Hedefsiz gemiye, hiçbir rüzgâr yardım etmez", der. Enstitümüz de, hedeflerine doğru ilerlerken başka kurumlardan destek görmektedir. Bunun son örneği, merkezi Paris'te olan ve eskiçağ bilimlerine hizmet vermeyi amaçlayan Societas Anatolica adlı bir derneğin, enstitümüzle ortak projeler yapmak üzere anlaşmaya varmış olması ve bundan sonra süreli yayını olan *Colloquium Anatolicum*'da, Societas Anatolica'nın yayın kurulunca kabul edilen yazılara da yer verilmesi, karardır. Son sayısından itibaren yıllık konferans metinlerinin yanı sıra, başka bilimsel makalelerin de yer aldığı *Colloquium Anatolicum*'un içeriği, kuşkusuz gelecek sayılarda daha da zenginleşecektir.

Bültenimizin bu sayısında Klazomenai Kazıları, çalışmaların başladığı 1979 yılından bugüne, genel bir değerlendirme çerçevesinde ilk defa bir haber olarak yerini almıştır. Aynı şekilde Doğu Trakya Çalışmaları başlığı altında; Tekirdağ, İstanbul, Edirne ve Çanakkale'de yapılan son tarihi-coğrafya araştırmalarına da bültenimizde ilk defa yer verilmiştir. Ayrıca Kargamış Baraj Gölü içerisinde kalan Akarçay Tepe Kazısı, Sivas Müzesi ile Ankara DTCF, Antropoloji Bölümü tarafından yürütülen Sivas Hayranlı Kazısı, geçtiğimiz sezon yeni başlayan Hakkari-Yüksekova Yüzey Araştırmaları ve Mersin-Olba'da akropolis ve yakın çevresini kapsayan Yüzey Araştırması, yine bültenimizde ilk kez yer alan haberler arasındadır.

Hitit başkenti Hattuşa hafiri Dr. Jürgen Seeher tarafından hazırlanan ve bir restorasyon projesini ve ona bağlı bir deneysel arkeoloji çalışmasını içeren başmakalemiz, bu projenin aşamalarını, fotoğraflar eşliğinde akıcı bir dille anlatmaktadır.

Okuyucularımıza ulaştırdığımız bu yeni sayı ve yeni haberlerle Anadolu'da zevkli bir yolculuk dileriz.

Meltem Doğan-Alparslan

Hitit Başkenti Hattuşa'da Şehir Surunun Bir Kısmı Ayağa Kaldırılıyor

Dr. Jürgen Seeher

Hattuşa şehri, uzun yıllar yapılan kazılar ve özellikle P. Neve tarafından yürütülen restorasyon çalışmaları ile ziyaretçilerin, pek çok yapının konumunu ve planını arazide görebildiği bir arkeolojik açık hava müzesi haline getirilmiştir. Hattuşa'nın 1986 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmasında bu özelliğinin rolü büyüktür. Şimdiye kadar, kazılan temellerin sağlamlaştırılıp tamamlanması prensibine dayalı restorasyon çalışmalarında, rekonstrüksiyon ancak kağıt üzerinde yapılıyor. Bu şekilde ziyaretçiler için yapıları bir bütün olarak algılamak çok kolay olmuyordu. 2003 çalışma mevsiminde, JTI firmasının sponsorluğu sayesinde deneysel arkeoloji kapsamında yeni bir projeye başladık. Bu yeni projede, temel üstü kesimdeki kerpiç duvarlar da örülerek bir Hitit mimarlık eserinin tamamen yeniden inşasına gidilecektir. Proje bugüne kadar yapılan restorasyon çalışmalarının devamı olmakla birlikte, yalnızca o dönemi görsel anlamda yeniden oluşturmak amacı gütmeyiz. Eğer tek amaç bu olsaydı, modern yapı teknikleri ve malzemeleriyle bu işlem hem daha çabuk, hem de daha az masraf ile gerçekleştirilebilirdi. Ancak işin hangi etaplarda yapıldığı, bu etapların ne kadar zaman gerektirdiği, kullanılan malzemelerin çeşit ve miktarları olduğu kadar, yapım tamamlandıktan sonra da yapının izlenerek gerekli yıllık bakımın boyutları gibi konuların belgelenmesi projenin içeriğini oluşturur. Eski teknik ve yapı malzemelerinin kullanımıyla Hitit Dönemi'nde planlama, uygulama ve bakım aşamalarında karşılaşılan sorunların anlaşılması daha kolay olacaktır.

Aslında bir tapınağın, saray yapılarından birinin ya da bir konutun rekonstrüksiyonu da yapılabilirdi; ancak sonuç pek tatminkâr olmazdı; çünkü düz damlı bir kerpiç yapı, boyutları dışında bugün kırsal kesimde halâ var olan kerpiç yapılardan pek farklı gözükmeyecekti. Hitit yapılarının özelliği, işlevleriyle birlikte ele alındıklarında, yani iç donanımlarıyla ve içine girilebilir olduklarında vurgulanabilirdi. Ancak Hitit yapılarının iç donanımları ve hatta dış görünüşleri ile ilgili o kadar çok noktada belirsizlik vardır ki, böylesi bir rekonstrüksiyonda çok sayıda soru işareti olacaktır.

Bu nedenle saray ve tapınakların dışında en anıtsal mimarlık ürünü ve Anadolu'daki Hitit şehirlerinin en belirgin özelliklerinden biri olan şehir surunun bir parçası rekonstrüksiyon için seçildi. Bu seçimin birkaç avantajı vardır: 1. Surun işlevi herkesin hemen anlayabileceği kadar açıktır; 2. Sur dışarıdan bakıldığında içine girmeden de etkileyicidir. Ziyaretçiler içine girmeyeceği için korunması da daha kolay

Hattuşa'da bulunan sur modeli. Mazgal dişleri, kule pencereleri, ahşap hatıllar gibi ayrıntılar belirtilmiştir.

Taş temel ve subasman kesiminin yapımı.

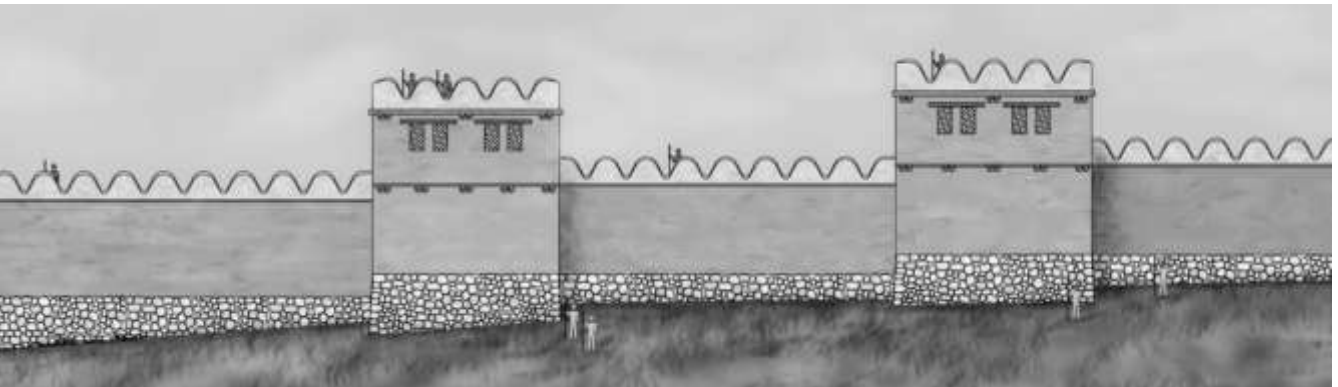
olacaktır; 3. Hitit Dönemi'ne ait sur modelleri vardır ve bunlar mimari detayların rekonstrüksiyonu için yol göstericidir.

Şehir surunun hangi bölümünün ayağa kaldırılacağını seçmekte iki kriter önemliydi. Birincisi yapı malzemelerinin kolayca taşınabileceği bir yer olması, ikincisi ve

en önemlisi ise ziyaretçilerin rahatça görebilecekleri bir konumun seçilmesiydi. Şehir suru genelde Hattuşa'daki gezi rotasının dışında, yoldan daha yüksekte kalan sırtlarda sarp terasların kenarında yer alır. En kolay ulaşılabilir sur kesimi Aşağı Şehir'de Büyük Tapınağı ve batısındaki yerleşim alanını kuzey batıdan çevreleyen iç surdur. Hattuşa'ya giriş yolu bu surdan geçer ve biraz arkasında bilet gişesi yer alır. Böylece bu nokta her gezinin başlangıcında ve bitişinde geçilen bir konumdur ve hemen bitişiğindeki geniş düz alan kerpiç tuğla üretimi için elverişlidir.

Kerpiç şehir surunun rekonstrüksiyonu orijinal yapı malzemeleri olan kerpiç ve ahşap kullanılarak gerçekleştiriliyor. Kerpiç tuğlalar koruyucu madde eklenmesizin üretiliyor, çünkü hava şartlarının kerpice etkisi ve duvarın korunması için gerekli bakımın belgelenmesi de projenin önemli bir bölümünü oluşturuyor. Tuğlaların üretimi için kullanılan bol killi, az kum ve taşçıklı toprak, Budaközü Deresi düzlüğünden, Evren/Yekbas Köyü'nden getiriliyor. Ek katkı olarak yalnız saman ilave ediliyor. Hattuşa kazılarında yangın geçirmiş yapılarda bulunmuş kerpiç tuğlalarda bazen samanın yanı sıra orta hatta, bol miktarda taşçık katkının varlığı izlenebilmişse de, projemizde çalışan mimar, restoratör ve eskiden kendi konutlarını kerpiçten yapan yaşlı işçiler bu katkının, tuğlaların sağlamlığını azaltacağını belirttikleri için, samandan başka ilave yapılmıyor.

Hazırlık olarak önce duvarın 1970'lerde onarılmış subasman kesimi (toprak üstünde kalan taş bölüm), üzerine gelecek ağırlığı kaldıramayacağı gerekçesiyle söküldü. Orijinal temel blokları üzerine taş kesim yeniden örüldü. Duvar çok meyilli bir arazide olduğundan kuleler ve kuleler arası beden duvar, üstte kerpiç tuğlaların terazili yerleştirilebilmelerini sağlamak için basamaklı olarak yapıldı. Bu şekilde subasman kulelerde kısmen 3 metre yüksekliğe ulaştı. Görünmeyecek şekilde beton harçla sağlamlaştırılan taş kesimin yapımı ancak önümüzdeki yıl bitirilecek ve kerpiç duvarın örülmesine ondan sonra başlanabilecektir. Bu nedenle şimdiye kadar üretilen kerpiç tuğlalar istiflendi; üstleri polyesterli branda ile örtülerek koruma

Surun rekonstrüksiyon çizimi.

Büyük çukurlar içinde kerpiç toprağı; saman ve su ile karıştırılır.

Çamur dinlendirildikten sonra tahta kalıplar içine dökülür.

altına alındı.

Çeşitli denemelerin yapıldığı ilk dönemden sonra tuğla üretiminde de verimli bir tempoya ulaşıldı: Büyük çukurlarda kerpiç toprağı, saman ve su karıştırılarak koyu kıvamlı bir çamur haline getirildi. Ertesi gün ayaklarla iyice çiğnenen çamur iki gün kadar daha dinlenmeye, kerpiç ustalarının deyimiyle mayalanmaya bırakıldı. Tahta kalıplar içine elle sıkıştırarak dökülen çamur hava sıcaklığına bağlı olarak beş altı gün sonra sertleşti. Bu etapta tuğlalar çevrildi ve arkalarının kurumaya bırakıldı. Kuruduklarında çok sağlam olan kerpiç tuğlaları, kepçenin iki ayağı altına sağlamlıklarını denemek amacıyla yerleştirdiğimizde en küçük bir çatlak bile oluşmadığı görüldü. 2003 yazında bu yöntemle yaklaşık 13 000 adet orijinal Hitit boyutlarında kerpiç tuğla üretildi (45x45x11 cm ve yaklaşık 30 kg ağırlığında). Şimdiye kadar 350 m³ kerpiç toprağı, katkı maddesi olarak 35 ton saman ve 280 ton su kullanıldı.

Bizim, toprak almak için kullandığımız kepçe ve

kamyon, tonlarca suyu getirmek için kullanabildiğimiz itfaiye tankeri, hazır kerpiç tuğlaların yerine götürülmesi için römorklu traktörün sağladığı işgücü ve organizasyon kolaylıkları olmaksızın, yaklaşık 9 km'lik suru inşa etmeyi başaran Hitit ustalarına saygı duymamak elde değil.

Surun öngörülen bu bölümünün ayağa kaldırılması işleminin 2005 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Zusammenfassung

Im Sommer 2003 begann in der hethitischen Hauptstadt Hattuša/Boğazköy ein neues Rekonstruktionsprojekt: Ein Abschnitt der Lehmziegelstadtmauer in der Unterstadt soll möglichst naturgetreu mit damals vorhandenen Materialien wiedererrichtet werden. Die genaue Dokumentation der Arbeiten ist ebenso Teil dieses Projekts wie später die Beobachtung der fertigen Anlage und die Feststellung des jährlichen Pflegebedarfs. Damit wird es möglich, die Bauplanung und -ausführung sowie Fragen der Unterhaltung in

Bir yüzü kuruyan kerpiçler daha iyi kurumaları için çevrilir.

Dik yerleştirilen kerpiçler rüzgarın yardımıyla tamamen kurutulur.

Kitap Tanıtımları

Karul, N.-Z. Eres-M. Özdoğan-H. Parzinger, *Aşağı Pınar I. Einführung, Forschungsgeschichte, Stratigraphie und Architektur, Archäologie in Eurasien 15. Studien im Thrakien-Marmara-Raum, Band 1, Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung, Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein, 2003. 220 sayfa, 91 plan, çizim, 52 resim sayfası ve 12 tablo.*

Kitabın önsözünde editörler, Alman Arkeoloji Enstitüsü Avrasya Bölümü'nün yayımladığı Archäologie in Eurasien serisinin 15. sayısı ile yeni bir dizinin, Studien im Thrakien-Marmara-Raum alt başlığı ile yayınına başladığını belirtiyorlar. Türkiye Trakya ve Marmara Bölgesi'nde, 1979 senesinde İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'ndan Prof.Dr. Mehmet Özdoğan tarafından önce yüzey araştırmaları ile başlayıp ardından da çeşitli kazılarla sürdürülen proje, 1993 senesinde Prof.Dr. Hermann Parzinger'in de katılımıyla bir Türk-Alman ortak çalışması olarak günümüze kadar devam edegelmiştir. Bölgede, özellikle Neolitik ile Tunç Devirleri arasındaki dönemi kapsayan ve bugüne kadar yapılan çalışmaların, bu yeni seride toplanmasının amaçlandığı belirtilmektedir.

Sonraki üç bölümden *Giriş*'de, bölgede yapılan araştırmaların arkeolojiye, özellikle de 1980'lerin başındaki diffusionist, anti-diffusionist tartışmalarına ve Anadolu, Yakın-doğu ile Balkanlar, Avrupa arasındaki tarihöncesi kültür ilişkilerinin anlaşılmasına yaptığı katkılardan bahsedilmektedir. Bölgenin günümüz ve özellikle deniz seviyesindeki değişimler ile Yunanistan'da yapılan polen analiz çalışmalarına göre, kısaca geçmiş dönemlerdeki doğal yapısının anlatıldığı *Türkiye Trakya'sı'nın Doğal Çevre Şartları* bölümünden sonra, *Türkiye Trakya'sı'nın Araştırma Tarihi* bölümünde, bölgede yapılmış olan arkeolojik araştırmaların kısa bir tarihçesi anlatılmaktadır.

Bundan sonraki bölümler *Aşağı Pınar*'da yapılan çalışmalar ile ilgilidir. *Aşağı Pınar Höyüğü* başlıklı bölümde yerleşmenin keşfi, konumu, topografik özellikleri, kazı tarihçesi ve tabakalanması anlatılmaktadır. Bir sonraki bölümde, J.Faßbinder ve H.Becker, höyükte yapılan manyetometrik ölçümler ve bunların değerlendirmesi ile ilgili kısa bir bilgi vermektedir.

Aşağı Pınar I'in ağırlıklı konusunu oluşturan mimarlık kalıntıları ile ilgili araştırmalar Necmi Karul ve Zeynep Eres tarafından yapılmış ve dört ana bölümde toplanmıştır. Necmi Karul'un hazırlamış olduğu *Aşağı Pınar Mimarlığı* başlıklı bölümde, Anadolu'da yapılan kazılar ile ilgili yayınlanan kazı raporlarında görmeye pek alışık olmadığımız ayrıntıda anlatılan yapı kalıntıları, yine ayrıntılı planlarla birlikte yer almaktadır. Karul, yerleşmede kullanılmış olan yapı malzemelerinin tanımları ile başladığı çalışmasını, her bir yapının ayrıntılı tanımlarının yer aldığı yapı kataloğu (Häuser) ile sürdürmüştür. Yapı içlerinde ve açık alanlarda yer alan sabit yapı öğeleri, yerleşme çevresinde bulunan hendek ve duvarlar ile yollar, ayrı bölümlerde anlatılmıştır. Bölümün sonunda ise, her bir tabaka, ilişkili yapı kalıntıları ile birlikte ele alınmış, yerleşme planları hazırlanmış ve yerleşme düzenleri konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

Zeynep Eres tarafından hazırlanan sonraki iki bölümün ilkinde, *Aşağı Pınar* yapılarından artakalan kerpiç yapı malzemesinin buluntu durumları ve üzerlerindeki dal izlerinin incelenmesi ile yapılarda kullanılan dalörgü çeşitleri ve bağlantı sistemleri, detay çizimleri ve tablolar ile de desteklenerek, anlaşılmaya çalışılmıştır.

Istranca Dağları'nda Geleneksel Köy Mimarisi başlıklı bir sonraki bölümde, Eres'in, günümüzde bölgede bulunan dal örgü yapılar ile ilgili etnografik bir çalışması yer alıyor. Yapılar, İğmeli ve Düz Atkılı Yapılar olarak iki ana gruba ayrılmış; İğmeli yapıların planlarına göre oluşturulan bir yapı tipolojisinin ardından, tek tek yapı elemanlarının (Tabanlar, Damlar/Çatılar, Çitler, Duvarlar, Sıvalar, Fırın ve Ocaklar) incelendiği bir bölümde dört değişik duvar konstrüksiyonunun detay çizimleri de yer almaktadır. Yerleşme düzeninin incelendiği kısa bir bölümün ardından ise, yapıların kullanım biçimlerine göre sınıflandığı (konutlar, ambar yapıları, ahırlar) son bölümde yapı kullanım biçimleri, dört farklı yapı tipinin ayrıntılı çizimleri (plan, kesit, görünüş) ile birlikte anlatılmıştır.

Necmi Karul ve Zeynep Eres'in beraber hazırladığı *Aşağı Pınar Yapıları'nın Rekonstrüksiyon Denemeleri* başlıklı bölümde, önceki üç bölümde yer alan bilgilerin yardımı ile, yerleşmede bulunmuş olan bazı yapıların ve yapı gruplarının rekonstrüksiyon denemeleri yapılmıştır. Bir direkli bir de iğmeli yapı örneğinin ayrıntılı çizimleri ile yer aldığı bu bölümde, kazıda elde edilen bilgilerin, etnografik malzemenin ve mimari bilginin ustaca birarada kullanıldığı anlatılmakta. Kitabın sonundaki *Değerlendirmeler* bölümünün ardından bir de kısa Türkçe özet yer almaktadır.

Anadolu Trakya ve Marmara Bölgesi'nde, 1979'dan bu yana yapılmış ve yapılacak olan çalışmaların yer alacağı, Alman Arkeoloji Enstitüsü, Avrasya Bölümü yayın serileri içerisinde yeni bir dizinin ilk kitabı *Aşağı Pınar I*, bir kazı raporunun ilk cildinde yer alması beklenen tüm bilgileri içermektedir. Ağırlıklı olarak mimarlık ile ilgili çalışmaların bulunduğu bu kitapta, bir yandan mimarlık ile ilgili malzeme ayrıntılı kataloglar ve planlar ile anlatılmış diğer yandan da bu malzemelere dayanarak yapılan yorum ve değerlendirmeler, rahatlıkla takip edilebilecek bölümler halinde düzenlenmiştir. Bölgede halen varlığını sürdüren geleneksel mimarlık ürünlerinin de incelendiği bir bölüm, hem ülkemizde hızla yok olan kültür varlıklarının belgelenmesi için hem de etnoloji-mimarlık ile arkeolojinin disiplinler arası çalışmasına iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Erhan Bıçakçı

Başgelen, N.-H. Hauptmann-M. Özdoğan (Ed.), *Ufuk Esin'e Armağan/Studies Presented of Ufuk Esin, Köyden Kente Yakınoğu'da İlk Yerleşimler/From Village to Cities, Early Villages in the Near East, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.*

1950'li yıllarda başlamış olan arkeoloji serüvenine İstanbul Üniversitesi çatısı altında Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü ile birlikte Prehistorya Anabilim Dalı Başkanlıklarını

da yaparak, 2000 yılı Ocak ayında emekli olduğu tarihe kadar aralıksız sürdüren değerli bilim insanı Sayın Hocamız Prof. Dr. Ufuk Esin, ülkemizde arkeoloji biliminin gelişmesi ve bugünlere gelmesi adına hizmet eden en önemli isimler arasında yer almaktadır. Emekli olduğu tarihten sonra da 1993 yılında kurucu üyeleri arasında yer aldığı TÜBA'nın (Türkiye Bilimler Akademisi) yürüttüğü TÜKSEK (Türkiye'de Kültür Sektörü) projesinin koordinatörlüğünü üstlenmiştir.

Prof. Dr. Ufuk Esin'in yapmış oldukları, yetişmiş ve bugün arkeoloji biliminde söz sahibi olmuş olanlar ile yetişmeye devam eden nesiller için her zaman yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda şimdiye kadar yaptığı çalışmaları ve 70. yaş günü için hazırlanması düşünülen bir yayın projesi Nezhin Başgelen, Harald Hauptmann ve Mehmet Özdoğan editörlüğünde 2003 yılı Ekim ayı içerisinde Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nın Armağan Kitapları Dizisi'nden, "Köyden Kente Yakınoğu'da İlk Yerleşimler/ From Village to Cities, Early Villages in the Near East" adlı iki ciltlik eser halinde, bu değerli bilim insanına armağan olarak yayınlanmıştır.

Bu ciltlerde altı anı yazısı ile birlikte kırk bir ulusal ve uluslararası makale yer almaktadır. İlk olarak Prof. Dr. Ufuk Esin'in yayın listesinin verildiği kitapta anı yazıları Nezhin Başgelen tarafından kaleme alınan "Yaşamının Anahtar Kelimeleriyle Ufuk Esin" isimli makaleyle başlamakta olup sırasıyla, Halet Çambel'in "Ufuk Esin'e", Harald Hauptmann'ın "Ein Leben für die Archaeologie in Anatolien", Mehmet Özdoğan'ın "Ufuk Esin, Bir Hoca, Bir Dost, Bir Bilim İnsanı", De Marie Claire Cauvin'in "Pour l'Homage À Ufuk Esin" ve Edibe Uzunođlu'nun "Bir Dosta, Bir Bilim İnsanına" adlı makaleleriyle devam etmektedir.

Bu anı yazılarının ardından gerek ülkemizde çalışan ve gerekse ülke dışında çalışmalar yapan birçok bilim insanının yazıları yer almaktadır. Örnek vermek gerekirse Güven Arsebük'ün "Kim Bu Neandertal'ler: (Kökleri Kurumuş) Uzak Soydaşlarımız mı, (Küçümşenen ve Reddedilen) Atalarımız mı (Yoksa) Hiçbir Şeyimiz mi?" adlı makalesi yanında, Manfred Korfmann'ın "Some Observations on Equating Troia with the 'Atlantis Myth'", Ofer Bar-Yosef'in "Early Neolithic Stone Masks" ile Ian Hodder'in "The Lady and the Seed: Some Thoughts on the Role of Agriculture in the 'Neolithic Revolution'" adlı makaleleri dikkat çekici yazılar arasındadır.

Bunların yanı sıra bu iki ciltlik eser ilk yerleşimlerin oluşması ve gelişmesi sürecinde konuları içine almaktadır. Belli başlı konuları gruplarsak: Tunç Çağları'nı da içine alan döneme kadar, hemen her dönemle ilgili yazıların yanında, dönemsel mimari özelliklerle ilgili, hammaddeden alete giden teknolojik aşamayla ilgili yazılar ile birlikte, ayrıca kazısı bitmiş olan veya devam eden belli başlı yerleşimlerin tanıtımı, gömüt gelenekleri ve bazı buluntu gruplarının ele alındığı makaleler bu yayında yer almaktadır.

Nur Balkan Atlı, Isabella Caneva, Turan Efe, Marcella Frangipane, Ivan Gatsov, Sevil Gülçur, Harald Hauptmann, Andreas Müller-Karpe, Peter Ian Kunniholm, Catherine Marro, Vassil Nikolov, Hans J. Nissen, Mihriban Özbaşaran, Mehmet Özdoğan, Ivan Pavlu, Jacob Roodenberg,

Michael Rosenberg, Henry T. Wright, Jak Yakar, Willem van Zeist gibi isimler başta olmak üzere daha birçok kişi yukarıda gruplandırılan konular ile ilgili makaleleri ile bu iki ciltlik esere katkıda bulunmuşlardır.

Emre Güldoğan

des Courtils, J., Dünya Kültür Mirası Kentlerinden Ksanthos ve Letoon Rehberi, Ege Yayınları, İstanbul, 2003. 176 sayfa, 73 resim, 2 harita, 12 plan.

Anadolu'da kazısı yapılan, kalıntılarıyla Eskiçağ'daki önem ve durumunu yansıtabilen "Eski Anadolu Kentleri Dizisi" rehber kitaplarına, daha önce de Ege Yayınları tarafından yayımlanan Priene, Hattuşa, Ephesos, Troia ve Hierapolis ile birlikte Ksanthos ve Letoon Rehberi de eklenmiştir. Ksanthos-Letoon Fransız Arkeolojik Misyonu'nun başkanı olan yazar tarafından bildirildiğine göre, Ksanthos ve Letoon hakkında monografiler, kazı raporları ve makaleler dışında, kolay erişilebilecek bir başvuru kitabının olmaması, bu boşluğu biraz olsun doldurabilmek amacıyla, söz konusu arkeolojik rehber kitabının yayımlanması fikrini doğurmuştur.

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır. I. bölümde, öncelikle Ksanthos ve Letoon'un coğrafi konumu ve tarihöncesi döneminden, 1962'de Fransızlar tarafından başlanan Letoon kazılarının başlamasını da kapsayan bir kronoloji tablosu veriliyor. Daha sonra, tarihöncesi dönemden Ksanthos'un terkinin gerçekleştiği Bizans Dönemi içlerine kadar süregelen tarihsel süreç, gayet yalın bir dille ve temel noktaların vurgulandığı bir üslûpla anlatılıyor. Cilalı Taş Dönemi'ne tarihlenen bir taş balta ve M.Ö. 6. binyıla ait az sayıdaki keramik malzeme ile temsil edilen kentin tarihöncesi döneminin halâ karanlıkta olduğu belirtiliyor. Bronz Çağı ise daha çok, antik kaynaklardaki referanslar (Herodotos gibi) ile Lykia/Lukka halkı ve ülkesi hakkındaki Yakınoğu yazılı kaynaklarına dayanılarak kurgulanıyor. Kentin ve kutsal alanın Arkaik Dönem'den Bizans Dönemi içlerine kadar uzanan tarihi süreci de, söz konusu dönemleri aydınlatan arkeolojik ve epigrafik kaynakların yardımıyla açıklanıyor. Ayrıca, I. bölüm içerisinde Lykia Hanedanlık Sikkeleri ve Lykia Dili başlıkları altında verilen spot bilgilerle, tarihi anlatımın içeriği kültürel boyutun eklenmesiyle zenginleştiriliyor. I. bölüm, modern dönemleri içeren, Ksanthos ve Letoon'un yeniden keşfinin anlatılmasıyla sonlandırılıyor.

II. bölüm *Ksanthos Gezisi* başlığını taşımaktadır. Bunun kapsamında okurun zamanına ve ilgisine göre seçebileceği alternatif gezi güzergâhları öneriliyor. Bu gezinin başlangıcında Ksanthos ören yerinin genel bir tanıtımını takiben *Agora ve Tiyatro, Lykia Akropolü, Surlar ve Güney Kapı, Kent Merkezi, Katedral ya da Doğu Bazilikası, Nereidler Anıtı, Kentin Kuzeydoğu Kesimi, Tepedeki Nekropolis, Yukarı Şehir, Ksanthos'un Çevresi, Batı Yakasındaki Kaleler* başlıkları altında, kentin bu kesimlerinde bulunan öğeler genel ve belirleyici özellikleriyle tanıtılıyor. Ayrıca, Lykia kültürünün ayrılmaz parçası olan ünik semerdam kapaklı Lykia lahitleri, kentin erken dönemine ışık tutan payeli mezarlar, ahşap evleri taklit eden kaya mezarları ve

anıtısal mezarlara ayrı bir önem verildiği göze çarpıyor. Ksanthos özelinde ve söz konusu mezarlar örneğinde, Lykia'nın yerel kültürünün, Arkaik ve Klasik Dönemlerde başlayan, Hellenistik Dönem'de yoğunlaşan Hellenleşmeye yönelik akkültürasyon sürecinin ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde bile mezarlarda korunan yerli öğelerin genel çerçevesi özetle çiziliyor.

Kitabın III. bölümü *Letoon Gezisi* ismine sahiptir. Bunun kapsamında önce, Kutsal Alanla İlgili Söylence ve Kutsal Alanın Tarihçesi adlarındaki ayrımlarla bir giriş yapılıyor. Bunlarla yine kentten yerel Lykia kültürü ile olan bağlantıları vurgulanıyor. Bu bağlamda, Leto kültürünün Lykçe "Elyana" olarak adlandırılan su perileri kültürünün kimlik değiştirmiş hali olduğu savlanıp, Hellenizasyon sürecinde ve sonrasında bu kültürün Leto olarak adlandırıldığı ileri sürülüyor. Daha sonra *Kutsal Alanın Gezilmesi* başlığında, Tiyatro, Teraslar, Tapınakların Bulunduğu Meydan, Kutsal Yol ve Kutsal Kaynak ile Kuzey Portiko tanıtılıyor. Kitabın sonuna ise, *Sözlük, Seçme Kaynakça* ile *Resim* listesi kısımları eklenmiştir.

Kitap, açık, akıcı ve öğretici üslûbuyla öne çıkıyor. Kentin anlatılan her bir öğesinin altında verilen kaynaklar, konu hakkında daha fazla bilgiye sahip olmak isteyenlere bir kolaylık sağlıyor. Ayrıca, kentten kısımlarını gösteren renkli planları, yapıların ve mezarların çizimleri, bilgisayar ortamında özenle hazırlanmış üç boyutlu restitüsyonları kitabın içeriğine ayrı bir zenginlik ve hareket katıyor. Kitabın bölümleri içine serpilmiş, Lykia kültürünün belirleyici kültürel yönlerini içeren bağımsız ayrımlar ise, rehber kitabı işlevine ek olarak, öğretici bir nitelik kazandırıyor.

Tanıtıma çalıştığımız *Ksanthos ve Letoon Rehberi* isimli kitap, son zamanlarda artarak çoğalan Türkçe arkeolojik kitapların yeni bir halkasını teşkil ediyor. Bu sevindirici gelişmenin Türk arkeoloji öğrencilerinin eğitimine ve yabancı dil sorunundan ortaya çıkan kaynak sıkıntılarında olumlu bir katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bunun yanı sıra, söz konusu kitapların, Türkiye'de arkeolojinin popülerleşmesine ve maalesef son zamanlarda popüler kültürün sığlık olarak yansıtılmaya çalışıldığı ülkemizde, bu tanıtımın yeniden ve olumlu yönde şekillenmesine katkıda bulunacağı umudundayız.

Aşkın Özdzibay

Mühlenbrock, J., *Tetrapylon. Zur Geschichte des viertorigen Bogenmonumentes in der römischen Architektur, Scriptorium, Münster, 2003. 313 sayfa ve 50 levha.*

Kitap yazarı tarafından Münster'de Philosophischen Fakultät der Westfälischen Wilhelms-Universität, Seminar für Klassische Archäologie'de Prof. Dr. Hugo Brandenburg danışmanlığında hazırlanan ve 1997 yılında kabul edilen doktora tezinin kısaltılmış ve üzerinde çalışma yapılarak basılmış halidir.

Roma Dönemi'nde büyük kentlerde imparatorluğun görkemini simgeleyen, sosyo-politik fonksiyon da üstlenen bir yapı olan tetrapylonlar, buradaki çalışmaya konu seçilmiş ve kitapta Roma dünyasının çeşitli bölgelerinde tespit edilen örneklerinin topluca değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

tır. Bu amaç doğrultusunda bilinen örnekler kataloglanmış, bunların yardımıyla yeni sonuçlara ulaşılmıştır.

Kitabın Kuruluşu: İç kapaklar ve içindekiler listesini okuyucu için açıklamaların yer aldığı *Önsöz* ve *Giriş* bölümleri izler. Çalışmanın metin kısmı on bölüm başlığı altında değerlendirilmiştir: Birinci bölümde (1. *Terminologie*) öncelikle çalışmaya konu olan anıt tipinin isimlendirilmesindeki kavram sorunu çözümlenmek istenmiştir. Bunu yaparken de yazıtlar, eski yazındaki bilgiler ve günümüz araştırmacılarının kullandıkları terimler irdelenmiştir. İkinci bölümde (2. *Urbanistische Einbindung und Funktion*) tetrapylonların kent ile bağlantısı ve işlevi konusuna yer verilmiştir. Mimari anıtın kent içi ve dışındaki konumu bilgileri ayrı ayrı ele alınmış, bunların ana caddeler ile bağlantısına değinilmiştir. Ayrıca, kent ile ilgili diğer fonksiyonel özelliklerine yer verilmiştir. Kitabın üçüncü bölümünde (3. *Grundrissdisposition*) ise, anıtın plan oluşumu ve boyutları konusu ele alınmıştır. Dikdörtgen ve kare planlılar ayrı alt başlıklarda incelenmiş ve boyutları hakkında da bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölüm (4. *Architektonische Fassadengestaltung*), anıtın mimari cephe yapısı bilgilerine ayrılmıştır. Beşinci bölümde (5. *Skulpturenschmuck*) tetrapylonların heykeltraşi süslemeleri konusu tam plastik ve kabartmalar olmak üzere iki alt başlıkta irdelenmiştir. Altıncı bölüm (6. *Bedeckung des Innenraumes*) tetrapylonların iç mekânın tavan örtüsünü konu almıştır. Bunlar, düz ve kaset örtülü, tonozlu, haç tonozlu ve kare/dikdörtgen üzeri kubbeli olmak üzere dört alt başlıkta değerlendirilmiştir. Yedinci bölümde (7. *Oberer äußerer Abschluß*) anıtın tepe kısmının üst ve dış yüzeyi altı başlıkta gruplanmıştır: çatı, attika, tambur biçiminde (?), aedikula benzeri, piramidal biçimli ve kule şeklinde (?). Sekizinci bölüm (8. *Dachkonstruktion*) tetrapylonların çatı konstrüksiyonuna ayrılmıştır. Dokuzuncu bölümde (9. *Erbauer, Geehrter, Anlaß*) anıtı yaptıran, onuruna yaptırılan, inşaa sebebi başlığı altında, halktan kişilerin ve imparatorların/imparator ailesinin onuruna yapılmış olanlar ayrı toplanmıştır. Onuncu bölüm, yapı tipi hakkındaki düşüncelere yer verir. Sonuç değerlendirmesi ve ardından katalog bilgilerine yer verilmiştir. Katalogda İtalya, İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz, Arnavutluk, Libya, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Suriye, Türkiye, Yunanistan, Sırbistan, Romanya, Macaristan ve Avusturya'da tespit edilmiş örnekler ayrı ayrı ele alınmış, anıtın bulunduğu kent ile ilgili önemli kronolojik bilgiler, kent ile ilgili kaynakça, kentte yapılan araştırma ve incelemelerin tarihçesi, tetrapylonun kentteki konumu, planı, rekonstrüksiyonu, tarihlenmesi ve fonksiyonu belirtilmiştir. Tetrapylonların yayılım alanının işaretlendiği haritayı örneklerin yüzyıl dilimi içerisinde dönem ve buluntu yerlerinin listelendiği tablo, kaynakça kısaltmaları, yer ve anıt listesi, resimlerin kaynakçası ve levhalar izler.

Sonuç: Tetrapylon kelimesi, mimari bir anıt tipini tanımlamak için kullanılan antik bir kavramdır. Eski yazında tetrapylon kelimesi İ.S. 2. yüzyıldan Bizans Dönemi'ne kadar kullanılmıştır. Roma'da İ.Ö. 3. yüzyıldan İ.Ö. 2. yüzyıl başına kadar görülen heykeller, kabartmalar ve yazıtlarla bezeli anıtlar mevcuttur. Bunlar tek veya üç geçitli, ender olarak da iki geçitlidirler. Bu üç anıt tipinin ortak özellikleri, iki yönden görülecek biçimde inşaa edilmiş olmalarıdır.

Tetrapylonlar ise, dört geçitlidirler ve Roma İmparatorluk Çağı'nın kentlerde görülen tipik mimari anıtlarıdır. Bunu etkileyen Hellen kent yapısı tespit edilmemiştir ve tümüyle Roma buluşu olduğu kabul edilir. En eskiye tarihlenen örnek Augustus dönemine aittir. Bu yapı tipi dört yönlü görülecek biçimde inşaa edilmesiyse, yukarıda değinilen üç tipten ayrılır. İ.Ö. 1. yüzyıl ilk çeyreğinden İ.S. 6. yüzyıl ortalarına kadar yapı tipi olarak, formal, fonksiyonel ve sosyopolitik anlamda tetrapylonlar kentlerde önemli bir yere sahip olmuş, daima kentin ana trafiğinin aksında merkezi konumda bulunmuştur.

Yukarıda detaylı biçimde tanıtılan ve tetrapylonları konu alan kitap, özellikle anıtsal Roma mimarisi ile ilgilenen arkeoloji bilimi araştırmacıları için önemli bir kaynak olarak bilim dünyasına sunulmuştur. Uzun uğraşlar sonunda elde edilen bilgiler yalın, ancak doyurucu bir şekilde akıcı bir üslupla böylesine değerli bir çalışmada ortaya konulmuştur. Türkiye'den örneklere yer verilmiş olması, Anadolu arkeolojisinin bu konuda eksik bilgilerine tamamlayıcı bir halka ekleyen nitelik kazandırır.

Turgut H. Zeyrek

Özdem, F. (Ed.), *Urartu: Savaş ve Estetik/Urartu: War and Aesthetics, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003. 279 sayfa, 341 renkli fotoğraf, 8 siyah beyaz fotoğraf, 4 gravür, 4 harita.*

Kitap, danışmanlığını Prof. Dr. Oktay Belli'nin yaptığı, 9 Ekim 2003-17 Mart 2004 tarihleri arasında Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde açılan "Urartu: Savaş ve Estetik" sergisi dolayısıyla T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık işbirliği ile Yapı Kredi Bankası için hazırlanmıştır.

Kitapta esas olarak 2 ana bölümlendirmeye gidilmiştir. İlk bölümde; yüzlerce yıldır ihmal edilmiş bir uygarlık olan Urartu Krallığı hakkında detaylı bilgiler içeren 7 makaleye, ve ikinci bölümde katalog kısmına yer verilmiştir. Tüm metinler Türkçe ve İngilizce olarak çift dilli kaleme alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Nadir Avcı ve Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Genel Müdürü R. Ömer Kükner'in Önsözleri'nin ardından Prof. Dr. Oktay Belli'nin "Urartu Krallığı ile İlgili Araştırmaların Tarihçesi" isimli makalesi yer alır. Prof.Dr. Belli makalesinde, Urartu Uygarlığı ile ilgili araştırmaları anlatırken, Urartu adının geçtiği en eski kaynaklardan günümüze kadar yapılan çalışmaları kronolojik bir sıra içerisinde vermiştir. Khroneli Movses'den Evliya Çelebi'ye, Friedrich Edward Schulz'dan B.B. Piotrovski'ye, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden İstanbul Üniversitesi Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi'ne değin yapılan tüm bilimsel çalışmaları anlatırken, metinlerin fotoğraf ve gravürlerle görsel olarak zenginliği göz alıcıdır.

İkinci makale "Urartu Krallığı'nın Tarihsel Gelişimi" başlığı altında yine Prof. Dr. Belli tarafından kaleme alınmıştır. İki alt başlık altında incelenen konu "Erken Urartu Tarihi: Beylikler Dönemi alt başlığı kapsamında, Hurri kökenli boy ve budunların yaşam tarzları, Uruatri ve Nairi adlarının

tarih sahnesine çıkışı, krallık aşamasında Erken Demir Çağı toplumlarının yarattığı kültürün ne denli büyük ve önemli bir oluşuma temel teşkil ettiği ve yaratılan bu kültürün özgün yanları ifade edilmiştir. "Klasik Urartu Tarihi" alt başlıklı bölümde; Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Beyliklerin Assur'a karşı birleşmeleri ve ardından kurdukları Krallığın bölgeye hakimiyetini etraflıca ele alan yazar, krallık sınırlarını çizerken özellikle Van Bölgesi'nin önemine değinmektedir.

Bir diğer makale "Urartu Krallığı ve Topografya başlığı ile Prof. Dr. Paul Zimansky tarafından kaleme alınmıştır. Van Bölgesi'nde kurulan krallığın olanca zor coğrafi olumsuzluklara rağmen, nasıl olup da dönemin etkin güçlerine karşı durabilecek bir yapıya kavuştuğunun cevabını irdeleyen yazar, öncelikle Urartu'nun devletleşme aşamasındaki fiziksel koşulları ele almıştır.

Dördüncü makale "Urartu Başkenti Tuşpa: Van Kalesi" başlığı ile Prof. Dr. M. Taner Tarhan tarafından hazırlanmıştır. M.Ö. 3. binyıllara, Eski Tunç Çağı'na değin uzanan geçmişiyse Van Kalesi Höyüğü'nün ne denli köklü bir iskân tarihine sahip olduğundan bahisle, Van Ovası'nın ortasında yükselen ve doğa harikası olan yalçın Van Kayalığı'nın üzerinde kurulmuş olan Van Kalesi detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Kalenin Urartular'dan sonra bile önemini yitmediğini belirten yazar, Urartular'dan sonraki yerleşimcilere de değinerek Van Kalesi'nin sahiplik ettiği uygarlıkların önemini belirtmiştir.

Beşinci makale "Çivi Yazılı Anıtsal Kaya Kapıları ve Urartu Tanrıları başlığı ile Prof. Dr. Oktay Belli tarafından yazılmıştır. Kapı biçimli kaya nişlerinin özenli işlendiğine dikkat çeken ve bu kaya kapılarının içlerine yazdırılan çivi yazılarının Urartu'ya özgü yapısını belirten yazar, günümüzde bile kutsallığını yitirmemiş bu kaya nişlerinin dinsel ve görsel anlamda Urartu Krallığı bünyesindeki halklar için neler ifade ettiğini ayrıca belirtmiştir.

Altıncı makale "Urartu Krallığı'nda Dil ve Yazı" ana başlığı altında Prof. Dr. Ali M. Dinçol ve Prof. Dr. Belkis Dinçol tarafından kaleme alınmıştır. Makalede Urartuca'nın dünya dilleri arasında hangi dil ailesine ait olduğu, yakın coğrafya içerisinde hangi uygarlıkların dilleriyle akrabalık derecesinde benzerlikler gösterdiği anlatılmakta ve verilen örneklerle Urartuca'nın ne olup ne olmadığını bilimsel veriler ışığında değerlendirilmiştir.

Yedinci makale "Çivi Yazılı Metal Eşya ve Silahlar" başlığıyla Prof. Dr. Oktay Belli'ye aittir. Esas olarak makalede yer alan çivi yazılı Urartu eserlerinin sınıflandırması yapılarak, bu eserlerin hangi arkeolojik merkezlerden ele geçtiği anlatılmış olsa bile, dikkati çeken bir nokta, yazarın birçok Urartu çivi yazılı eserinin yurt dışındaki müzelere ve koleksiyonerlerin tasarrufuna maruz kalmasından duyduğu rahatsızlıktır.

Kitabın ikinci bölümü sergilenen eserlerin tanıtımına ayrılmıştır. Metinleri Prof. Dr. Belli kaleme almıştır. Sergilenen tüm eserlerin fotoğraflarının özenli bir biçimde mizanpajı yapılarak metin altlarında okuyucuya sunulmuştur. 400'e yakın eserin yer aldığı katalogda *Gündelik Yaşam, Süsleme/Takılar, Ordu-Savaş, Din-İnanış* bölümleriyle; "Urartu:

Savaş ve Estetik Sergisi”nde sergilenen eserlerin yapılan tanımlamalarının yanı sıra, yapım tekniklerine de değinilerek Urartu Sanatı hakkında okuyucu bilgilendirilmiştir.

Kitapta ayrıca, Fotoğraf Sanatçısı Ara Güler’in Başkent Tuşpa’ya objektifi ardından bakışının, okuyucunun beğenisini hak edecek eşsiz kareleri yer almaktadır.

Gerek doyurucu metinleri ve gerekse kaliteli bir bakış açısı gerektiren fotoğrafları ile okuyucuya ulaşmayı hak eden kitabın arka kapağının iç kısmındaki Yukarı Anzaf Urartu

Kalesi’nin Depo Odasının pithosları, okuyucuya tarihe oldukça yakından tanıklık etme fırsatı vermektedir. Belki de arka kapaktaki bronz adak levhası üzerindeki; 4 işareten oluşan henüz çözümlenmemiş resim yazısı ve altındaki aslan üzerinde ayakta duran ulusal Tanrı Haldi’ye, karşısında Tanrıça Arubani’nin bir oğlağı sunuşunun betimlendiği sahne, bir Anadolu uygarlığı olan Urartu’nun, Anadolu tarafından benimsenerek hak ettiği ilgi ve saygının sunumunu okuyucuya iletmenin bir ifadesi sayılabilir.

Can Avcı

Arkeoloji Dünyasından

Thracia Pontica VIII the Ancient Cultures of the Pontic Area and their Association to the Sea (13-17 Eylül 2003, Sozopol-Bulgaristan)

Bulgaristan Sualtı Arkeolojisi Araştırma Merkezi’nin düzenlediği “Thracia Pontica VIII. The Ancient Cultures of the Pontic Area and their Association to the Sea” Sempozyumu 13-18 Eylül 2003 tarihleri arasında Bulgaristan’ın Sozopol kenti yakınlarındaki Smokinite Hotel’de yapıldı.

13 Eylül Cumartesi günü Smokinite Hotel’in Konferans Salonu’nda saat 19.00’da Açılış Resepsiyonu ile başlayan Sempozyum’da ilk olarak Bulgaristan Kültür Bakanı Bozhidar Abrashev ile ülkenin önde gelen arkeologlarından Prof.Dr. Mihail Lazarov ile Prof.Dr. Alexander Fol açılış konuşmaları yaptılar.

Sempozyumda bildiriler 14 Eylül Pazar günü, Dr. Ivan Karayotov başkanlığında ve “Connections Between Cultures” konulu ilk oturumda Ilka Zmejkovala ve Krassimir Nikov “Circuits, Routes de Commerce et Sites (Ports) Attestè sur le Littoral Ouest de la Mer Noire (XVIII- XIE Siècle av. J.C)”, Kalin Dimitrov “The Seafaring Along the Western Black Sea Coast during the Vth Millennium BC. Imported Luxury Goods and Materials from the Prehistoric Necropolis in Durankulak”, Krassimir Leshtakov “Copper Based Ox-Hide and Bun-Ingots Found in the East Bulgarian Lands”, Totko Stayanov “Thrace, Aegean and Eastern Mediterranean in the Early Iron Age: Questions of Contact Models”, Hristo Preshlenov “Barrier and Corridor. The Bulgarian Black Sea Coast in Late Antiquity”, Jan Gerrit de Boer “Poleis, Emporia and Strongholds Along the South-Western Black Sea Coast”, Önder Bilgi “İkiztepe: A Bronze Age Site by the Central Black Sea Coast in Turkey”, Şevket Dönmez “Sinop Province in the Iron Age, Central Black Sea Region, Turkey” ve Sümer Atasoy “The Amisos Tombs, Central Black Sea Region, Turkey” başlıklı bildirimlerini sundular. Aynı gün öğleden sonra Önder Bilgi başkanlığında gerçekleştirilen “Written Sources” konulu 2. oturumda

Kalin Porozhanov “Ancient Cultures of the Anatolian Black Sea Coast-Interpretation Thracica Maritima”, Alexandar Portalsky “Lydia und die Propontis in der Zeit der Mermnaden” ve Konstantin Gospofinov “Arrian’s Periplus and the Western Coast of the Black Sea” adlı bildirimlerini aktardılar.

15 Eylül Pazartesi günü Zlatozara Gocheva’nın başkanlık yaptığı “Political and Economic Development” konulu 3. oturumda Mark Stefanovich “Ethnicity and the Grek Polis on the Western Black Sea Coast”, Diana Gergova “The Sliding Doors of the Getic Tombs and Their Overseas Parallels”, Kamen Dimitrov “Pontic Traditions in the Monetary Policy of the Gettic State Around Sboryanovo, N-E Bulgaria”, Ivan Karayotov “La Politique de Mesambria par Rapport des Villes Ouestpontiques au Nord du Balkan”, Petya Kiyashkina “Coins of Thracian Tribes and Rulers from the Region of Burgas” ve Stavri Topalov “Non-Monetary Means of Exchange for Small-Scale Trade in Thrace during the 1st Mill. BC”, başlıklı bildirimlerini sundular. Günün ikinci yarısında gerçekleştirilen Manfred Oppermann’ın başkanlığındaki “Cults, Rituals, Beliefs, Religion” konulu 4. oturumda ise, Maya Avramova “The Symbolic of the Shell”, Mariya Chichikova “Funeral Architecture and Decoration in Northern Thrace and in the Pontic Zone (IV-III Century BCE)”, Manfred Oppermann “Die Westpontischen Grabreliefs Hellenistischer Zeit und ihre Mentalen sowie Ikonographischen Beziehungen zu Kleinasien und der Aegaeis”, Varbinka Naidenova “L’Idèe de L’Immortalitè Refletée dans le Mobilier Funéraire”, Zlatozara Gocheva “La culte de Grand Dieu d’Odessos dans des colonies grecques Ouest-Pontique”, Martin Gyuzelev “Reliefs with Depictions of Heros Stomianos/Problems of Interpretation” ve Lyubava Konova “Magic and the Funeral Rites, Clay ‘Cult’ Objects from the Necropolis of Apollania Pontica” başlıklı çalışmalarını aktardılar.

16 Eylül Salı günü Olaf Höckmann’ın başkanlık yaptığı “Development of the Black Sea” konulu 5. ve 6. oturumlarda Anton Preisinger “The Black Sea during the Holocene: Anoxity, Sea Level and Climate”;

Henrieta Todorova “Eustatic Sea Level Change and Archaeological Evidence”, Olaf Höckmann “Prospecting for the Harbour of Ancient Histria, Rumania”, Dimitar Stoev “Coastal Changes along the Southern Bulgarian Coast. Geomorphologic Conditions for the Localization of the Pre-Roman Settlements in Anhiolo”, A. Preisinger, S. Aslanian ve W.D. Heinitz “Geomorphologic Development of the Bay of Sozopol”, Hristina Angelova “Ancient Ports Along the Bulgarian Black Sea Coast. The Case of Apollonia Pontica and the Ropotamo River Outflow”, Nadja Ognjanova-Rumenova “Diatom Analyses of Sediment Profiles Connected with Archaeological Excavations in Coastal Wetlands in the Bay of Sozopol-An Application of Different Methods in Paleoecological Interpretation”, Mariana Filipova-Marinova ve Elissaveta Bozilova “Paleoecological Evidence on the Vegetation History and Human Occupation in the Coastal Area of Sozopol (South-Eastern Bulgaria)” ve Tzvetana Popova “Plants and People in Ancient Mediterranean and the Pontic Region” adlı bildirimlerini sundular.

17 Eylül Çarşamba gününün ilk yarısında bildirimlerin sunumuna devam edildi. 7. ve son oturumda Kamen Dimitrov başkanlığında gerçekleştirilen ve “Current Projects” konusunu işleyen bildirimler sunuldu: Marek E. Jasiniski, Fredrik Soreide, Brett Phaneuf ve Ayşe D. Atauz “Maritime Archaeology from an International Perspective”, Victor V. Lebedinski “Underwater Archaeological Finds as a Source of the History of the Peoples that Inhabited the Black Sea Coast (On the Example of Chersonesos Taurica)”, Julia A. Proinar “Chersonesos Taurica: The Cross-Roads of the Cultures between East and West”, Adrian Anastasi ve Markeliana Mustaka “Albania. Preliminary Survey in the Bay of Durres, Adriatic Sea”, Kroum Batchvarov, Anita Dotseva, Dimiter Vasilev, Ivelina Petkova, Miroslav Todorov, Stanislav Bonev ve Yavor Ivanov “Excavations of a Post-Medieval Black Sea Merchantman in Kiten, Bulgaria”; ve Georgi Mavrov “Restoration and Conservation of Archaeological Finds from a Black Sea Merchantman” başlıklı bildirimlerini sundular. Aynı günün sonunda sempozyumun resmi kapanış toplantısı gerçekleştirildi.

Bu yıl sekizincisi yapılan ve uluslararası sempozyumlar arasında önemli bir yere sahip olan Thracia Pontica Sempozyumu’nun, jeomorfoloji, klimatoloji, arkeoloji, tarih, din tarihi ve kültürleri, ekonomi tarihi, iktisat tarihi, edebiyat ve sosyal yaşam konularında sunulan çok yararlı bildirimler ve bunlar hakkındaki tartışmaların sağladığı bilgi yoğunluğu ile amacına tam olarak ulaştığı tüm katılımcılar tarafından vurgulandı. Bu geleneksel ve önemli sempozyumun gelecek yıllarda devam etmesi dileğimle Düzenleme Kurulu Başkanı Dr. Hristina Angelova’yı kutlarım.

Şevket Dönmez

1. Uluslararası Smyrna Sempozyumu (21-23 Temmuz 2003)

T.C. İzmir Valiliği, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü ve İzmir Ticaret Odası tarafından düzenlenen “1. Uluslararası Smyrna Sempozyumu”, 21. Temmuz 2003 tarihinde, İzmir Sabancı Kültür Merkezi’nde, İzmir Valisi Yusuf Ziya Göksoy, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Priştina ve İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürü ve Sempozyum Genel Koordinatörü Dr. Mehmet Taşlıalan’ın konuşmalarıyla, törenle açıldı. Açılış oturumunda, Prof. Dr. Meral Akurgal, Prof. Thomas Drew-Bear ve Dr. Mehmet Taşlıalan, İzmir’in tarihi hakkında bilgi verdiler; daha sonra Smyrna konulu bir sinevizyon gösterisi yapıldı.

“Smyrna Agorası’ndaki Son Kazılar” konulu, öğleden sonra da devam eden 1. oturumda, Dr. Mehmet Taşlıalan, “Smyrna Agora Kazısı”; Prof. Didier Laroche, “Smyrna Agorası’ndaki Bazilika ve Stoa’nın Mimarî Özellikleri”; Dr. Laurence Cavalier, “Smyrna Agorası’nda Mimarî Bezeme”; Prof. Dr. Mustafa Şahin yerine ortak araştırmacı Dr. Mehmet Taşlıalan, “Smyrna Agorası Heykeltıraşlığının Ön Raporu”; Prof. Thomas Drew-Bear, “Roma İmparatorluk Dönemi’nde Lyon’dan İzmir’e Atanan bir Defterdar”; Prof. Michel Christol, “Asya Eyaletinde Bilinmeyen İki Yeni Vali”; Prof. Roger Bagnall, “Smyrna Agorası Grafittleri”; Dr. Sophie Picaud adına Suzan Özyiğit, “Smyrna’dan Pişmiş Toprak Heykelcikler”; Yrd. Doç. Dr. Lâle Doğer, “Agora Kazılarındaki Bizans Seramikleri Hakkında İlk Gözlemler”; Dr. Koray Konuk, Smyrna Agora’sında Bulunan Sikkeler Hakkında Ön Rapor”; Dr. Dominique Kassab, “Agora’da Bulunan Kandiller Hakkında Ön Rapor”; Doç. Dr. Mahmut Drahor, “Smyrna Agorası’nda Jeofizik Çalışmaları” ve Önder Batkan, “Agora ve Çevresi, Koruma, Geliştirme ve Yaşatma Projesi” başlıklı bildirimler sundular.

Sempozyumun, 22 Temmuz Salı günü öğleden önceki, “Smyrna’da Siyasî ve Sosyal Yaşam” hakkındaki 2. oturumunun başında, Prof. Dr. Fahri Işık, “Smyrna Özelinde Ege Göçleri” konulu, bir konferans verdi. Daha sonra, Smyrna ile ilgili yazıtlar ve antik kaynaklar değerlendirildi: Prof. Emmanuelle Collas-Heddeland, “Smyrna’da Görevli Karadenizli bir Hukukçu”; Prof. Marie-Henriette Quet, “Smyrna’da Aelius Aristides”; Dr. Marie-Valérie Lesvigne, “178 yılındaki Smyrna Depremi ve Aelius Aristides”; Prof. Andreina Magioncalda, “Smyrna’lı Sextilius Acutianus’un Yazıtına Dair Düşünceler” ve Prof. Jean-Claude Cheynet, “Trakyalı Thema’nın Smyrna’daki Önemi” başlıklı tebliğler verdiler. 3. oturumun konusu ise, “Smyrna ve Çevresinde yapılan Araştırma ve Kazılar” idi: İlk bölümde, Prof. Dr. Hayat Erkanal, “Limantepe Kazısı”; Prof. Dr. Meral Akurgal, “Bayraklı Kazıları”; Prof. Jacques des Courtils, “Arkaik Mimarlıkta Eski Smyrna

(Bayraklı)'nın Yeri ve Önemi" ve Prof. Dr. Ömer Özyiğit, "Foça Kazıları"ı anlattı. Bu oturumun ikinci bölümünde, Prof. Dr. Nuran Şahin, "Klaros'ta Yapılan Yeni Kazılar"; Prof. Sebastiana Lagona, "Kyme Kazıları"; Prof. Dr. Recep Meriç, "Metropolis Kazıları"; Prof. Christine M. Thomas yerine Prof. Dr. Recep Meriç, "Metropolis'te bir Erken Kilise Kazısı"; Prof. Dr. Elif Tül Tulunay, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi-İzmir Yakınlarında Birçok Kültürü Barındıran Dağ: Nif (Olympos)" ve Prof. Dr. Zeynep Mercangöz, "Nif (Kemalpaşa'daki) Laskaridler Sarayı" başlıklı bildirimler sundular.

Sempozyumun 23 Temmuz 2003 Çarşamba günü, "Tarih, Arkeoloji ve Din" konulu, öğleden sonra da devam eden 4. Oturumunda, ilk olarak, önceki gün tehir edilen bildirimler verildi: Prof. Domitilla Campanile, "Dolabella, Smyrnalı Kadın ve Atina Meclisi" ve Dr. François Chausson, "Efes ve Smyrna Arasında Aracı Vali Antoninus"; daha sonra, özellikle Geç Roma ve Bizans Dönemlerine ilişkin, çeşitli tebliğler sunuldu: Dr. Stéphanie Bonota Baccari, "Seyyahlara göre Smyrna'nın Anıtsal Yapıları"; Yrd. Doç. Dr. Akın Ersoy, "Smyrna Bağlantılı Yollar"; Dr. Solange Biagi, "Smyrna Mil Taşları"; Dr. Argyro Tataki, "Smyrna'da Gladyatör Oyunları"; Prof. Dr. Ersin Doğer yerine Dr. İsmail Gezgin, "Güney Sipylos'ta Geç Roma Dönemi İskanları"; Prof. Tullia Ritti, "Smyrna ve Hierapolis"; Dr. Richard Ashton, "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Antik Sikkeler"; Dr. Philip Kinns, "Smyrna'nın Hellenistik Sikkelerine Bir Bakış"; Prof. Christopher S. Lightfoot, "İzmir ve Metropolitan Müzelerinde Bulunan Yazıtlı Cam Kaseler"; Fr. Alfonse M. Sammut, "Tarihe Derin Kök Salmış, Mavi Ege Sularında Yıkılan ve Tanrı Tarafından Takdis Edilen Şehir: Smyrna"; Dr. Mark Wilson, "Asya'nın Yedi Kilisesine Açılan Smyrna Kapısı"; Prof. François Richard, "Smyrna ve Çevresinde Hristiyan Dininin Başlangıcı"; Prof. Dr. Peter Pilhofer, "İncil'deki Smyrna ve Sonrası"; Prof. Thomas Witulski, "St. John'a ait Yazıların Yeniden Tarihlendirilmesi"; Dr. Kenneth Berding, "St. Polykarp'ın St. Paul ile İlişkisi"; Dr. Guy Meyer, "C. Iulius Philippus, Aelius Aristides ve Polykarpos'un Öldürülmesi"; Prof. William Tabbernee, "Smyrna'da Montanist Tarikatı"; Prof. Jean-Noël Guinot, "Hristiyanlığın Smyrna'dan Lyon'a Yayılışı".

Programa göre, 23'ü Türk ve 32'si yabancı olmak üzere toplam 55 bilim insanının bildiri sunması beklenen sempozyuma, yabancıların baştan sona yoğun ilgi gösterdiği, yerli meslektaşlarımızın ise az sayıda ya da kısa süreli katılımı dikkat çekti. Sunumların ardından, konuşmacılara çeşitli soruların yöneltildiği bir tartışma yer aldı ve kapanışta, sempozyum bildirimlerinin en kısa zamanda basılacağı duyurusu yapıldı.

1. Uluslararası Smyrna Sempozyumu'nun gelecek yıllarda daha geniş katılımlarla nicelenmesi dileğiyle,

böylesine başarılı bir bilimsel toplantının düzenlenmesinde emeği geçen herkese teşekkürler.

Elif Tül Tulunay

VIII. Mersin Arkeoloji Günleri (05-07 Eylül 2003)

İçel Sanat Kulübü tarafından, İçel-Mersin'de düzenlenen "VIII. Mersin Arkeoloji Günleri", 05 Eylül 2003 tarihinde, İSK Nevit Kodallı Salonu'nda, saat 16.30'da törenle başladı. Ünlü bestecimiz Nevit Kodallı'nın yönetiminde söylediğimiz İstiklâl Marşı'ndan sonra, Kulüp Başkanı Teoman Sungur ve Münih Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ahmet Ünal birer açılış konuşması yaptılar.

İlk oturumda Roma-La Sapienza Üniversitesi'nden Prof. Eugenia Equini Schneider ve Dr. Emanuela Borgia, ekiplerinden üç arkeologla birlikte, "Elaiussa-Sebaste Kazıları" hakkında, akabinde Türkçeye çevrilen İtalyanca bildirimler sundular. Verilen arayı takiben, Mersin Müzesi Arkeologlarından Yaşar Ünlü, "Korykos Kazıları", Zeki Akcan ise, "Mersin İli Erdemli İlçesi Ören Yerlerinde Yapılan Yüzeysel Araştırmaları ve Koruma Çalışmaları"; Silifke Müzesi'nden Arkeolog İlham Öztürk de, "Ovacık Yöresi Mezarları" konulu kapsamlı tebliğler verdiler.

06 Eylül Cumartesi gününün ilk oturumu, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar başkanlığında, Freiburg Üniversitesi'nden Dr. Detlev Wannagat'ın "Uzuncaburç Yüzeysel Araştırmaları" konulu bildiriyle başladı. Bu bildiri, konuşmacının isteği doğrultusunda, sadece Türkçe'ye çevrilmiş metniyle, oturum başkanı tarafından okundu. Daha sonra Mersin Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Emel Erten, "Olba 2003" ve nümismat Edoardo Levante, "Fenike Sikkelerinde bir İlâh ve bir Anazarbos Sikkesi" başlıklı tebliğleri sundular ve ara verildi. Günün ikinci oturumuna İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay başkanlık etti. Prof. Dr. Mustafa H. Sayar, bu kez konuşmacı olarak, "Mersin İlinde Antik Yerleşim Coğrafyası, Kırsal Yerleşimler ve Tarihî Coğrafya Araştırmaları" konulu kendi bildirisini sundu. Daha sonra Selçuk Üniversitesi'nden Prof. Dr. Levent Zoroğlu, "Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazıları ve Kilikia Arkeolojisine Katkıları" hakkında biraz bilgi verdikten sonra, açıklamalı anlatım için sözü Çiğdem Toskay Evrin'e bıraktı. Ara sonrası, Prof. Dr. Levent Zoroğlu'nun yönettiği üçüncü oturumun ilk konuşmacısı Prof. Dr. Elif Tül Tulunay, "Solo Pompeiopolis Heykelleri" konulu bildirisini, PowerPoint Programında hazırlanmış zengin görsel malzeme eşliğinde sundu. Daha sonra Boğaziçi Üniversitesi'nden Doç. Dr. Aslı Özyar, "Tarsus-Gözlükule 2003" ve İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Oğuz Tekin, "Eski Çağ'da

Anadolu’da Devlet ve Demokrasi” adlı tebliğler verdiler. Öğleden sonra, Mimar Sinan Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Gülgün Köroğlu’nun başkanlığındaki günün dördüncü oturumunda, Lecce Üniversitesi’nden Prof. Isabella Caneva, “Yumuktepe Kazıları 2003” ve Prof. Dr. William Brice, “Yumuktepe 1937-1939” hakkında konuştular. Prof. Brice’in, daha çok Gordon Childe ile olan hatıralarını anlattığı İngilizce konuşması, her cümlelerin ardından Türkçe’ye çevrildi. Daha sonra, İstanbul Üniversitesi’nden Prof. Dr. Mehmet Özdoğan, “Neolitik Çağ’da İnanç Sistemleri ve Sosyal Kurumların Oluşması” konulu bildirisini sundu. Günün son oturumunu Doç. Dr. Kemalettin Köroğlu yönetti. Mersin Üniversitesi’nden Doç. Dr. Candan Ülkü, “Çiftlikköy Kampüsü Çevre Araştırmaları”; Selçuk Üniversitesi’nden Mehmet Tekocak “Kellenderis Kazıları 2003”, Yrd. Doç. Dr. Gülgün Köroğlu, “Bizans’ta Muskalar” ve Kütahya Müzesi’nden Azizem Karabağlı Toygun, “Kütahya Çiniciliği” konulu bildiriler sundular.

Daha sonra “Kültürel Mirasa Katkı Ödülleri” verildi. “Kilikia Arkeolojisine Yaptığı Katkılarından Dolayı” İstanbul Üniversitesi emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Semavi Eyice ve “Kültür ve Kimlik Programı”yla NTV, Tykhe Heykelciği biçimli ödülleri aldılar. Ayrıca sponsor ve konuşmacılara da Mersin Zephyrion sikkelerinden esinlenilerek yapılmış birer hatıra verildi. Törende, Prof. Dr. Semavi Eyice, Kilikia’daki çalışmaları hakkında bir konuşma yaptı.

Günün son etkinliği Prof. Dr. Levent Zoroğlu’nun yönettiği, “Kültürel Mirasın Korunması ile İlgili Sorunlar” konulu Panel idi. Konuşmacı olarak Prof. Dr. Isabella Caneva, Prof. Dr. Mehmet Özdoğan, Prof. Dr. Mustafa Sayar ve Doç. Dr. Aslı Özyar’ın katıldığı panel büyük ilgi gördü, soru ve cevaplarla geç saate dek sürdü.

1989 yılından beri İçel Sanat Kulübü tarafından aralıklarla düzenlenen ve bu yıl sekizincisi yapılan “Mersin Arkeoloji Günleri”, zengin kültür mirasımızı tanımaya, tanıtmaya ve korumaya yönelik, önemli bir etkinliktir.

Elif Tül Tulunay

“Urartu: Savaş ve Estetik” Sergisi

M.Ö. 9.-6. yüzyıllar arasında, Van Gölü havzası merkez olmak üzere, kuzeydoğuda Transkafkasya’ya, doğuda Urmiye Platosu’na, batıda Fırat Nehri ve güneyde Toros Dağları ile çevrili coğrafi alan içinde yayılmış olan Urartular, Doğu Anadolu’nun olumsuz coğrafya ve sert iklim özelliklerine rağmen çok güçlü bir kültür birliği sağlamışlardır.

Buldukları coğrafyanın olumsuz koşullarını, kendi yararları için kullanabilmeyi başarmış olan Urartular, özellikle günümüzde halâ kullanılmaya devam eden “yolları” ve “sulama tesisleriyle” dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra, maden ve taş işçiliği ile takı sanata da oldukça ileri düzeydeydiler. Bu yüzden 250 yıl boyunca Doğu Anadolu Bölgesi’ne altın çağını yaşatmışlardır. Anadolu’nun doğusunda önemli bir “uygarlık” kurmayı başarmış, Anadolu kültür tarihi için büyük bir önem taşıyan Urartular’a, şu ana kadar ne yazık ki özellikle Türkiye’de gerektiği kadar önem verilmemiş, haklarında yeterli tanıtım yapılamamıştır. Bu hususta her ne kadar Doğu Anadolu Bölgesi’nin arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları ve de turizm açısından zor şartlara sahip olmasının etkisi varsa da, bu olumsuz durum Urartular’ın gerek yurtdışında yabancı arkeologlar tarafından ders olarak verilmesine, gerekse 1976 yılında Almanya-Münih’te ve 1991 yılında İsrail-Kudüs’te Urartu Sergileri’nin açılmasına engel olmamıştır.

İşte bu bağlamda, Anadolu topraklarındaki Urartu Uygarlığı’nın Türk insanına da tanıtılması amacıyla, Türkiye’de ilk kez bir Türk Arkeologun danışmanlığında, ülkemizdeki farklı müze ve koleksiyonlardan 400’e yakın Urartu eserinin bir arada teşhir edildiği bir sergi açılmıştır. Ancak bu sergi Almanya ve İsrail’deki sergilerden çok daha geniş kapsamlı ve gösterişlidir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık işbirliğiyle, Yapı Kredi-Vedat Nedim Tör Müzesi’nde 9 Ekim 2003 tarihinde “Urartu: Savaş ve Estetik” adı altında açılan serginin danışmanlığını, son 35 yıldan beri Doğu Anadolu Bölgesi’nde Urartular ile ilgili kazı ve yüzey araştırması yapmakta olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve Avrasya Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Oktay Belli; tasarımını ise Sadık Karamustafa yapmıştır. Serginin hazırlık aşamalarında 30’a yakın kişi görev almıştır.

Öncelikle Türkiye’de Urartu eserlerinin bulunduğu müze ve koleksiyonlar tespit edilmiş ve buralarda bulunan sergide teşhir edilecek eserler belirlenmiştir. Sergilenmekte olan 400’e yakın eserin çok büyük bir bölümü Türkiye’nin en büyük Urartu Müzesi olan Van Müzesi’nden getirilmiştir. Eserlerin toplandığı diğer müze ve koleksiyonlar şunlardır: Sivas Kongre ve Etnografya, Erzurum Arkeoloji, Ankara Anadolu Medeniyetleri, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Eski Şark Eserleri, Malatya Arkeoloji ve Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzeleri ile Yücel Aşkın, Haluk Perk ve Selçuk Erez Koleksiyonları.

Sergiyi gezmek amacıyla Vedat Nedim Tör Müzesi’ne girildiğinde, asıl teşhir salonuna geçmeden önce, fotoğraf sanatçısı Ara Güler’in bir zamanlar Van’da

çekmiş olduğu fotoğraflar karşılıyor ziyaretçileri ve Urartu yolculuğuna başlanıyor. Daha sonra teşhir salonuna geçildiğinde Urartu yayılım alanını gösteren bir harita, Urartu Krallar Listesi ile M.Ö. II. binyıla tarihlenen, Urartu öncesi döneme ait monokrom ve polikrom boyalı çanak çömleklerle karşılaşıyor. Devamında ise, sergiyi ziyaret edenleri alıp sürükleyecek Urartular'ın maddi kültür kalıntılarının içine dalıveriliyor birden.

Sergide Urartular'ın ordu ve savaş alanında kullandıkları tunç kalkanlar, miğferler, kılıçlar, hançerler, ok uçları, sadaklar, at koşum takımı, at gemleri, at çingirakları; dinsel inanışları hakkında bilgi veren tunç adak levhaları, adak halkaları, pektoraller, madalyonlar; gündelik yaşamlarıyla ilgili çanak çömlekler, mühürler, metal kaplar, bakraçlar, testiler; süslenme ve takı sanatıyla ilgili altın, gümüş ve tunçtan yapılmış küpeler, bilezikler, süs iğneleri, fibulalar, rengârenk boncuklardan oluşan kolyeler, metal boyun halkaları, saç spiralleri, metal giysi düğmeleri, makyaj takımı ile üzerlerinde çeşitli betimlerin bulunduğu tunç kemeler, kendi aralarında gruplandırılarak, her eser küçük tanıtım kartlarıyla beraber teşhir edilmektedir. Urartu Uygarlığı'nın Doğu Anadolu'ya getirdiği yeniliklerin başında yer alan çivi yazısı ile ilgili kil tabletler ve bazalt stel örneği çevirisiyle birlikte sergilenmektedir. Ayrıca tunçtan yapılmış adak halkaları, çingiraklar, at koşum takımı ve kemeler üzerinde bulunan Urartu Krallarının envanterine ait birer satırlık çivi yazıları da, dünyanın en zengin çivi yazılı tunç eserler konusunda bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra bir Urartu mezarının nasıl olduğu, mezarın içine ölünün nasıl yerleştirildiği, ölüyle beraber ne tür hediyelerin konulduğunu göstermek amacıyla sembolik bir Urartu mezarı da sergi içinde yer almaktadır. Ayrıca teşhirdeki tüm bu maddi kültür kalıntıları, Urartular'ın egemen olduğu coğrafya, başkent Tuşpa, tapınaklar, saraylar, kaleler, sulama kanalları, mezarlar, Urartu yazısı, ileri düzeydeki maden ve taş işçiliği, savaş donanımları, bölgede yapılan arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarının tarihçesi ile ilgili tanıtım metinleri ile fotoğraf ve gravürlerle ve Temmuz ayında sergi çalışmalarlarıyla ilgili olarak Van'a gelen Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık'tan bir ekibin, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi Müdür ve Araştırma Görevlileri ile birlikte, orada çekmiş olduğu, Van izlenimlerine dayanan kamera görüntüleriyle desteklenmektedir.

Bunun yanı sıra serginin, Van izlenimlerine ve yine Urartu eserlerine dair fotoğraflardan oluşan sokağa taşınmış şekli, İstiklal Caddesi Galatasaray Meydanı'nda aynı tarihte açılmıştır. 17 Mart 2004 tarihine kadar açık kalacak olan serginin, Urartu Uygarlığı'nı hem metinlerle, hem de fotoğraflarla çok geniş kapsamlı tanıtan bir kataloğu da yayımlanmıştır.

Baş düşmanı Assur Krallığı ile sürekli savaş halinde bir toplum olan Urartular'ın, çeşitli savaş aletlerinde göstermiş oldukları ustalıkları ile bu savaşlar sırasında takı ve mimaride ulaştığı sanat estetiğinin, mükemmel bir şekilde beraberce yürütüldüğünü görmek hem şaşırtıcı, hem saygıya değer, hem de heyecan vericidir.

Bu bağlamda, sergi isminin son derece iyi bir seçim olduğu da görülmektedir; Urartu: Savaş ve Estetik.

İlknur Zeynep Konuralp

Klasik Filoloji Seminerleri

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı tarafından 2003 yılında, *Klasik Filoloji Seminerleri* adı altında, uzman kişilerin klasik filolojiyi ilgilendiren çeşitli konuları ele aldığı bir seminer dizisi başlatıldı. İlk konuşmayı 09.01.2003 tarihinde Prof. Dr. Ali Dinçol "Anadolu'da Diller ve Yazılar" başlığı altında gerçekleştirdi. İkinci konuşmacı 28.02.2003 tarihindeki "Eskiçağ'da Felsefe-Bilimin Ortaya Çıkışı" başlıklı konuşmasıyla Prof. Dr. Teoman Duralı idi. *Klasik Filoloji Seminerleri* kapsamında yılın son konuşmacısı 11.03.2003'de "Tevrat'ı kim yazdı" konu başlığıyla İskender Savaşır oldu. Her üç seminerde de dinleyicilerin çokluğu ve nitelikli katılımı, bu buluşmaların geleneğe dönüşebileceği umudunu verdi.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü yayınları arasında çok yakında *Klasik Filoloji Seminerleri 2003* başlıklı bir kitap yayımlanacaktır. Ege Yayınları tarafından hazırlanan kitap, o yıl içerisinde gerçekleştirilen seminerlerin metinlerini içermektedir. *Klasik Filoloji Seminerleri*, 2004 yılında da Doç. Dr. Cengiz Çakmak'ın "Sokrates Öncesi Düşünürlerde Tıp Sanatı", Yrd. Doç. Dr. Faruk Akyol'un "Ortaçağ'da Üniversiteler" ve Doç. Dr. Bedia Demiriş'in "Eski Yunan ve Roma Yazını Zamanımıza Nasıl Ulaştı?" başlıklı konuşmalarıyla devam edecektir.

Ekin Öyken

Hattice, Urartuca ve Diğer Nadir Diller Hakkında Paris'te bir Konferans Yapıldı

14 Kasım 2003 tarihinde Paris'te Institut Catholique'de E Cavaignac ve L. Delaporte Günleri yapıldı. Bu çerçevede enstitü üyelerimizden Prof. Dr. Ali Dinçol, Prof. Dr. Belkıs Dinçol ve Prof. Dr. Oktay Belli tarafından hazırlanan "Yukarı Anzaf'da Bulunmuş Yeni Yazıtlı Tunç Eserler" tebliğini, Prof. Dr. Ali Dinçol sundu.

Soloi Pompeiopolis Heykelleri

Soloi Pompeiopolis'te, Sütunlu Cadde'nin 2000 yılı kazısı sırasında, ayakta duran, giyimli, (biri başlı) iki erkek heykeli, belden yukarıya noksan bir kadın heykeli, bir erkek heykeline ait ayak kısmı mevcut kaide ve bir kadının nesne tutan sağ el parçası bulunmuştur (Bkz. HABERLER Sayı 12, Mayıs 2001, s.15). Kazı başkanı Yrd. Doç. Dr. Remzi Yağcı tarafından yayınlanamayan önerilen "Soloi-Pompeiopolis Heykelleri"ni, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle çalışmaktayım.

Kadın heykelinde sol bacak taşıyıcıdır, etekleri yerlere değen uzun Khiton, ayaklar üzerinde enlemesine katlar halinde toplanmıştır; ancak yarısı görülebilen ayaklarda sandaletler vardır. Ayak parmakları ve tırnaklar uzun işlenmiştir. Bileklere dek uzun Himation, sırtı diagonal katederek, sağ koltuk altından öne gelmekte, serbest sağ bacağı sarmakta, muhtemelen dirsekten öne kıvrık sol kolun üzerine atılmış olarak, katlar halinde yanda sarkmaktadır. Heykelimiz, sağ kolun üst kısmından, sol kalçaya doğru, göğüs altından, hafif bir yay çizerek, çaprazlama kırıldığı için, omuzlar ve sol kola ait hiçbir iz yoktur. Figür, giysi üzerindeki baş ve kuyruk izlerinden anlaşıldığına göre, bileğin üst kısmından kırılmış sağ eliyle, bir yılan tutmakta idi. Hem bu belirteç hem de özgün duruş ve giyim tarzı nedeniyle, heykelimizi ilk bakışta sağlık tanrıçası Hygieia olarak yorumlayabiliriz.

Soloi Pompeiopolis'in erkek heykelleri, duruş, oran, büyüklük, üslup ve özellikle göğüs uçlarını birleştiren V şekilli kumaş kıvrımlarının işlenişi yönünden birbirleriyle çok benzerdir. Her ikisi de uzun Himation ve Khiton giymiş olup, sol bacakları taşıyıcı, sağ bacakları serbesttir. Uzun Himation, sol omuza atılmış olup, arkadan gövdeyi sararak, sağ kalça hizasında kabarık bir bükümle öne gelmektedir. Her ikisi de sol yanda, demet şeklinde bağlanmış, karesel işlenmiş rulolarla desteklenmiştir. Bu heykellerden, başı haricinde kaidesiyle birlikte tüm korunagelmış olanın sol elinde de bir rulo vardır. Diğeri ise sol eliyle, bel hizasında, sol omuzuna atılmış Himation'un kıvrımlarından bir kısmını avuçlamış olarak tutmaktadır. Bu heykelin, gövdeye kırık kırığa uyan, yüzü oldukça aşınmış, portre hatları algılanabilen başı da mevcuttur. Bunlar, kent sütünlu caddesinde bulduklarından ve doğal boydan büyük olduklarından, muhtemelen önemli kişilerin portrelerini taşıyan heykellerdi.

Heykellerimiz, özellikle mevcut portrenin işlenişine ve genel üslup özelliklerine göre M.S. 3. yy'ın ilk yarısı içine tarihlenebilir. Portre, M.S. 238'de imparator olan Balbinus'un sikke resimleriyle (özellikle profilden gıdık kısmıyla) ve Pireus'taki heykelinin

başıyla çok benzerdir. Yalnızca 99 gün iktidarda kalmış olmasına karşın, Balbinus'un Roma Devlet darbesi yanı sıra, Anadolu'da, Bithynia'da Herakleia Pontika ve Nikomedia, Ionia'da Miletos, Pontus'ta Amisos ve Kilikia'da Tarsus kentlerinde sikkeleri basılmıştır.

Hygieia'nın, imparator heykeli yakınında bulunması ve muhtemelen bir Asklepios'un pendanti olması, bize, özellikle doğu provinzlerinde yaygın görülen tasvir programlarını anımsatmaktadır. Burada Hygieia, Salus Augusti olarak, hem imparatorun kişisel sağlığını, hem de Salus Imperii olarak devletin bekasını, yani sağlıklı bir idareyi kastediyor olabilir. Zira, M.S. 3. yy'ın ilk yarısında, ikide birde imparatorlar ve buna bağlı olarak yönetim politikası değişmiş, halk, özellikle eyaletlerde, huzursuzluklardan bıkmıştır ve çoğu kez imparatorların öldürülüşü ile meydana gelen iç çatışmalar nedeniyle, devletin zayıflayacağı, yani sağlığının bozulacağı düşüncesiyle, Salus, imparatorların ve devletin koruyucusu olarak, giderek artan boyutta önem kazanmıştır. Yani, kanımca burada, M.Ö. 2. yy'dan beri Hygieia tipi ile özdeşleşmiş olan Salus betimlenmiştir ve Asklepios'la birlikte imparator Balbinus'a refakat ederek, Roma İmparatorluğu'nun sağlığını şahıslandırmaktadır.

Sonuç olarak, Soloi Pompeiopolis'te sütünlu caddeye, imparator Balbinus'un portre heykelinin, belli bir tasvir programı çerçevesinde, yüksek memur ve tanrılarla birlikte, dikildiğini ve Hygieia görünümündeki Salus'un, hem imparatorun kişisel sağlığını, hem de Kilikia eyaletinin ve Roma devletinin sağlığını koruyan bir personifikasyon olduğunu düşünmekteyim.

Elif Tül Tulunay

“Tunç Çağı'nda Doğu Anadolu, Transkafkasya ve Kuzeybatı İran Yerleşim Sistemleri” Konulu bir Sempozyuma, Van Ev Sahipliği Yapacak

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü ile Alman Arkeoloji Enstitüsü, Eurasien Abteilung tarafından 09-13 Ağustos 2004 tarihinde Van'da “Tunç Çağı'nda Doğu Anadolu, Transkafkasya ve Kuzeybatı İran Yerleşim Sistemleri” konulu bir sempozyum düzenlenecektir. Katılmak ya da sempozyum hakkında bilgi almak isteyenler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Aynur Özfirat ile bağlantı kurabilir ya da <http://arkeoloji.yyu.edu.tr/> adresinden ulaşabilirler.

Yüksek Lisans (YL) ve Doktora Tezleri (DT)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Antropoloji Ana Bilimdalı Paleoantropoloji Bilimdalı

- Pehlevan, C., “Rhinocerotidae Evrimi: Çorakyerler Geç Miyosen Buluntularının Analizi”, DT (Dan: E. Güleç).
- Yılmaz, H., “Üçağzılı Mağarasından Çıkarılan Öncül ve Erken Üst Paleolitik Taş Aletlerinin Sınıflandırılması ve Kullanım İzleri”, DT (Dan: E. Güleç-S. Kuhn).
- Açıkkol, A., “Üçağzılı Mağarası Faunasının Zooarkeolojik Açısından İncelenmesi: Capra, Capreolus, Dama ve Cervusların Morfometrik Açısından Analizi”, DT (Dan: E. Güleç).
- Gözlük, P., “Van-Karagündüz Populasyonunun Dişlerinin ve Çenelerinin Paleoantropolojik Açısından İncelenmesi”, DT (Dan: A. Sevim).
- Gençtürk, İ., “Kron Temel Alanının Hesaplanmasında Yeni Bir Yöntem: Yaşayan ve Paşalar Fosil Hominoidler Üzerinde Bir Araştırma”, DT (Dan: B. Alpagut).
- Güngör Demirel, A., “Anadolu Fosil Omurgalıların Tafonomisi”, DT (Dan: A. Ersoy).
- Erkman, A. C., “Anadolu’da Travma Olgusunun Yaygınlığı ve Gelişimi”, DT (Dan: E. Güleç).
- Satar, Z., “Eskişehir İli Şarhöyük Kazısı’ndan Ele Geçen Hayvan Kemiklerinin Zooarkeolojik Açısından İncelenmesi”, YL (Dan: E. Güleç).
- Çırak, A., “Van-Karagündüz ve Mersin-Kelenderis Toplumlarında Seksüel Dimorfizm”, YL (Dan: A. Sevim).
- Özdemir, C., “Dilkaya-Karagündüz (Ortaçağ) İskelet Populasyonlarında Doğuştan Anomalilerin İncelenmesi”, YL (Dan: E. Güleç).
- Baykara, İ., “Merdivenli Mağarası Buluntularının Biyokültürel Açısından İncelenmesi”, YL (Dan: E. Güleç-S. Kuhn).
- Kaya, F., “Türkiye Cricetodontini’lerinin (Rodentia, Mammalia) Evrimi”, YL (Dan: E. Ünay).
- Şahin, S., “Çorakyerler Üst Miyosen Proboscid’lerin İncelenmesi”, YL (Dan: A. Sevim).
- Yalçınsozan, E., “Dilkaya-Karagündüz (Ortaçağ) Populasyonlarında Enfeksiyon Hastalıklarının Paleopatolojik Açısından İncelenmesi”, YL (Dan: E. Güleç).
- Tanju, A., “Hominid Evrimi ve Paleokolojisi”, YL (Dan: E. Güleç).

- Aydinoğlu, N., “İassos (Muğla) VI. Yüzyıl A.D. Dönemi İnsanlarının Dişlerinin Paleoantropolojik Açısından İncelenmesi”, YL (Dan: A. Ersoy).

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilimdalı

- Şahin, H., “Geç Roma İmparatorluk ve Erken Bizans Dönemlerinde Dağlık Kilikia (Kilikia Trakheia) Bölgesi Yazıtlarında Meslekler”, 2003 DT (Dan: M. Özsait).

Klasik Arkeoloji Bilimdalı

- Türkmen, M., “Anadolu Severuslar Dönemi Mimari- si: Plan ve Bezeme Yönünden Bir İnceleme”, DT (Dan: E.T. Tulunay).
- Çizioğlu, E., “Etrüsk Resim Sanatı ve Anadolu’dan Benzer Örnekler”, YL (Dan: E.T. Tulunay).
- Gogo, D., “Antik Çağda Ticaret Gemileri ve Denizcilik”, YL (Dan: E.T. Tulunay).
- Akşun, Ş., “Klâsik Çağ Plastik Eserlerinde Saç Biçimleri”, YL (Dan: E.T. Tulunay).

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilimdalı

- Demirtaş, I., “Hitit Çanak Çömleğinin Biçimleri Bakımından Değerlendirilmesi”, 2003 YL (Dan: G. Umurtak).
- Sandalcı, S., “İkiztepe İlk Tunç Çağı III Dönemi Çanak Çömleği”, 2003 DT (Dan: Ö. Bilgi).
- Sarı, S., “Küllüoba İlk Tunç Çağı II Çanak Çömleği”, YL (Dan: T. Efe).
- Türkteki, M., “Küllüoba İlk Tunç Çağı III Çanak Çömleği”, YL (Dan: T. Efe).
- Yurtsever, A., “M.Ö. 2. Binyılı Orta Karadeniz Bölgesi Çanak Çömleği (İkiztepe Kazıları Işığı Altında)”, YL (Dan: Ö. Bilgi).
- Ünal, H. A., “Küllüoba İlk Tunç Çağı Mimarisi”, YL (Dan: T. Efe).
- Fidan, E., “İçbatı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi Metal Eserleri”, YL (Dan: T. Efe).
- Karaçam, D., “M.Ö. 2. Binyılı Küllüoba Çanak Çömleği”, YL (Dan: T. Efe).
- Sayıt, N., “Tilmen Höyük İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği”, YL (Dan: G. Umurtak).
- Cezairli, A., “M.Ö. 2. Binyılı Anadolu’da Ölçü Aletleri ve Ağırlıkları”, YL (Dan: Ö. Bilgi).
- Salar, N., “İkiztepe İlk Tunç Çağı Mezarlığının Sosyo-Antropolojik Açısından Değerlendirilmesi”, DT (Dan: Ö. Bilgi).

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Bölümü**

- Çörtük, U., “Kuzey Karia Akçay Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması”, YL (Dan: A. Diler).
- Halat, S., “Mersin ve Çevresindeki Antik Çağ Zeytin ve Üzüm Presleri”, YL (Dan: A. Diler).
- Güner, E., “Gelibolu Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması”, YL (Dan: A. Diler).
- Çimen, L., “Halikarnassos Yarımadası Şehir Surları YL (Dan: K. İren).
- Kazıl, E., “Yatağan Ovası ve Çevresinde Arkeolojik Yüzey Araştırması”, YL (Dan: A. Diler).
- Durak, P., “Trakya’da Dolmen ve Menhir Kültürleri”, YL (Dan: A. Diler).

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı**

- Biber, H., “Urartu Silahları: Hançer ve Bıçaklar”, DT (Dan: V. Sevin).
- Çalışkan, H., “Malatya, Elazığ İlleri Fırat Vadisi Yerleşimleri”, YL (Dan: A. Özfirat).
- Kıvanç, R., “Elazığ, Bingöl İlleri Yüzey Araştırması Çanak-Çömlek Malzemesinin Değerlendirilmesi”, YL (Dan: V. Sevin).

Kazı - Araştırma**2002 Yılı Akarçay Tepe Kazısı**

Kargamış Baraj Gölü etki alanı içerisinde kalan ve ODTÜ TAÇDAM koordinatörlüğünde kurtarma kazısı olarak 1999 yılında kazısına başlanan Akarçay Tepe yerleşmesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, Urfa ili sınırları içerisinde, Birecik ilçesinin güneyinde yer alır. Fırat boyu yerleşmelerinden Akarçay Tepe’de Urfa Müzesi başkanlığında, İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı, Barcelona Autonome Üniversitesi ve Tokyo Kaseigakuin Üniversitesi üyelerinden oluşan bir ekip tarafından sürdürülen çalışmalar 2002 kazı mevsimi sonuna kadar kesintisiz devam etmiş, 2003 yılında ise, mali kaynak konusundaki sorunlar nedeniyle kazılar gerçekleştirilememiştir.

2002 kazı mevsimi sonu itibarıyla alınan sonuçlar, Akarçay Tepe’nin ilk kez Orta PPNB olarak bilinen evrede iskân edildiğini göstermektedir (Akarçay Tepe Evre VI). Bunu kalibre edilmiş tarihlerle M.Ö. 8. binyılın hemen başına tarihlenen Geç PPNB (Evre V) ve 8. binyılın ortalarına tarihlenen Final PPNB (Evre IV) olarak adlandırılan evrelerin izlediği anlaşılmıştır. Höyüğün doğusunda, bugünkü Akarçay Köyü’ne yakın kesimde yer alan ve üstüste tabakalanma gösteren bu yerleşmeyi, Çanak Çömleksiz Neolitik’ten, Çanak Çömlekli Neolitiğe Geçiş evresi izler (Akarçay Tepe Evre III). Henüz sınırları kesinleşmemiş PPNB yerleşmesinin daha batısında ve Çanak Çömlekli Neolitik tabakaların altında yer alan bu evre, M.Ö. (kal.) 8. binyılın sonundan 7. binyılın ortalarına kadar ki bir zaman dilimini kapsar. Çanak Çömlekli Neolitik yerleşme ise iki evrelidir: M.Ö. 7. binyılın ikinci yarısına tarihlenen Akarçay Tepe Evre II ve 7. binyılın sonuna tarihlenen Akarçay Tepe Evre I.

C-14 tarihleriyle doğrulanmış bu silsile, Akarçay Tepe’nin Çanak Çömleksiz Neolitik dönemden Halaf öncesi Çanak Çömlekli Neolitik döneme kadar kesintisiz iskan edildiğini göstermektedir.

Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem, Doğu Toroslar, Orta Fırat ve Levant’ı kapsayan bölgede belli gelişmelerin izlendiği, kimi ortak özelliklerin görüldüğü, yerleşmeler ve bölgelerarası karşılıklı iletişimin yoğun olduğu bir dönemdir. Kendi içerisinde farklı tabakaları ve yapı evreleriyle Akarçay Tepe PPNB yerleşmesi, bu süreçte gerek yerleşme içi, gerekse dönemsel özelliklerin anlaşılabilmesini sağlayan verilere sahip bir yerleşmedir. Gayet iyi korunmuş yapısal kalıntılar (Orta PPNB’den başlayarak sırasıyla) ızgara planlı yapılar, taş ve kerpiçten tek mekânlı yapılar ve hücre görünümü çok-odalı yapılar ile ışık alanı olarak kullanılan açık alanlar ve avlulardan oluşmaktadır. Tarıma alınmış tahılların yanı sıra yabancı olarak toplanan bitkiler; av hayvanlarının yanı sıra, ilk gözlemlere göre evcilleştirme aşamasındaki hayvan türleri; yerleşmede gerçekleştirilen dilgi ağırlıklı yontma taş işçiliğinin yanı sıra, bitmiş halde ithal edilen belli alet tipleri ve çok çeşitli işlev ve anlamda kireçtaşı, kemik vb. hammaddelerden üretilmiş buluntuları ile PPNB’nin tipik yerleşmelerinden biridir.

İlk çanak çömleklerin görülmeye başladığı Geçiş Evre’sinde (Akarçay Evre III) merkezin batıya kaydığı ve höyük topografyasında bir değişim olduğu görülür. Bir diğer farklılık, PPNB yapılarında görülen özenli ve ustalık isteyen taş ve kerpiç işçiliğinin yerini farklı bir anlayışa bıraktığıdır. Taş temelli, ancak PPNB’den farklı karakterdeki yapıların yanı sıra ağırlıklı olarak ahşap direkli hafif malzeme kullanımlı bir yapılaşmaya işaret eden kalıntılarla birlikte az sayıda

olmakla beraber açık ve koyu yüzey renklerine sahip, kural olarak mineral katkılı ve gayet iyi açıklı çanak çömlekler görülmeye başlar. Toplumun ekonomisinde ve teknolojisinde belirgin ve ayırıcı bir fark görülmemekle birlikte, standartlaşmamış alet grupları, amaca kolayca ulaşmayı sağlayan teknolojiler, günlük faaliyetler için çeşitlenen alet grupları, belli hayvan türlerinin diğerlerine oranla tercih edildiğine işaret eden sayısal artış, bu evrenin belirleyici özellikleri olarak ortaya çıkar.

Halaf öncesi Çanak Çömlekli Neolitik yerleşmesiyle ilgili ilk sonuçlar ise, genel hatlarıyla Akarçay Tepe halkının günlük ihtiyaçlar karşısında belirlenen çeşitli endüstrilere sahip (çanak çömlek, kil, kemik, çakmaktaşı, sürtme taş işçiliği vd.) tarımcı ve hayvancı bir toplum olduğunu ortaya koymuştur. Taş temelli, kerpiç duvarlı çok odalı yapıları ile ışık alanları, ocak /ateş yerleri gibi öğelerin yer aldığı açık alanları, yapı içi depolama mekânları ile ekonomik açıdan kendine yeterli, mütevazı bir köy yerleşmesi görünümündedir.

M.Ö. 9. binyıldan, 7. binyılın sonuna kadarki aralıkta, kesintisiz olarak Çanak Çömleksiz Neolitik, Çanak Çömleğe Geçiş Evresi ve Çanak Çömlekli Neolitik dönemde yaşanan kültürel dönüşümleri gerek yerleşme içi, gerekse bölgesel olarak ortaya koyabilecek potansiyele sahip Akarçay Tepe’de, bu amaçlar doğrultusunda, kazı çalışmalarının önümüzdeki yıllarda da devam etmesi planlanmaktadır.

Mihriban Özbaşaran

2003 Yılı Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı

Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri, bugünkü Van kentinin 11 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Aşağı Anzaf Kalesi Urartu Kralı İşpuini (M.Ö. 830-810), Yukarı Anzaf Kalesi de bu kralın oğlu Menua (M.Ö. 810-786) tarafından kurulmuştur.

Daha önceki yıllarda başlanılmasına karşın açılmayan çok sayıdaki depo odasını ortaya çıkarmak amacıyla, 2003 yılı kazı çalışmalarına Yukarı Anzaf Kalesi’nde ağırlık verilmiştir. Depo odalarının bulunduğu kesimin deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1975 m’dir. Odaların hemen kuzey kısmı ise dik ve eğimli bir şekilde aşağıdaki kuzey surlarına doğru inmekte ve 1920 m koduna düşmektedir. Herhangi bir karışıklığa meydan vermemek için, odalar batıdan doğuya doğru numaralandırılmıştır.

2002 yılı kazı çalışmalarında açılan 7, 8 ve 9 no’lu küçük odaların tabanlarına inilememiştir. Duvar yüksekliklerinin 4 m’nin üstünde olması dışarıya toprak atılmasını güçleştirirken, duvarların da yıkılma tehlikesi

söz konusuydu. 2003 yılı kazı çalışmalarında, dışarıya toprak atılmadan bu üç odanın tabanlarının sıkıştırılmış kilden yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca 8 no’lu küçük odanın tabanında, olasılıkla kalenin İskitler tarafından kuşatılması sırasında oda içinde bulunan insanların kesip yedikleri küçükbaş hayvan kemikleri toplu olarak bulunmuştur.

10 no’lu ana koridorun doğu duvarı üzerinde 2 m yüksekliğinde ve 1.5 m genişliğindeki kapı boşluğu, batı yönünde çok büyük bir salona açılmaktadır. Ortaçağ yerleşmecilerinin mevcut toprak seviyesinden 1.5-2 m derinliğe indikleri, konut duvarlarını, ocak ve tandırlarını yaptıkları görülmektedir. Ancak Urartu mimari kalıntılarının duvar yüksekliklerinin 3.5-4 m kadar olması, Ortaçağ yerleşmecilerinin tahribatından kurtulmasına neden olmuştur.

Büyük salonda sürdürdüğümüz kazı çalışmaları ile hem büyük salonun planı ortaya çıkarılacak, hem de diğer odalarla olan ilişkisi araştırılacaktır. 10x29 m büyüklüğünde dikdörtgen bir plan gösteren salon, toplam olarak 280 m²’lik bir alanı kaplamaktadır. Kuzeyde bulunan 6, 7, 8 ve 9 no’lu küçük odaların salona açılan kapı yerleri saptanmıştır. Ancak kapı ve duvarların yıkılmaması için taş ve toprak tabakası ile dolu olan kapı girişleri boşaltılmamıştır. Büyük salonun duvarlarının da, diğer odaların duvarları gibi temellerinin taştan, bunun üzerinin de kerpiçten yapıldığı görülmüştür. 3 m yüksekliğindeki kerpiç duvarların üstü beyaz kireç ile badana edilmiştir. Salonun güney duvarı üzerinde şimdilik yan yana dört adet niş bulunmaktadır. Çeşitli eşyaların konulduğu her dört nişin de üst kısmı kavilidir. Yine güney duvarı üzerinde, kandilin konulduğu küçük bir niş bulunmaktadır. Kandilin çıkardığı isten dolayı nişin üst kısmı siyah bir renge dönüşmüştür. Salonun taban döşemesi, sıkıştırılmış kilden yapılmıştır. Salonun ortasına doğru dört adet sütun kaidesi bulunmuştur, ancak bunlardan yalnızca iki tanesi in-situ’dur. Tabana gömülen iki sütun kaidesinin yanında bulunan diğer sütun kaideleri, duvarların şiddetli bir şekilde yıkılıp, basınç yapmasıyla, yerlerinden kaymışlardır. Hatta sütun kaidelerinin yanına, yıkıntı toprağı iki adet de küçük boy pithos getirmiştir. Büyük bir özenle kumtaşından yapılan sütun kaidelerinin çapları, 50-70 cm arasında değişmektedir. Ancak ne yazık ki her dört sütun kaidesinin çevre genişliği üzerinde yazıt bulunmamaktadır.

Salonun içinde, güney duvarına bitişik olarak yapılan 3x5 m büyüklüğündeki eklentili bölümün, yiyecek ve içeceklerin konulduğu küçük bir depo odası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu küçük odanın girişi doğu yönündedir ve bu yüzden bu kesime duvar yapılmamıştır. İki tarafı tek sıra taş duvardan yapılan küçük odanın içinde bulunan büyük bir pithos, duvarların ve

çatının şiddetli bir şekilde yıkılmasıyla parçalanmıştır. Pithosun boyun kısmının altında yan yana ve üst üste yapılan 9 daire biçimindeki işaret kümesi, diğer depo odalarında bulunan pithoslar üzerindeki işaretin benzerini oluşturmaktadır. Öyle anlaşılmaktadır ki, bu küçük odada bulunan yiyecek ve içecekler de, büyük salonda çalışan insanların yiyecek gereksinmesini karşılamaktaydı.

Büyük salonda çatıyı taşıyan ahşap kirişler ile sütun direklerinin şiddetli bir şekilde yanmasıyla, tabanın üzerinde kül ve kömür tabakası birikmiştir. Tabanın bazı yerlerinde ise, küçükbaş hayvan kemikleri bulunmaktadır. Kalenin diğer odalarında bulunduğu gibi, buradaki hayvan kemiklerinin de kalenin İskitler tarafından kuşatılması sırasında içeriye sığınan insanların kesip yedikleri küçükbaş hayvanlara ait olduğu anlaşılmaktadır.

Salonda 2002 yılı kazı sezonunda bulunan dört sütun kaidesine ek olarak, iki adet daha bulunmuştur. Bunlardan biri güneybatıda, diğeri de güneydoğu köşeye yakındır. Ancak her iki sütun kaidesi de in-situ değildir. Hatta güneydoğu köşeye yakın olan sütun kaidesi, duvarların şiddetli bir şekilde yıkılması sonucunda yan yatmıştır. Salonun kuzeybatı köşesine 1 m derinliğinde ve 1.40 m genişliğinde açılan cep gibi bir girinti, kuzeyde 6 no'lu küçük odaya doğru açılmaktadır. Ayrıca salonun batı duvarı dibinde taştan yapılmış büyük bir dibek bulunmuştur. Salonun güneybatı duvarı önünde de, tabanın özenle düzeltilmiş kumtaşı bloklarla döşendiği görülmüştür. Ayrıca duvarların ve çatının yıkılması sonucunda bir küp de parçalara ayrılmıştır.

Anıtsal bir görünüme sahip olan 10 no'lu koridor, 5 no'lu depo odasının güneyinde yer almaktadır. 2.5 m genişliğindeki koridorun çok uzun olması ve batısı ile doğusundaki diğer odaların bu koridora açılması, bunun ana koridor özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Daha önceki yıllarda sürdürülen kazı çalışmalarında, kuzey-güney doğrultusunda uzanan bu koridorun güneye doğru 10. metresinde, 1 m genişliğinde ve 1 m kalınlığında bir duvar çıkıntısı bulunmaktadır. Bu çıkıntının 1.40 m genişliğindeki bir kapı geçidinin batıdaki yan duvarı olduğu anlaşılmıştır. Bunun karşısında, yani doğusundaki duvarın önünde ise 20 cm'lik bir çıkıntı bulunmaktadır. Koridor duvarları gibi bu çıkıntılar da kerpiçten yapılmıştır. Kapı geçidinin 30 cm güneyinde ve koridorun batı duvarı üzerinde 1.5 m genişliğinde bir kapı geçidinin varlığı saptanmıştır. Bu kapı daha önce de belirttiğimiz gibi batıdaki 11 no'lu büyük salona açılmaktadır. Kapı geçidinden güneye doğru devam eden kazı çalışmaları sırasında, koridorun şimdilik 44 m'lik bir kısmı tümüyle boşaltılmıştır. Koridorun içinde taş ve topraktan oluşan kalın bir dolgu tabakası bulun-

maktaydı. Daha önce de belirttiğimiz gibi 2.5 m genişliğindeki koridorun batı duvarı ortalama 4 m, doğu duvarı ise ortalama 3.70 m yüksekliğindedir. Koridorun doğu duvarı, batı duvarına kıyasla biraz daha fazla tahrip olmuştur. Hatta doğu duvarını oluşturan kerpiç duvarların koridorun içine yıkıldığı ve büyük kümeler oluşturduğu görülmektedir. Temelleri taştan ve üst kısmı da kerpiçten yapılan koridorun duvarları beyaz badana ile sıvanmıştır. Ayrıca bu yüksek duvarlar, çıkan yangından dolayı yer yer tuğlalaşmıştır. Ahşap çatı kirişleri, kapılar ve diğer ahşap malzemenin yanması sonucunda, hemen her şey aşırı bir şekilde yanarak tahrip olmuştur. Güneyden kuzeydeki 5 no'lu depo odasına doğru yüksek bir eğimin bulunması yüzünden, tüm yıkıntıların kuzey yönüne doğru aktığı ve kapı çıkıntısını tahrip ettiği görülmektedir. Mevcut toprak seviyesinden 4.10 m derinliğe inildikten sonra, ancak tabana ulaşılabilmektedir. Sıkıştırılmış kilden yapılan taban döşemesinin içine, yuvarlak çakıl taşlarının gömüldüğü görülmüştür. Bir elma büyüklüğündeki çakıl taşlarının taban döşemesine gömülmesiyle, oldukça sağlam bir zemin elde edilmiştir. Böylesine ilginç taban döşemesinin benzerine, bugüne değin diğer Urartu kalelerinde rastlanılmamıştır.

Ana koridorun en önemli özelliği, koridora açılan odaların biri dışında şimdilik üç tanesinin doğu yönünde yapılmış olmasıdır. Ortalama 1.60-1.70 m genişliğinde ve 2.5 m yüksekliğindeki bu kapı geçitlerinin içi taş ve toprak ile doludur. İkinci kapı geçidinin 7 m güneyinde ise, koridor duvarlarının doğu ve batı yüzüne 50 cm genişliğinde ve 2 m uzunluğunda bir duvar yapılarak, anıtsal bir kapı girişi oluşturulmuştur. Kapı kanatlarının güney kesimde yer aldığı sanılmaktadır. Ancak çıkan şiddetli yangın sırasında ahşap tavan örtüsü ile birlikte kapı kirişleri ve kanatları aşırı bir şekilde yanarak tahrip olmuştur. Yangın o denli şiddetli olmuştur ki, bulunan bronz kapı halkalarının bazı kısımları ergiyerek cüruflaşmıştır. Oldukça sağlam ve anıtsal bir şekilde yapılan kapı girişi, aynı zamanda bir kenet gibi doğu ve batı duvarını güçlendirmiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi şimdilik 44 m uzunluğunda olan ana koridor, güney yönünde Haldi Tapınağı avlusuna doğru devam etmektedir. Özellikle koridorun batı duvarının içeriye doğru yıkıldığı gözlemlenmiştir. Gelecek yıl sürdürülecek kazı çalışmaları sonucunda, Haldi Tapınağı ve koridorun hangi yönündeki odalar topluluğu ile ilişkili olduğu öğrenilmeye çalışılacaktır.

11 no'lu büyük salon ile 10 no'lu ana koridorda yapılan kazı çalışmaları sırasında çok sayıda çanak çömlek, metal ve taştan yapılmış eşya, alet ve silah ortaya çıkarılmıştır. Keramikten yapılan eşyalar

arasında kandiller, tabaklar, kaseler, maşrapa, kupa, çeşitli büyüklükteki mutfak kapları ile küçük testicikler bulunmaktadır. Özellikle büyük testilerin bir minyatürü olan yonca ağızlı ve kırmızı aklı testicikler, Urartu saray sanatının karakteristik örneklerini yansıtmaktadır. Bu tür küçük kap ve testiciklerin parfüm, ilaç veya dekoratif amaçla kullanılmış olduğu sanılmaktadır. Demirden yapılan ok uçları ile çuvaldız ve iğneler, korozyondan fazlaca etkilendiğinden kırık parçalar halindedir. Bazalt taşından yapılan kap, ezgi ve öğütme taşları ile bileği taşları ve ağırşaklar, büyük salonun gerçek anlamda bir atölye olarak kullanıldığını göstermektedir.

Yukarı Anzaf Kalesi kazılarında ortaya çıkarılan çanak-çömlek ile bronz ve demirden yapılmış çeşitli eşya, alet, takı ve özellikle silahlara ait parçalar, Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi'nin modern alet ve araçlarla donatılmış laboratuvarına getirilerek konservasyon çalışmaları yapılmaktadır. Tümlenebilecek kap, kase ve vazolar laboratuvarında başarıyla bir şekilde tümlenmektedir.

Hiç kuşkusuz ana koridorda geçen yıllarda ortaya iki adet çivi yazılı kil tablet, Yukarı Anzaf Kalesi'nin en ilginç buluntusunu oluşturmaktadır. Ayrıca Yukarı Anzaf Kalesi'nde bulunan tunç eşya ve silahların çok büyük bir kısmı çivi yazılıdır. Bilindiği gibi şimdilik Doğu Anadolu Bölgesi'nin en çok çivi yazılı tunç eşya ve silahı, Yukarı Anzaf Kalesi'nde ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan çeşitli tunç eşya ve silahlar üzerindeki çivi yazıları, Urartu epigrafyası, dini ve özellikle tarihine çok büyük yenilikler sağlamaktadır.

Oktay Belli

2003 Yılı Enez (Ainos) Kazı ve Onarım Çalışmaları

Enez (Ainos) ören yeri 2003 sezonu kazı ve onarım çalışmalarına; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Döner Sermaye İşletmeleri (DÖSİM), İ.Ü. Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği ile Edirne Valiliği Çevre Koruma Vakfı maddi kaynak sağlamıştır. Maddi ve manevi desteklerinden ötürü söz konusu kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunmak benim için zevkli bir görevdir. Çalışmalar, açmalarda yapılan genel temizliğin bitirilmesinden sonra aşağıda başlıklar halinde belirtilen alanlarda gerçekleştirildi.

Akropol-Kale içi çalışmaları:

2003 yılında Akropol'de yapılan kazılar ağırlıklı olarak IVac ve IVad açmalarında yürütülmüştür. Her iki mekânda yapılan kazı çalışmaları, 7.10 m derinliğe kadar devam etmiş, ana kayadan oluşan tabana ulaşılmasıyla buradaki kazıya son verilmiştir. IVac ve

IVad açmalarında ortaya çıkan ana kaya mimarisi diğer mekânlara göre daha ilginç sonuçlar göstermiştir. Özellikle IVac mekânının batı ve güney duvarları ana kaya 3.50 m düzgün kesilerek oluşturulmuş, kuzey ve doğu duvarları ise, kesme taşlardan bindirme tekniği ile yapılmıştır. Mekânın batı duvarı üzerinde, 30 cm çapında bir havalandırma penceresinin yer aldığı görülmüştür. Söz konusu pencere, henüz girişi saptanamayan duvarın batısındaki kaya boşluğunu havalandırmak amacıyla yapılmış olmalıdır. Rampanın altında yer alan bu boşluğun diğer mahzenlerde olduğu gibi şarap dinlendirme ve saklama yeri olduğu sanılmaktadır. IV numaralı açmada bu güne kadar yapılan çalışmalar Akropol'de ana kayanın özenli işlenerek kare ve dikdörtgen planlı mekânlar ile soğuk hava deposu işlevini yüklenen mahzenler yapıldığını göstermiştir. IVac mekânının içindeki moloz toprağın kaldırılması sırasında değişik dönemlere ait buluntular ele geçmiştir. Özellikle oryantalizan üslupla dekore edilmiş çömlek parçaları, siyah ve kırmızı figür tekniğinde yapılmış Attika malları, pişmiş toprak figürinler ve kandiller Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemlere güzel birer örnek oluşturdukları gibi, Ainos'un söz konusu dönemlerde kültür ve sanat alanında batı ile doğunun etkisinde kaldığını göstermektedir.

Roma Villası Çalışmaları:

3. yy'a tarihlenen zengin evin güney ve güneydoğu kesiminde yapılan derinleştirme çalışmalarında tabanın 25 cm altında, içi harçla sıvanmış küçük bir havuzun tabanı ortaya çıkmıştır. Havuzun çevresindeki dolgu toprak içinden Arkaik ve Klasik Dönemlere ait olan boyalı çömlek ve kandiller ele geçmiştir. Açmanın batı, güney ve doğu yönlerinde yapılan kazı çalışmaları sırasında daha önce kaldırılan mozaik devamının bahçelerin altına doğru uzandığı anlaşılmış ancak büyüklüğü hakkında herhangi bir bilgi edinmek mümkün olmamıştır.

Çakıllık Mevkii Klasik Dönem Nekropol Çalışmaları: Enez-Keşan karayolunun 2. kilometresinde yer alan Çakıllık Mevki Nekropolünde bu yıl gerçekleştirilen 3. dönem çalışmaları, Ainos kültür tarihi için çok önemli sonuçlar vermiştir. Nekropolde açılan 400 m karelik alan içinde, çatı kiremitlerinden oluşturulmuş biri bebeğe ait olmak üzere iki mezar, kalker taşından yapılmış iki lahit, urne olarak kullanılan biri bronz diğeri ise pişmiş topraktan yapılmış iki hydria ortaya çıkmıştır. Birinci sınıf işçilik gösteren bronz hydrianın dikey kulpu üzerinde kabartma olarak yapılmış bir syren betimi yer almaktadır. Ayrıca, kalsik döneme ait lekytoslar, alabastronlar, değişik büyüklüklerde yapılmış siyah firnisli pişmiş toprak kaplar, üzerinde kadın portresi işlenmiş altın yüzük ile bronz ayna ve diğer buluntuların kalitesi, Ainos kentinin söz konusu

dönemdeki maddi refahını ve komşu ülkeler ile olan kültürel ve ticari ilişkilerini göstermesi bakımından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Çevre Düzenleme, Onarım-Koruma Çalışmaları:

1965 yılında deprem sonucu çatısı ve yan duvarlarının büyük bir kısmı yıkılan Aya Sofya Kilisesinin orta nefinde yer alan 2.00 m kalınlıktaki yıkıntı moloz tümüyle temizlenerek mermer levhalarla kaplı taban döşemesi ortaya çıkartılmıştır. Kilise duvarlarında yer alan freskler, duvar resimleri ve sıvaların büyük bir bölümü temizlendikten sonra kireç harcıyla taşıyıcıya bağlanmıştır. Kilisenin iç ve dış duvarlarında oluşmuş olan ayrılmalar, boşluklar ve özellikle dış duvarlardaki yıkıntılar, özgün malzeme kullanılarak onarılmış böylece doğal afetlerden kaynaklanan tahribatlara karşı geçici olarak önlem alınmıştır. Kilisenin kuzeyindeki destek duvarında zamanla oluşmuş boşluklar ve kaymalar onarılarak duvar güçlendirilmiştir. Kale girişinin solundaki kuleye müteahhit tarafından geçmiş yıllarda yapılmış temelsiz sözde destek duvarı, kışın olumsuz hava koşullarından dolayı yıkılmıştı. Duvarın yıkıntısı kaldırıldıktan sonra yerine aslına uygun yeni bir destek duvarı yapılarak kulenin çevresi güçlendirilmiştir. Kale girişinin kuzeyinde yer alan ve geçmiş yıllarda müteahhit tarafından onarımı yarım bırakıldığı için çökme tehlikesi gösteren duvar, onarılarak koruma altına alınmıştır. Ayrıca, kale duvarlarının önünde birikmiş olan moloz ve otsu bitkiler kaldırılarak duvarların önü temizlenmiştir.

Sait Başaran

2003 Yılı Harmanören –Göndürle Höyük– Mezarlık Kazısı

Isparta'nın 27 km kuzeydoğusunda yer alan Göndürle Höyük Mezarlığı'nda 2003 yılı kazılarına, Isparta Müzesi adına, bilimsel başkanlığımız altında, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği'nin maddi destekleriyle devam edilmiştir (Proje No: 2/27082002). 6 Ağustos-15 Eylül 2003 tarihleri arasında sürdürülen kazıda tek açmada çalışıldı. 2002 yılında açtığımız Açma U'nun batısında, 5x5 m boyutlarında başlanan Açma Ü, batı duvarında açılan ceple, 6x8.5 m boyutlarına ulaşmış ve on bir adet mezar bulunmuştur. Ayrıca, 2001 yılı Açma S duvarında yağmurlarla çöken kısımda görülen iki mezar (S9 ve S10), açılan ceplerle açığa çıkarılmış ve mezar küpleri (HÖM03 S9, HÖM03 S10) kaldırılmıştır.

2003 kazı sezonunda Açma Ü'de tespit edilen on bir mezardan yalnız üçü (Mezar Ü7, Ü8, Ü11) el değmemiş, fakat doğanın tahribine uğramış, çatlak-kırık olarak bulunmuştur. Diğerleri ya zamanında (Mezar

Ü1, Ü9, Ü10) ya da günümüzde tahrip edilmişlerdir. Bu yıl, mezarlardan biri (Mezar Ü4), düzenlenmesiyle ve tipiyle farklılık göstermektedir. Diğer on mezarın tümü küp mezardır. Yine, doğu-batı doğrultusunda yerleştirilen mezar küplerinin doğuya bakan ağız açıklıkları büyük düz bir taşla kapatılmış, kapak taşının arkası, küpün üstü ve gövdesi büyük toplama taşlarla ve küp kırıklarıyla örtülerek korunmaya alınmıştır. Kazı sonuçlarını özet olarak şöyle verebiliriz:

Mezar Ü1: -36 cm'de ulaşılan HÖM03Ü1 mezar küpü, iki küpün birleştirilmesiyle oluşmuştur. Buluntu vermedi.

Mezar Ü2: -51 cm'de ulaşılan mezar küpünün tarım nedeniyle üst yarısı tamamen dağılmış, küpün bazı üst gövde parçaları, gövdesi içine çökmüş, kalan alt karın kenarında gaga ağızlı bir testicik (HÖM03Ü2.1) ele geçti. Gömü yoktur.

Mezar Ü3: -70 cm'de ulaşılan HÖM03Ü3 mezar küpünün koruma ve destek taşları ve üst gövde yarısı, tarım nedeniyle ya da kaçak kazı sonucu dağıtılmış olduğundan mezar küpünün ağız açıklığının örtü şekli belirlenememiştir. HÖM03Ü3'ün doğusunda yer alan taş kütleli, ilk bakışta bir kasa mezar olabileceği fikrini verdiyse de, yığınının kaldırılması sonucu bu kütle nin Mezar Ü3 ile bağlantılı olabileceği anlaşılmıştır. Bu kütlede, doğu kenarındaki taşlar altında gaga ağızlı bir testicik (HÖM03Ü3-1) ele geçmiştir.

Mezar Ü4: Ana toprak üzerine yerleştirilen kol ve bacak kemikleri ile bir calvarium parçasının üstü, toplama irili ufaklı tarla taşlarıyla örtülmüş ve bunların da üstü çok iri iki büyük taşla kapatılmıştır. Kemiklerin yanında, düz, delikli tunçtan bir plaka parçası (HÖM03Ü4-1) bulunmuştur. Bir kemer ya da bir diadem ucu olabilir.

Mezar Ü5: -127 cm'de açma doğu duvarı önünde tespit edilen HÖM03Ü5 mezar küpü, burada yapılan bir ceple tamamen açıldı. Koruma ve destek taşları dağıtılan, üst yarısı tamamen kaybolan mezar küpünün bazı parçalarının -160 cm'de ele geçmesi, bu mezarın da yol inşaatı sırasında ve iş makineleriyle yapılan bir tahribat olduğu anlaşılmaktadır. Gömüye işaret edebilecek bir ize ve buluntuya rastlanmadı.

Mezar Ü6: Açma güneyinde küp, ufak testi veya çömlek kırıkları, irili ufaklı taşlardan oluşan bu yığın da dağıtılmış bir mezar olabilir, Mezar Ü3'de olduğu gibi. Bunlar, önünden geçen tarla yolunun açılması sırasında burada kaçak olarak yapılan kazı sonucu oluşan bir tahribat olmalı.

Mezar Ü7: -52 cm'de ulaşılan HÖM03Ü7 mezar küpü el değmemiş olarak bulunmuştur. Herhangi bir buluntu veya gömü yoktur.

Mezar Ü8: -63 cm'de ulaşılan HÖM03Ü8 mezar küpü el değmemiş, fakat çatlak-kırık olarak bulunmuştur. Kapak taşı önünde gaga ağızlı bir testi (HÖM03Ü8-1) dış armağan olarak ele geçmiştir. Mezar iki gömü içermektedir. Hem zaman değildirler. İlk gömü geriye iteklenerek ikinci gömü yapılmıştır. Kemik sıralamasından, ikinci bireyin hoker durumunda yatırıldığı izlenmektedir. Göğsü üstünde tuttuğu konik başlı bir tunç iğne (HÖM03Ü8-2) insitu olarak bulunmuştur. Küp dibinde ele geçen bir ağırşak (HÖM03Ü8-3) birinci bireye ait olmalı.

Mezar Ü9: Mezar Ü8'in hemen yanında, kısmen açma duvarı içinde tespit edilen Mezar Ü9'un tarım nede-niyle tamamen tahrip olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar Ü10: -87 cm'de ulaşılan HÖM03Ü10 Mezar küpü, büyük olasılıkla, zamanında yapılan bir tahribat sonucu kapak taşı ve destek taşları tamamen kaybolmuş, çok kırıklı olarak ele geçmiştir. Herhangi bir gömü veya buluntuya rastlanmadı.

Mezar Ü11: -67 cm'de ulaşılan HÖM03Ü11 Mezar küpü el değmemiş, ancak çatlak-kırıklı olarak ele geçmiştir. Kapak taşının önünde, destek taşlarının altında gaga ağızlı bir testi (HÖM03Ü11-1) ve bir çömlek (HÖM03Ü11-2) bulunmuştur. Bu mezarda da, hem zaman olmayan iki gömü görülmektedir. Mezar açılmış, ilk birey geriye iteklenerek ikinci birey yerleştirilmiştir. Kemik sıralamasından hoker durumu izlenebilmektedir. Küp dibinde, dağıtılmış kemikler arasında ilk bireye ait olduğunu düşündüğümüz küçük büyüklü üç çömlekçik (HÖM03Ü11-3; HÖM03Ü11-4; HÖM03Ü11-5) bulunmuştur.

Kazıda gün ışığına çıkartılan iskelet ve kemik kalıntıları, Paleoantropolog Sayın Dr. Songül Alparşlan Roodenberg tarafından incelenmiştir. Kazıda ele geçen 15 adet envanterlik eser, Kazı Evi'mizde gerekli temizlik ve bakımı yapıldıktan sonra, tutanakla Isparta Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

Mehmet Özşait

2003 Yılı Hatay/Samandağ/Üçağzlı Mağarası Kazısı

Hatay ili, Samandağ ilçesi, Üçağzlı Mağarası'nda Prof.Dr. Erksin Güleç Başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmaları 26.08.2003-14.09.2003 tarihleri arasında yapılmıştır.

Üçağzlı Mağarası, Orta ve Üst Paleolitik evreleri arasındaki geçiş aşamasına (Öncül Üst Paleolitik) yönelik düzenli bir tabakalanma sergilemesi açısından, dönem insanların morfolojik yapısı ve günlük yaşantısı hakkında son derece önemli bilgiler yansıtmaktadır. Bu yılki çalışmalar mağaranın kuzey bölümünde yer alan B4b, B4d, B5b, B5d, B6d, C4a, C4c,

C5a, C5c, C6c, D6a, D6b, D7a, D7b, D7c, D7d, D8d, E4c, E4d, E8c, E8d, F4a, F4c, F8a, F8b, F8c, F8d plan karelerinde gerçekleştirilmiştir.

Kazı çalışmalarında Üst Paleolitik Dönem'de mağarayı kullanmış olan insanlara ait üç adet diş, insanların yiyecek olarak tükettikleri alageyik, karaca, yaban keçisi, ayı, öküz ve domuz'a ait kemik ve diş parçaları ile balık ve deniz kabuklarına ait bol miktarda kalıntı, yine dönem insanların çakmaktaşından yaparak kullandıkları birçok çeşit ve tipte alet ve çekirdek bulunmuştur.

Üst Paleolitik Dönem insanların morfolojik ve kültürel yapısı ile insan evriminde oldukça önemli bir yer tutan Hatay Bölgesi'nin paleoekolojisini aydınlatmaya yönelik olarak gerçekleştirilen Üçağzlı Mağarası Kazısı'na önümüzdeki yıllarda da devam edilmesi planlanmaktadır.

Erksin Güleç

2003 Dönemi İkiztepe Kazı Çalışmaları

İstanbul Üniversitesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yürütülmekte olan Samsun İkiztepe kazı çalışmaları 2003 döneminde 19 Temmuz ile 29 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirildi.

2003 dönemi çalışmalarına kazı heyeti üyesi olarak Yrd.Doç.Dr. Şevket Dönmez, Dr. Latife Summerer, Arş.Gör. Aslıhan Yurtsever-Beyazıt, Antropolog Doç. Dr. Yılmaz S. Erdal, Dr. Evangelia İonnidou-Pişkin, restoratör Ergun Çağırın, yüksek lisans öğrencileri Junko Yamamoto, Emine Sökmen, Aylin Tuncer ile İstanbul Üniversitesi stajyer lisans öğrencileri katıldı. Bakanlık uzmanı olarak Bolu Arkeoloji Müzesi araştırmacılarından Güner Kozdere kazıda görev aldı.

2003 Dönemi kazıları, 1974 yılında ilk defa kazılmaya başlanan ve 2000, 2001 ve 2002 dönemlerinde tekrar kazılmaya devam edilen Tepe I'de geliştirildi. Tepe'nin kuzey yamacında yer alan "M" açmasının sadece C 18,19,20/IV 8 ve C 18,19,20/IV 9 plankarelerini kapsayan 150 m²'lik alanında kazılar gerçekleştirildi. 1975-1986 dönemlerinde Tepe I'de ortaya çıkartılmış bulunan mezarlığın devamını aramak için höyüğün formasyonuna paralel olarak ilk önce C 19/IV 8 ve 9 ile C 20/IV 8 ve 9 plankarelerini kapsayan 100 m²'lik alanda 21.30 m'den 20.65 m'ye kadar derinleşildi. 0.65 m kadar olan bu derinleşme sonucunda C 20/IV 8 ve 9 plankarelerinde 2 mimari tabaka, C 19/IV 8 ve 9 plankarelerinde ise 1 mimari tabaka ortaya çıktı.

Diğer taraftan, C 19/IV 9 plankaresinin güney kesiminde ve 21.20 m'de yer alan ve başı güneydoğuda olmak üzere güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda, kolları iki yanda ve sırtüstü yatırılmış bir iskelet ortaya

çıkı. Sk.678 olarak kodlanan ve basit toprak tipi bir mezara ait bu iskeletin sağ omzunun üst kısmında ve başının sağ tarafında içinde kemik bir tarak bulunan küçük bir pişmiş toprak çanak ile sağ kolu üzerinde tunç bir hançer mezar eşyası olarak ele geçti. Bu mezar, ortaya çıktığı derinlik göz önüne alındığında, 2002 döneminde kazılmış olan İlk Tunç Çağ II'nin 4. Mimari Tabakasının tabanı altına ve İTÇ II'nin 5. Mimari Tabakası molozu içine gömülmüş olduğundan İTÇ II'nin 4. Mimari Tabakasına aittir.

C 18/IV 9 plankaresinde mezarlık tabakasının başladığı 24.80-24.00'e kadar derinleşildiğinde karenin güney kesiminde 4 (İTÇ III 1, 2, 3 ve 4. Evreler) kuzey kesiminde 2 mimari tabaka (İTÇ III 3 ve 4. Evreler) ortaya çıktı.

Her iki plankarede de 4. Mimari Tabakanın altının İTÇ III mezarlığını kapsayan dolgu olduğu daha da derinleşildiği zaman anlaşıldı. Batıdan doğuya oldukça dik bir eğim yapan bu dolgu içinde, değişik seviyelerde yer alan basit toprak tipinde 7 adet bebek/çocuk mezarı ortaya çıktı. C 18/IV 8 ve 9 plankarelerinde ortaya çıkan 7 adet mezarın hepsi de basit toprak tipindedir. Bu mezarlardan sadece bir adedi hediyelidir. Sk.682 olarak kodlanan bu mezardaki bebek iskeletin sağ kolunda tunç bir bilezik bulundu.

Diğer taraftan, kazı çalışmalarına paralel olarak Dr. İonnidou-Pişkin arkeobotanik sonuçlar elde etmek için sulu eleme yöntemi ile her katın moloz toprağı içinden organik kalıntılar topladı. Dr. Yılmaz Erdal ise ortaya çıkan mezarların iskeletlerini antropolojik açıdan inceleyerek yaş, cinsiyet ve hastalıklar ile ilgili veriler elde etti.

Çalışmalara son verildikten sonra kazı alanı koruma altına alındı ve 37 adedi müzelik ve 208 adedi etütlük olmak üzere toplam 245 adet pt, kemik, kavkı, tunç, obsidiyen, taş ve çakmaktaşıdan yapılmış eser Samsun Arkeoloji Müzesi'ne teslim edildi.

Önder Bilgi

2003 Yılı Kelenderis Kazısı

Dağlık Kilikya'nın, özellikle Klasik Çağda, en önemli liman kentlerinden biri olan Kelenderis'te 2003 yılı kazıları Akropolde, Theatron'da sürdürülmüş, Kuzey Nekropolündeki birkaç tonozlu mezarda çalışılmış ve 2002 yılında Yılanlıada yakınında başlayan sualtı tespit çalışmalarına bu yıl da devam edilmiştir.

2000 yılında başlatılan Akropol çalışmalarının asıl amacı, kentin M.Ö. 7. yy öncesine ait verilerini araştırmaktı. Ancak 3 yıllık çalışmalarımız sonucunda görüyoruz ki, en erken veriler halâ M.Ö. 8 yy sonlarından önceye gitmemektedir. Diğer taraftan, söz konusu alanda yürüttüğümüz kazılar sırasında ortaya

çıkan mimari, bu tepenin, özellikle Roma Çağı sonrasında yoğun bir biçimde iskân gördüğüdür. Bu bakımdan, gelecekte Demir Çağı'na ait veriler ortaya çıksa bile, bunun mimari ile temsil edilmeyeceği artık anlaşılmış bulunmaktadır. 2003 yılında, Akropolde ele geçen en önemli buluntulardan biri, benzerlerini, Tarsus'ta, Kıbrıs'ta, Samos'ta ve benzeri başka arkaik yerleşmelerde gördüğümüz, dua eden (adorant) bir terra cotta figürindir ki, bu eser, M.Ö. 8. yy sonlarına veya erken 7. yy'a tarihlenebilir.

Theatron'da, Anadolu Üniversitesi'nin desteğiyle yürütülen kazı çalışmalarında, bu yıl orkestranın ve oturma sıralarının tamamı açılmıştır. Geçen yıllardaki çalışmalarda olduğu gibi, bu yıl da, üst katmanlarda, geç dönem mezarlığına ait yirminin üzerinde iskelet bulunmuştur. Ayrıca, yapının dışında yapılan kazılar göstermiştir ki, halihazırda görülen sırt duvarının (analemma) theatronun sınırını oluşturmadığı, bunun dışında da, üst kata ait taşıyıcı desteklere ait olabilecek duvarların ve temellerin olduğu ortaya konmuştur. Bundan başka, yapının sahne (skene) bölümünün bulunduğu yerde, genişliği yer yer 4 m'yi bulan uzun bir duvar ortaya çıkarılmıştır ki, bu duvarın Ortaçağ'a ait surların deniz tarafındaki bir bölümü olduğunu ilk kez saptamış bulunmaktayız.

Kuzey mezarlığında yan yana yerleştirilmiş bulunan 6 adet tonozlu mezardan ikisinin üzerindeki ve içindeki molozlar temizlenerek görüntüsü daha anlaşılır hale getirilmiş, ayrıca bunların mezar odalarının mimarisini hakkında etütler yapılmıştır.

2002 yılında, ODTÜ Sualtı Topluluğu (SAT) ve Sualtı Derneği'nin (SAD) dalgıçlarından oluşan bir ekip ile başlatılan ve Kelenderis'in birkaç mil açığında bulunan Yılanlıada'nın kuzey bakan koyunda yapılan dalışların bu yılki bölümünde, yaklaşık 40 m derinde, yayılmış olan, çeşitli dönemlere ait taş ve metal çapa ve çipoların konumları ölçümlendirilmiş ve bunlar hazırlanan planda, paftalarına geçirilmiştir.

Levent Zoroğlu

Klazomenai'de Protogeometrik Döneme Ait İzler

On iki İon kentinden biri olan Klazomenai'de 1979 yılından beri yürütülmekte olan çalışmalarda, antik kentin Protogeometrik, Arkaik ve Klasik Dönem yerleşme alanları ve nekropolisleri ile Arkaik Dönem'e ait seramik, zeytinyağı ve demirci işliklerinin yer aldığı sanayi mahallelerinin izleri belirlenmiştir.

Prehistorik yerleşim alanının bulunduğu Limantepe Höyüğü'nde, 1998 yılında sur dışı yerleşimler araştırıldığı sırada Protogeometrik Dönem'e ait apsidal planlı bir yapı kalıntısı açığa çıkartılmıştır. Antik kentin

Klazomenai, P1 Yapısı

bugüne dek yeterince bilinmeyen bir dönemine ışık tutan bu buluntu nedeniyle, Klazomenai'de son yıllardaki kazı çalışmaları, Protogeometrik Dönem'e ait yerleşim izlerinin araştırıldığı bu alanda yoğunlaştırılmıştır. Erken Tunç Çağı II. Dönemi'ne tarihlenen surun güneye doğru uzanan enkazı içinde yer alan, ana aksı doğu-batı doğrultusunda olan ve batı ucunda apsis oluşturan bu yapı P1 yapısı olarak adlandırılmıştır. Geç dönem yerleşimleri tarafından yoğun bir şekilde tahribe uğratılmış olan yapının ilk evresine ait duvar temelleri dikey yerleştirilmiş yassı taş sıralarının kısmen toprağa gömülmesiyle oluşturulmuştur. Yapının üst bölümünün kerpiç olduğu düşünülmektedir. Yapı içerisinde izlenen yanık kerpiçli kil taban, yapının ilk evresinin bir yangınla sona erdiğini göstermiştir. Bu taban üzerinde in-situ durumda ele geçen seramiklerin yardımıyla yapıyı M.Ö. 11. yy'ın sonu ile 10. yy'ın ortalarına tarihlenmek mümkün olmaktadır. İkinci evrede yapı bir duvarla ortadan ikiye bölünmüştür. Geç dönem tahripleri sebebiyle ikinci evreye ait kesin veriler elde edilememiştir. Ancak, bölme duvarının ilk evreye ait yanık kerpiçli tabanının ve üzerindeki seramiklerin hiç boşluk bırakmadan hemen üzerine yerleştirilmesi, ikinci evrenin de Protogeometrik Dönem'e ait olduğunu göstermektedir.

Yapının ortasında, 1.60 m çapında iki taş sırası ile oluşturulmuş yuvarlak bir platform bulunmaktadır. Messania Bölgesi'ndeki Lefkandi kazılarında açığa çıkarılan çağdaş benzer bir platform sunak olarak yorumlanmıştır. Klazomenai evinde söz konusu platformun yanında, in-situ durumda çakıllı gevşek bir toprağa oturan ve fırınlanmamış olan basit bir kap ele geçmiştir. Sözü edilen kabın tabanında, akıtılan sıvıyı tabana geçiren küçük delikler bulunmaktadır. Dinsel bir işlev taşıdığı düşünülen bir platformun yanından ele geçen bu topraktan yapılmış bu kap libasyon amacıyla kullanılmış olmalıdır.

Aynı alanın güney kısmında, içerisinde ele geçen bir skyphos sayesinde Geç Protogeometrik Dönem'e tarihlenen bir bebeğe ait olan bir sanduka mezar açığa

çıkıştır. Söz konusu mezar apsidal planlı bir diğer yapıyı (P2 numaralı yapı) kısmen tahrip etmiştir. Ana aksı doğu-batı doğrultusunda olan ve batı bölümünde apsis çizen bu yapı da P1 numaralı yapıda olduğu gibi temelsiz olarak toprağa oturmaktadır. Üst bölümü Arkaik Dönem yapısı tarafından tahrip edilmiş olan bu yapının küçük bir kısmında yanık kerpiçli bir taban izlenebilmiştir. Taban üzerinden bulunan el yapımı mutfak kabı parçaları ve pergel kullanılmadan yapılmış konsantrik daireler ile içleri dolu üçgen motifi bezeli kapalı kap gövde parçalarının Thessalia, Makedonya ve Troia'dan ele geçen benzerleri yapının M.Ö.11. yy içlerine tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Protogeometrik Dönem'e tarihli her iki yapı da Klazomenai'nin bir İon kenti olarak kuruluşu hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır. Bugüne dek Klazomenai Antik Kenti'nin kuruluşu, gerek ele geçen yüzey buluntuları gerekse Arkaik Dönem'e ait yerleşmenin içerisinde dar bir alanda elde edilen veriler nedeniyle, Geç Protogeometrik Dönem'e (yaklaşık olarak M.Ö. 950 yıllarına) tarihlenmekteydi. Ancak, son yıllarda açığa çıkan söz konusu yapılar, Klazomenai'de İon Dönemi'ne ait yerleşmenin M.Ö. 11. yy'ın içerisinde kurulmuş olduğunu ortaya koymaktadır.

Güven Bakır

2003 Yılı Küllüoba Kazısı

Eskişehir ili, Seyitgazi ilçesi sınırları içinde yer alan Küllüoba'da 2003 yılı kazıları, yine höyüğün doğu kesiminde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar esas itibarıyla, AF 14-16 açmalarında derinlik sondajı, yukarı şehir suru ve Doğu Kapısı kazılarına devam edilmesi, Megaron Kompleksi'nin kuzeyindeki evlerin ortaya çıkarılması, Güney Koni ve çevresinde geç İlk Tunç Çağı II ve İTÇ III dönemlerinin araştırılması şeklinde özetlenebilir.

Derinlik sondajında henüz İlk Tunç Çağı başlarına ulaşılabildiği görülmüştür. İTÇ I katlarında Beycesultan İTÇ I oluk bezemeli çanak çömlek parçalarının ele geçirilmesi kronolojik açıdan büyük önem taşır. Tamamı henüz açılmamış olan Doğu Kapısı'nın ilk evresi, büyük olasılıkla 'L' şeklinde bir giriş içermektedir. Genişliği 2 m olan bu girişin zemini ve duvarları itina ile sıvanmıştır. Bir sonraki evrede surun dış kısmına, yüzeyinin küçük taşlarla kaplandığı bir rampa inşa edilmiştir. Sur bedeni bu rampanın bitiminden sonra yükselmektedir. Güney tarafta, batıya doğru gayet belirgin zikzaklar yapan bu sur AB/AC/AD 24 ve AF/AG 20/21 plankarelerinde araştırılmıştır.

Megaron Kompleksi'nin önündeki avluyu kuzeyden sınırlandıran evlerin ön duvarları tamamen ortaya

çıkarılmıştır. Bu evlerle Kompleksin kuzeydoğu köşesi arasında bir giriş saptanmıştır.

Güney koni ve güney yamacında yapılan çalışmalarda ise çok önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Yamaçta daha önce kısmen ortaya çıkarılmış olan Megaronumsu Yapı'nın aslında bir megaron olduğu ve kuzey bitişiğindeki yapılarla büyük bir kompleks oluşturmuş olabileceği ihtimali belirmiştir. Uzunluğu 30 m'yi bulan bu megaronun ön girişi 2 m genişliktedir ve bu girişe taş döşeli bir rampa ile ulaşılmaktadır. Kuzey bitişiğindeki yapıda, içinde in-situ olarak 7 adet küpün ele geçirildiği koridor şeklinde bir magazin ortaya çıkarılmıştır.

Bu kompleksin hemen kuzeyinde yer alan AA 19 plankaresinde, ilk defa Geç İTÇ II ve İTÇ III katları üst üste tabakalanmış olarak saptanmıştır. Üstte 4 evreli bir Geç İTÇ III (Geçiş Dönemi) ve onun altında en azından üç evreli bir erken İTÇ III döneminin söz konusu olduğu bu katlar, kompleksin sonrasına tarihlenir. Her iki döneme denk gelen kültür dolgusunun kalınlığı hemen hemen 5 m'ye ulaşmaktadır. Geçiş Dönemi'nin ilk evresine ait tabakada ele geçirilmiş olan taştan kurşun figürin kalıbı, bu senenin en önemli buluntusunu oluşturur. İçerik ve üslup bakımından bu kalıp Prof. Kutlu Emre tarafından yayınlanan örneklerle tamamen benzeşmektedir.

Önümüzdeki sezonda, özellikle güney yamaçtaki kompleksin kazılmasına devam edilecek ve İTÇ III katları da daha geniş bir alanda araştırılacaktır.

Turan Efe

2003 Yılı Sivas Hayranlı-Haliminhanı Kazısı

Sivas Müze Müdürlüğü Başkanlığında ve Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Antropoloji Bölümü'nden Prof.Dr. Erksin Güleç'in Bilimsel Danışmanlığında gerçekleştirilen Sivas ili Hayranlı-Haliminhanı Üst Miyosen çökellerindeki katımlı kazı çalışmaları 06-16.08.2003 tarihleri arasında yapılmıştır.

2003 yılı kazı çalışmaları Lokalite 19 olarak isimlendirilen alanda 2x2 m'lik 7 açmada gerçekleştirilmiş ve bu alanda 76 adet fosil kalıntıya rastlanmıştır. Erozyonlar nedeniyle tahribata oldukça açık olan bu alandaki çalışmalar öncelikle yüzeydeki fosillerin toplanmasıyla başlamıştır. Kazı sırasında Equidae (atgiller), Bovidae (öküzgiller), Proboscidea (hortumlu giller) gibi hayvanlara ait bol miktarda kafatası, üstçene, altçene, diş ve uzun kemiklere ait parçalar bulunmuştur.

Bu sezonda yapılan çalışmalar sırasında, Üst Miyosen çökellerindeki fosilli tabakaların yayılım alanlarının belirlenmesi amacıyla yakın çevrede yapılan çalışmalarda birçok yeni lokalite de bulunmuş ve çevrede tespit edilen fosilli lokalite sayısı 40'ı aşmıştır.

Anadolu Üst Miyosen Dönem faunası ve paleoekolojik yapısının ortaya konulması amacıyla gerçekleştirilen ve oldukça zengin çökellerden oluşan Hayranlı-Haliminhanı mevkiindeki çalışmaların 2004 yılında da devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Erksin Güleç

2003 Yılı Adana İli Yüzey Araştırmaları: Saimbeyli ve Tufanbeyli

2002 ve 2003 yıllarında Adana İli Tufanbeyli ve Saimbeyli İlçelerindeki çalışmalarımızın iki temel amacı vardı: Bu ilçelerin tüm arkeolojik dokusunun belgelenmesi, daha sonra ise, M.Ö. 2. binin 2. çeyreğinden itibaren Çukurova ve çevresinde hüküm sürmüş olan Kizzuwatna Ülkesi'nin yerleşmelerinin tespiti. 2004 yılında "Adana İli ve Çevresi Yüzey Araştırmaları ve Kizzuwatna Araştırmaları III" projemiz ile bu amaçların doğrultusunda bölgemizde çalışan epigrafi ve tarihi coğrafya gibi konular haricinde, diğer ilçelerde de bu proje devam ettirilecek, bölgedeki kronolojik boşluklar ve sorunlar çalışılacak, tahrip edilen çok sayıda kültür varlığı ivedilikle belgelenecek ve özellikle Kayseri İli Tomarza, Sarız, Develi ve Yahyalı ilçelerinde planladığımız çalışmalarla da M.Ö. 2. binde bölge yerleşmelerinin Orta Anadolu ile organik bağları kurulacak, bu dönem yerleşmeleri tespit edilecektir.

2003 yılında Saimbeyli İlçesinde 16.09.2003-09.10.2003 tarihleri arasında çalışılmıştır. İlçe merkezinde yapılan incelemelerde, Bizans ve Ortaçağ özellikleri gösteren Saimbeyli Kalesi ve yine Ortaçağ'da Hacın diye anılan yerleşmenin kalıntıları belgelenmiştir. İlçe merkezinde Hacın Manastırı adı ile anılan yapının ise Ortaçağ özellikleri gösterdiği, Geç Osmanlı taş işçiliği veren yine merkezdeki üç adet taşköprü de belgelenmiştir. Naltaş Köyü'nde Ören Tepe'de taş sanduka bir mezar ve bir yapıya ait olabilecek büyük taş bloklar; Çeralan Köyü Çürükkale'de Roma ve Bizans özellikleri gösteren bir kale, açılmış tonozlu bir mezar ve bu alanda bir at figürini; Aşağı Salak'da Köristan Mevkiinde tonoz örtülü anıtsal bir mezar ile bu mezarların açılmadan önceki durumu diye düşündüğümüz yığma mezarlar; Çokça Tepe'de pithos mezarlar, taş sanduka mezarlar; Gökmenler Köyü'nde Kocaharman, Karadut ve Dımışkırık mevkiilerinde çok sayıda sütun tamburu ve bir nekropolis; Çatak Köyü'nde Sıradam Mahallesi'nde yine tonoz örtülü mezarlar, Surat Mevkiinde Geç Roma Dönemi özellikleri gösteren seramik ve cam parçaları; Çorak Köyü'nde Küçük Burun Mevkiinde yine tonoz örtülü mezar; Çatak Köyü'nde Emirli Mahallesinde apsidal bir yapı kalıntısı, üç adet sütun tamburu, Gavurharmanı'nda iki yapıya ait olabilecek taş temel izleri, Körce'de

anakayaya yaslanmış bir yapı kalıntısı; Cumhuriyet Köyü'nde Kara Kilise'de büyük bir kilise yapısı ile yığma mezar; Kandilli Köyü'nde Kale Mevkiinde bir gözetleme kulesi, bir yığma mezar, Çambel Mevkiinde sütun parçaları, tamburlar ve mimari parçalar, Bahçecik Mevkiinde taş mimari bloklar, Sarıyakup Mahallesiinde Beşçatal Mevkiinde apsidal bir yapı, Koca Ören Mevkiinde bir kilise ve bir mimari eleman üzerinde yaban domuzu kabartması; Mahmutlu Köyü'nde Pınarcık, Kirazlı, Ulucak mevkiilerinde çeşitli mimari elemanlar, Fincankayası'nda kaya fincanları; Avcıpınarı Köyü'nde Obrukbaşı Mevkiinde bir gözetleme kulesi, Cöbük'te sütun tamburu, Karıncalı Tepe'de de bir adet yığma mezar; Beypınarı Köyü'nde Cincipınarı'nda kaya fincanları, Erikliboğaz ve Sarıç mevkiilerinde tonoz örtülü anıtsal mezarlar ile iki adet antik dönem su kuyusu; Eyüplü Köyü'nde Atma'da bir nekropolis, Oluk'ta bir yapı kalıntısı, Büyük Kale'de yığma mezar; Yardıbi Köyü'nde Evlikkaşı'nda, apsidal bir yapı, Gavuroluğu'nda bir çeşme yapısı, Çardakyeri'nde bir nekropolis, Kirazlıpınar'da yuvarlak bir mezar, mimari elemanlar ve tonoz örtülü mezarlar ve apsisli bir yapı kalıntısı; Değirmenciuşağı Köyü'nde Mektep Mağarası'nda iki leopar kabartmalı taş örgü duvar, Susuz ve Uzunkol'da nekropolis, Ören'de büyük bir kilise; Karakuyu Köyü'nde Kale Mevkiinde aynı tip bir mağara, Kepen'de nekropolis; Payamburnu Köyü'nde çeşitli taş mimari bloklar ve tonoz örtülü mezarlar, Zoplar Mahallesiinde klineli bir kaya mezarı; Aksağaç Köyü'nde Gölyeri ve Çığlıkbaşı'nda tonoz örtülü mezarlar; Karakuyu Köyü'nde Mursal'da çok sayıda yığma mezar; Kapaklıkuyu Köyü'nde iyi durumda bir hereon, Kapaklıkuyu'da bir sarnıç, Bostanlık'ta iki adet yapı kalıntısı ile bir hereon, Ören'de iki yapı kalıntısı ve Çekkelikuyu'da da pınar odası; Ayvacık Köyü'nde Kale Mevkiinde iki yapı kalıntısı, bir su kuyusu, köy merkezinde sarnıç, kilise, köy girişinde tonoz örtülü mezarlar; Himmetli Köyü'nde Ören'de nekropolis, iki kaya nişi, su kuyusu ve apsisli bir yapı, Emene ve Camel'de su kuyuları, Göz'de bir kale, Kuyuyanı, Tellipınar, Cevizoluk, Kartal'da farklı tiplerde mezarlar; Tülü Köyü'nde Yaprakkaya, Hüseyin Belen Mahallesiinde ve Çınarcık'ta yığma mezarlar, tonoz örtülü anıtsal mezarlar, Gürleşen Köyü'nde Armutlu'da bir adet tonoz örtülü mezar ve Bağoluk'ta da mimari elemanlar tespit edilmiştir.

Tufanbeyli'de Paleolitik, Geç Kalkolitik, Eski Tunç Çağı, M.Ö. 2. binin tüm dönemleri, M.Ö. 1. binin ilk yarısı, Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinin tespitinden sonra Saimbeyli çalışmalarımızda, Geç Hellenistik Dönem'den Erken Cumhuriyet Dönemi'ne kadar olan zaman kesitindeki arkeolojik doku kayıt altına alınmıştır.

K.S.Girginer-Ö.O.Girginer-H.Akıl

2003 Yılı Doğu Trakya Tarihi-Coğrafya Çalışmaları

20 Ağustos ile 2 Eylül tarihleri arasında yapılan 2003 yılı Doğu Trakya araştırmaları sırasında iki adet taşınmaz üçü arkeolojik, beşi epigrafik ve biri de arkeolojik ve epigrafik nitelikli olmak üzere altı adet taşınır kültür varlığı saptanmıştır.

Tekirdağ ili çalışmaları:

Tekirdağ Müzesi'ne Çorlu'nun Deregündüzlü Köyü'nün Mahatlık mevkiinden getirilen Eski Yunanca yazıtlı bir sunağın incelenmesiyle başlandı. Söz konusu sunak Roma İmparatorluk Devri'ne tarihlenmekte olup adağı yapanlar isimlerinden anlaşıldığına göre Trakya yerli halkına mensuptular. Adağın hangi tanrıya sunulmuş olduğu yazıtın ilk satırlarının kırılmış olması nedeniyle saptanamamaktadır. Tekirdağ ilindeki çalışmalara daha sonra, Malkara ilçesine bağlı Izgar Köyü çevresinde yapılan incelemelerle devam edildi. Köy odasına, köy civarındaki bir Roma Devri yapısından getirildiği anlaşılan ion volütlü mermer bir sütun başlığı görüldü. Aynı köyün güneydoğusundaki Tahlık mevkiinde ise, Geç Antik Çağ'a tarihlenebilen içi antropoid mermer bir lahit görülmüştür. Malkara ilçesinin kuzeyindeki köylerden Güneşli'nin, Hamampınarı mevkiinde ise, başı kaybolmuş olan mermerden bir büst bulunmuştur. Daha sonra Malkara'nın Karacahalil Köyü'nün güneyinde bir tepe üzerinde günümüze sadece temelleri kısmen ulaşabilmiş bir yapının temellerine ait blok taşlar görülebilmektedir. Burada bulunan Orman Yangınlarını Gözetleme Kulesi'nin yapımı sırasında ve daha sonrasındaki kaçak kazılar nedeniyle söz konusu yapının tanımlanmasını sağlayabilecek herhangi bir iz kalmamıştır. Malkara'nın Kermeyan Köyü'nden Malkara ilçe merkezindeki bir eve getirilmiş olan mermer bir blok üzerindeki Latince yazıt parçası, *Apri* antik kentinin lokalize edildiği Kermeyan Köyü'nde daha önceki yıllarda çok sayıda benzerleri bulunan Roma Devri mezar yazıtlarının yeni bir örneğidir. Tekirdağ ilindeki incelemelerimiz sırasında Barbaros, Uçmaktepe Gaziköy, Hoşköy, Mürefte ve Harköy'de tarihi-coğrafya gözlemleri yapılmış olup herhangi bir epigrafik buluntuya rastlanmamıştır. Ayrıca daha önceki yıllarda da ziyaret ettiğimiz ve Traklar tarafından kutsal sayılan dağ ile özdeş olduğunu sandığımız Kartalkaya Tepesi'ne de çıktık ve burada çok sayıda yeni açılmış kaçak kazı çukurları saptadık. Bu arada Sementepe Köyü ile Kartalkaya arasındaki ormanlık alanda oldukça tahrip edilmiş durumda bir Geç Antik Devir ve Ortaçağ yerleşmesi belirledik.

İstanbul ili çalışmaları:

İstanbul ilinin Trakya Bölgesi'nde bulunan ilçelerinde yaptığımız incelemelerimiz sırasında Silivri ilçesine

bağlı Kınalıköprü mevkiinde bulunan ve Roma İmparatorluk Devri'nde buradan geçen Via Egnatia isimindeki antik yolun son arkeolojik belgesi olan antik köprünün yol genişletme çalışmaları sırasında büyük ölçüde tahrip edildiği gözlenmiştir. Esasen daha önceki yıllarda yaptığımız gözlemler nedeniyle raporlarımızda da belirttiğimiz gibi bu önemli yol güzergâhında ufak bir değişiklik yapılmaması halinde bu derece tahrip edileceği zaten açıkça görülmekteydi. Ayrıca Kınalıköprü'nün karşısındaki Cambaztepe Tümülüsü'nün batı yarısının kesilerek içine yüzme havuzu yapılmış olduğu görüldü.

Edirne ili çalışmaları:

Edirne ilindeki çalışmalarımız sırasında İpsala ilçe merkezinin birkaç kilometre kadar doğusunda bulunan ve Kemerköprü olarak tanımlanan Roma İmparatorluk Devri su yolu kalıntıları incelendi. Yaklaşık 200 m uzunluğunda küçük taş ve harçlardan oluşan duvar tekniği ile yapılmış olan bu su yolu yapısında bir yuvarlak kemer görülmektedir. Üzerinde suyu taşıyan oluğun sadece 48 cm genişliğinde ve yaklaşık 5 m uzunluğunda bir bölümü günümüze kalabilmiştir. Henüz tescili yapılmamış olan bu önemli kültür varlığının bir an önce tescil edilerek belgelenme çalışmalarına başlanması yararlı olacaktır. Çünkü söz konusu yapı antik Kypsela kentinin lokalize edildiği İpsala'dan günümüze kalan tek taşınmaz kültür varlığıdır. İpsala ilçe merkezindeki incelemelerimiz sırasında Tekke Bayırı adı verilen ve antik kentin akropolisi olma olasılığı kuvvetli olan mevkide yapılan incelemeler sırasında beyaz mermerden bazı mimari parçalar görüldü.

Edirne il merkezinde müze tarafından yapılan kazı sırasında iki parça halinde bulunan yazıtlı ve kabartmalı bir mezar steli çalışıldı. Roma İmparatorluk Devri'ne tarihlenen stelin buluntu yeri aynı zamanda kentin M.S. II. yy'da sur dışındaki nekropol alanının da yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Çanakkale ili çalışmaları:

Bu ildeki çalışmalarımıza Gökçeada'dan başladık. Burada Kaleköy'de yeni yapılan bir evin duvarına inşa edilmiş durumdaki bir beyaz mermer blok üzerindeki bir satırlık Eski Yunanca yazıt incelendi. Daha sonra Dereköy'de bir evde bulunan Hellenistik Dönem'e ait bir yazıt parçası üzerinde çalışıldı. Bu yazıtın da Kaleköy'den buraya getirildiği ev sahibi tarafından belirtilmiştir.

Çanakkale ilindeki çalışmalarımızın son bölümünü ise, Gelibolu Yarımadası'ndaki incelemeler oluşturdu. Yarımada üzerindeki iki ilçeden biri olan Eceabat'ın Yalova köyü arazisinde kalan Tekke Bayırı mevkiinde bulunan Orta Bizans ve Osmanlı kalesi incelendi.

Çanakkale Boğazı'na hakim bir tepe olan Tekke Bayırı, *Sestos* antik kentinin lokalize edildiği Akbaş limanının hemen arkasında büyük bir olasılıkla *Sestos* antik kentinin akropolisini oluşturuyordu. Bu tepenin kuzey yamacında Hellenistik ve Roma Devirlerine tarihlenen keramik buluntuların çokluğu bu savımızı desteklemektedir. Gelibolu ilçe merkezinde aldığımız bir bilgi üzerine gittiğimiz Gelibolu'nun halen terk edilmiş olan Eski Burhanlı Köyü mezarlığında mezar taşı olarak kullanılmış olan bir kiliseye ait yazıtlı ve süslemeli bir tavan kasetini inceledik. Aynı mezarlıkta iki adet mermer sütun parçası da bulunmaktadır. Eski Burhanlı köyünün Çanakkale Boğazı'na hakim bir mevkiideki yeri, burasının lokalizasyonu halen kesin olarak yapılamamış olan *Aigospotamoi* kentinin yeri ile özdeş olabileceği izlenimini vermektedir.

Mustafa H. Sayar

2003 Yılı Güney Aiolis Yüzey Araştırması

28.09-15.10.2003 tarihleri arasında Prof. Dr. Armağan Erkanal başkanlığında yürütülmüş olan Güney Aiolis Bölgesi yüzey araştırmasının ekip üyeleri Yard.Doç. Dr. K. İren, Arkeolog L. Çimen, Arkeolog M. Gürbüz, öğrenciler M. Akkoyunlu ve M. A. Yılmaz'dan oluşmaktadır.

Bu sene araştırmalar daha çok Belen Köyü-Değirmendere (Palaudis)-Çukurköy arasında kalan bölgelerde olmuştur. Araştırmalar sırasında Orta Tunç Çağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar çeşitli buluntular kayıtlara girmiştir.

Orta Tunç ve Geç Tunç Çağları buluntularına Görece-Hasanlar arasındaki yolda Kerker Kaya mevkiindeki tarlalarda uygulanan intensiv yüzey araştırması sırasında rastlanılmıştır. Buradan ele geçen bir Miken parçası özellikle anılmaya değerdir.

Araştırmalar sırasında özellikle M.Ö. geç 5. yy-erken 4. yy malzemeler veren yerleşmeler mimarileri ve konumları itibarıyla birbiriyle tutarlılık göstermektedir. Buruncuk Kale'deki (Buruncuk Tepe ile karıştırılmamalı) yerleşme özellikle çok iyi bir şekilde ayakta kalmıştır. Sözde Neotheikhos ile Larisa arasında kalan Kocatepe'nin üzerindeki yerleşmenin kendisi, olasılıkla Bizans Çağındandır, ama çevresinde M.Ö. 4. yy'a tarihlenebilen parçalar da bulunmaktadır. Armutlu Tarla'da ayakta kalmayı başarmış çokgen örgülü bir sur duvar parçasının ağıl duvarı olarak kullanıldığını gözlemlendi. Yellice Tepe'nin doğusunda kalan küçük bir kale de M.Ö. 4. yy'a tarihlenen az sayıda buluntu vermektedir.

Geç çağlara doğru tabii ki buluntu veren yerler de fazlalaşmaktadır. Haykırın'dan Çukurköy'e kadar

çıkan Roma yolu oldukça sağlam kalmıştır. Yolun önemi nedeniyle bir çok kez onarılması ve aynı güzergâhın kullanılması, bu yolun sağlam olarak kalmasının nedeni olsa gerektir. Yolda en sonuncusu erken Cumhuriyet Dönemi'ne rastlayan en az üç evre rahatlıkla izlenebilmektedir. Yukarıda belirtilen Kerser Kaya'da Tunç Dönemi'nden sonra uzunca bir boşluk ancak Roma Dönemi'nde doldurulabilmiştir. İbrim Şelalesi yakınındaki bir savunma yerleşmesi yine Roma malzemesi vermektedir. Palaudis Nekropolis'indeki ve Mehmet Tepe Mevkii'ndeki kaya mezarları da olasılıkla Hellenistik-Roma Dönemi'ndendir. Belen Tepesi'nde belki küçük bir kült yapısı bulunmaktadır. Tepenin üzerinde ve çevresinde Roma Dönemi'ne ait seramikler ve figürinler bulunmaktadır.

Armutlu Tepe'nin çevresinde belki de Bergos'a ait olan bir Geç Antik mezarlık vardır. Beygaz (Bergos)'da bu sene de tekrar çalışıldı. Burası da Geç Roma malzemesi vermektedir.

Haykıran'dan Çukurköye giden antik yolun çevresindeki tarlalarda bir çok sınır taşı saptanmıştır. Bunların Geç Antik Dönem'den hatta Bizans Çağı'ndan kaldığını düşünülmektedir. Yukarıda anılan Yellice Tepe'nin doğusunda kalan küçük bir kalenin hemen yakınında, kompleks bir binanın izleri vardır. Burası Bizans Dönemi'ne ait bir çiftlik olsa gerektir.

Bu seneki çalışmalarımız bu aşamada kesilmiştir.

A. Erkanal-K. İren

2003 Yılı Olba Yüzei Araştırması

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Mersin, Silifke-Uzuncaburç Beldesi'nde bulunan Olba'da 2001 yılından başlayarak Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Yard.Doç. Dr. Emel Erten başkanlığında Okt. Murat Özyıldırım ve dört öğrencinin oluşturduğu ekip tarafından yüzei araştırması yapılmaktadır. Çalışmaların 2003 dönemi 18-31 Ağustos 2003 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Olba, denizden yaklaşık 1100 m ve bulunduğu düzlükten de yaklaşık 50 m yükseklikteki akropolis üzerine kurulu bir yerleşimdir. Akropolis doğudan ve batıdan iki vadi ile sınırlıdır. Akropolisin kuzeyi düzlük ve tarıma uygun yapıya sahiptir. Olba'da pek çok dinsel ve kamusal yapıların kalıntıları vardır. Yakın komşusu Diocaesarea dinsel ve yönetsel merkez, Olba da gündelik yaşam alanı olarak düşünülebilir. Olba'da özellikle Roma Dönemi'ne ait yapılar bütünü olarak bulunan aqueductus, tiyatro, nymphaeum, konutlar, sarnıçlar, sur ve kulelerden oluşan savunma yapıları ile çeşitli tipteki mezarlar bunun göstergesidir.

Olba, Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde Seleukeia

*Olba akropolisinin doğusunda,
Roma İmparatoru Septimius Severus Dönemi'ne
tarihlenen aqueductus.*

Metropolitliği'ne bağlı bir piskoposluk merkezidir. Kaynaklar, konsillere katılarak Kristolojik konularda görüş belirten Olba Piskoposları'nın adlarını yazar. Ayrıca Olba'nın Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde önemli dinsel merkez olduğunu akropolis ve yakın çevresinde yer alan kiliseler ile akropolisin doğusundaki vadide yer alan manastır - kilise kalıntıları gösterir.

Kentte 2003 yılı çalışmaları öncelikle 2002'de ilk çizim ve röleleri yapılan tapınak planlı mezarın daha kapsamlı olarak incelenmesiyle başladı. Anıt mezarın planı ve görünümü konusunda bilinmeyen bazı noktalar aydınlatılmaya çalışıldı. Anıt mezarın değişik bölümlerinde açılan üç sondaj yapının ilk yapım tarihi sonrası değişiklikler yapılarak yeniden kullanıldığını gösterir. Olba'daki tapınak mezarı Kilikia'nın diğer kentlerindeki benzer örneklerle karşılaştırılarak M.S. II. yy'a tarihlenmek olasıdır.

Olba'da çeşitli tipteki mezarlar geniş alanlara dağılır. Bunlar, tapınak mezarlar, birçoğu yazıtlı lahit mezarlar, kaya mezarları olarak sınıflandırılabilir. Olba mezarlarının 2003 çalışma döneminde saptama ve belgeleme işlemi sürdürüldü.

Olba'da bu çalışma döneminde öncelikli olarak incelenen yapılardan biri de akropolis üzerinde yer alır. Yapının işlev ve niteliğini kesin olarak belirlemek henüz mümkün değilse de mimari plastiğinin gösterdiği özellik, Korinth düzeninde bir Roma yapısı olduğunu gösterir. Akropolis üzerindeki ayrıcalıklı konumu, görkem ve anıtsallığının yanı sıra, tarihsel ve siyasal nedenlerle yapı yerel tanrı-tanrıçalara ya da Roma İmparatorluk kültürüne adanmış bir tapınak olmalıdır.

Olba'da yapılan çalışmalar Mersin Üniversitesi internet sayfalarında aşağıdaki adresten izlenebilir: (http://www.mersin.edu.tr/akademik/fenedebiyat/arkeoloji/index_arkeo_olba.php).

Emel Erten-Murat Özyıldırım

2003 Yılı Samsun İli Yüzey Araştırması

Samsun ili sınırları içinde 2003 yılında geliştirdiğimiz yüzey araştırması 26 Ağustos - 7 Eylül 2003 tarihleri arasında 3 aşamalı olarak toplam 13 gün süre ile gerçekleştirildi. Prof.Dr. Önder Bilgi'nin başkanlık yaptığı bu dönem çalışmalarına araştırma heyeti üyesi olarak Doç.Dr. Sümer Atasoy, Yrd.Doç.Dr. Şevket Dönmez, Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü'nden Yrd.Doç.Dr. Emin U. Ulugergerli ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi stajyer lisans öğrencisi Osman Ocak katıldı. Araştırmada Bakanlık Temsilcisi olarak Samsun Müzesi araştırmacılarından Uğur Terzioğlu görev yaptı.

26-29 Ağustos tarihleri arasında 4 gün süre ile gerçekleştirilen Birinci Aşama çalışmalarında, 2000 ve 2001 yıllarında yüzey araştırmaları ile topografik plan çalışmaları gerçekleştirdiğimiz, 2002 yılında ise jeofizik araştırmalara başladığımız Samsun-Akalan'da yeni jeofizik araştırmalar geliştirildi. Bu dönem araştırmaları akropolün batısında toplam 1600 m²'lik bir alanda gerçekleştirildi. Yrd.Doç.Dr. E. Ulugergerli tarafından yönetilen ve geliştirilen araştırmalarda, doğru akım öz direnç (DAÖ) yöntemi kullanılarak ölçümler gerçekleştirildi. Yapılan çalışmada Scintrex SARIS adlı çok kanallı öz direnç cihazı kullanıldı. Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda genel profillerin yer elektrik kesitlerinde bir yapıya ait olduğu düşünülen mimari kalıntılar saptandı. Daha sonra yapılan detay profillerinde de hemen hemen aynı konumlarda yine mimari kalıntıların gözlenmesi, çalışılan bu alanda önemli bir yapının varlığına işaret etti. 2002 yılında gerçekleştirilen Yer-Radarı (Ground Penetrating Radar-GPR) ölçümleri sırasında saptanan bir yapı ile birlikte bu yılki veriler akropolün batı

kesiminde yoğun bir yapılaşma olduğuna işaret etmektedir. Akalan'ın jeofizik araştırmaları ile ilgili değerlendirme çalışmaları halen Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Yerbilimleri Veri İşlem Laboratuvarı'nda devam etmektedir.

Jeofizik araştırmalara paralel olarak, Akalan'da günümüze kadar ayakta kalmış savunma sistemi üzerinde inceleme çalışmaları gerçekleştirildi. Akalan'ın savunma duvarları ile giriş kapılarını tahrip eden ve ölçüm çalışmalarını engelleyen yoğun bitki örtüsü gerek duyulan alanlarda balta kullanılarak kısmen temizlendi. Özellikle bu yıl inceleme yapmayı planladığımız kuzeydoğu giriş kapısının batı ve doğu duvarlarında yoğunlaştırılan bu temizlik çalışmaları sonucunda duvar yüzleri daha belirgin olarak ortaya çıkartıldı. Bu temizlik çalışmalarından sonra kuzeydoğu kapısı malzeme, inşa tekniği ve plan özellikleri açısından ayrıntılı olarak incelendi.

Bu çalışmalara ek olarak Akalan'da çevre düzenlemesi, koruma ve temizlik çalışmaları gerçekleştirildi. Akalan'ın kuzeydoğusundaki alanın 160 m uzunluğundaki bölümü, 1.60 m yüksekliğinde 38 adet beton direğin 4.00 m aralıklarla dikilmesi ve bu beton direklere 4 sıra dikenli tel gerilmesi ile koruma altına alındı. Ayrıca, koruma altına alınan alan kaya parçaları, taşlar ve çöplerden temizlendi.

Yüzey araştırmasının İkinci Aşaması 30 Ağustos-1 Eylül tarihleri arasında Ladik ilçesi Mazlumoğlu Köyü Köyiçi Tepesi ya da diğer adıyla Yurtyeri Tepesi'nde 3 gün süreyle gerçekleştirildi. Köyiçi Tepesi merhum Prof.Dr. U.B. Alkım tarafından 1973 yılında Samsun İli sınırları içinde geliştirilen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Ladik'in 10 km doğusunda yer alan Mazlumoğlu Köyü'nün 1 km güneybatısında yer alan Köyiçi Tepesi Ladik gölünün kuzeybatı kıyısındadır. 250 x 100 boyutunda ve yaklaşık 5 m yüksekliğindeki yerleşmenin özellikle güney kısmının

Köyiçi Tepesi

Ladik Gölü'nün kıyısında olması nedeniyle tahrip olmuş bulunduğu gözlemlendi. Yerleşmenin bu kısmından toplanan boya bezekli çanak-çömlek ve pişmiş toprak mimari kaplama levhaları parçaları, Köyiçi Tepesi yerleşiminin hem Geç Demir Çağı'nda Akalan ile çağdaş olduğuna, hem de yine Akalan'daki gibi pişmiş toprak mimari kaplama levhaları ile bezenmiş olası yapılara sahip olduğuna işaret etti.

2-7 Eylül tarihleri arasında 6 gün süre ile gerçekleştirilen Üçüncü Aşama, önceki dönemlerde yüzey araştırması, topografik plan çalışmaları ile çevre düzenlemesi, koruma ve temizlik çalışmaları yaptığımız Bafra-Asarkale'de gerçekleştirildi. Bu yılki Asarkale çalışmalarında antik yol kalıntısının ön tarafında yer alan, oldukça yıpranmış olması nedeniyle ihtiyacı artık karşılayamayan ve kaleye uygun estetik bir görünümü olmayan eski çeşmenin yerine yeni bir çeşme yapmak düşüncesiyle hazırlıklar yapıldı. Eski çeşmenin 15 m güneyinde yer alan ve çeşme için daha uygun olduğu gözlenen bir alanda, yapılması planlanan yeni çeşmenin su deposunun yerleştirileceği kısımda düzenleme çalışmaları yapıldı. Bunlara ek olarak, Altınkaya Barajı-Bafra karayolu yapımı çalışmaları sırasında tavanı tahrip edilerek delinmiş ve böylece yapay bir girişi açılmış olan kaya oyma basamaklı geçidin, söz konusu bu giriş kesiminde temizlik çalışmaları gerçekleştirildi.

Ayrıca, Akalan'ın konumu, tarihçesi ve mimari özellikleri ile ilgili bilgiler veren, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış olan bir tanıtım panosu ile Asarkale ve Akalan'ın daha rahat gezilmesine olanak sağlayacak olan açıklama ve yön levhaları için siparişler verilmiş olup, 2004 dönemi çalışmaları sırasında bunlar yerlerine dikileceklerdir.

Şevket Dönmez

2003 Yılı Yüksekova Yüzey Araştırması

Hakkari ili Yüksekova ilçesindeki yüzey araştırmaları Atlas Dergisi'nin destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu yeni çalışmada amaçlar: Türkiye'nin güneydoğu ucunda, bugüne değin arkeolojik anlamda hiçbir araştırmaya konu olmamış kapalı bir havza görünümündeki yörenin eski çağlardaki kültürel yapısı üzerine gözlemlerde bulunmak; 1988 yılında Hakkari'de ortaya çıkarılan ünlü stellerle ilgili çevre gözlemleri yapmak; yörenin Urartular'ın gözünde taşıdığı önemi saptamak ve nihayet kimi zaman bu civarda olduğu öne sürülen kutsal Muşaşir kentinin lokalizasyonuna ilişkin tespitlerde bulunmaktır.

Eskiden "Gevar Ovası" adını taşıyan Yüksekova doğu-batı doğrultusunda 40 km uzunluğunda, kuzey-güney

yönlerinde de 5 ile 10 km kadar genişliğinde, 175 km² lik bir alana yayılır. Türkiye'nin güneydoğu ucunda, denizden 1.925 m yükseklikteki ova, içinden Büyük Zap'ın kollarından Nehil Çayı'nın geçtiği büyük bir düzlüktür. Etrafı yüksek dağlarla çevrili olan bu düzlük, kapıları dış dünyaya kapalı izole bir yaşam alanı, bir kompartman görünümündedir. Antik Çağ'da bu bölgeden araba trafiğine elverişli hiç bir yolun geçmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu ovadaki kırsal kesim yaz aylarını Cilo Dağı üzerindeki, ot bakımından zengin yaylalarda geçirir. Tüm köylerin birer yaylası bulunmaktadır.

2003 yılının ilk arazi çalışmaları Yüksekova'nın güneyinde, Cilo Dağları'nın buzullarla kaplı kuzey etekleri üzerinde, batıdan doğuya doğru Büyük Çiftlik Beldesi, Adaklı, Bulaklı, Bakırlı, Karlı, Kamışlık, Kilimli ve Karabağ köyleri hattı üzerinde yoğunlaştırılmıştır. İlk gözlemlere göre bölge eski çağlarda içine kapalı, seyrek nüfusa sahip, izole bir görünümündedir. Gerçekten de ekonomik olanakları sınırlı, ana yollardan uzak ve çok arızalı olan bu yörenin eski çağ koşullarında kalabalık bir nüfus barındırmaya ve büyük kalıcı merkezlerin gelişmesine elverişli olanaklara sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Ovaya güneyden bakan alçak sırtlar Demir Çağ ve Ortaçağ'larda gayet yüzeysel olarak yerleşmelere sahip olmuştur. En dikkat çekici özellik, bazen yuvarlak ya da elips, bazen de köşeli ve anıt görünümlü iri taş yapılarıdır. Şimdilik bunların hangi amaçla kullanıldığı anlaşılabilmiş değildir. Ancak tahrip edilmiş iki örnekten, içinde ateş yakıldığı ve çanak çömlek bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birinde M.Ö. VII. yy'a ait "tulip bowl" türünde bir parça ele geçirilmiştir.

Yüksekova düzlüğünün kısmen araştırılan güney kesimi, kendine özgü koşullara sahip ve ancak kendine yetecek kadar üretimde bulunan kapalı-izole bir yöre görünümündedir. Bu durum kültürünün biçimlenmesinde en önemli etken olmuştur. Ovanın yerleşmeye elverişli kuzey ucu farklı bir coğrafi yapıya sahiptir. Doğu Anadolu geneline yakın, tarıma daha elverişli toprağın biraz daha fazla olduğu bu kesimde 2004 yılında çalışılması planlanmıştır.

2003 yılı çalışmaları sırasında Hakkari il merkezinde 1988 yılında bulunmuş olan taş stellerle bağıntılı olabilecek her hangi bir bulgu ve buluntuya rastlanmamıştır. Ancak ot bakımından çok zengin ve yaylalarıyla ünlü bu alanın hayvancılıkla geçinen topluluklara elverişli olanaklar sunduğu da belirgindir. Bu yörede varlığına değinilen ünlü Urartu kenti Musasir'e ilişkin herhangi bir ize rastlanılabilmemiş değildir. Hatta daha şimdiden ovanın güney eteğinin Urartular zamanında hemen hiç iskân edilmediği bile söylenebilir.

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

Geçen yıl kütüphanemiz açısından yine yoğun bir yıldır. Gün geçtikçe daha fazla araştırmacı ve öğrenci tarafından ziyaret edilen kütüphanemiz, artık hafta içi her gün hizmet vermektedir. Bu gelişme bizi çok sevindirmekle beraber, belli bir sorumluluğu da beraberinde getirmiştir. Bu arada bize sürekli olarak sorulan bir husus da; kütüphanenin kimlere açık olduğu, sorusudur. Bu nedenle, burada bu soruya bir kez daha cevap vermek isteriz: Kütüphanemiz, Eskiçağ Bilimleri konusunda araştırma yapan herkese açıktır.

Bültenimizin her sayısında olduğu gibi, bu sayıda da gücümüze güç katan şahıs ve kurumlara değinmek isteriz. Öncelikle geçen sayımızda bahsettiğimiz kütüphane sistemi kurma çalışmalarında bizi destekleyen sevgili öğrencilerimiz Seçil Öztok, Esra Önal, Murat Acar ve Özlem Coşar'a teşekkür etmek isteriz. Kendileri kütüphanemizde büyük bir özveriyle çalışmışlardır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Berlin'deki Merkezine özel bir teşekkür borçluyuz. Bu yıl da, geçen yıl olduğu gibi, kitap yardımlarını esirgemediler. Buna ek olarak Merkez, Orient-Abteilung ve Eurasien-Abteilung birimleri ile düzenli bir kitap değişimimiz de başladı.

Ayrıca Prof. Dr. O. Belli, Prof. Dr. A. Dinçol, Prof. Dr. B. Dinçol, Prof. Dr. Ç. Dürüşken, Prof. Dr. D. Hawkins, Prof. Dr. M. Korfmann, Prof. Dr. M.H. Sayar, Dr. Ş. Dönmez, Dr. A. Hausleiter, Dr. A. Özfirat, Araş. Gör. G. Ergin, Ege Yayınları, Hollanda Arkeoloji Enstitüsü (Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten), Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Mersin Üniversitesi Kilikya Araştırma Merkezi'ne kitap bağışlarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Barış dolu bir 2004 yılı olması dileğiyle...

Kütüphanemize Yeni Gelen Monografiler

- Akyürek, E., *Khalkedon'lu (Kadıköy) Azize Euphemia ve Sultanahmet'teki Kilisesi*, İstanbul, 2002.
- Alföldi-Rosenbaum, E., *The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (Isauria)*, Wien, 1980.
- Atasoy, S. - N. Ertürk, *Müzeler ve Müzecilik Bibliyografyası (1996-2001)*, İstanbul, 2003.
- Bachmann, M., *Tarabya*, İstanbul, 2003.
- Belli, O. - E. Konyar, *Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erken Demir Çağı Kale ve Nekropoller*, İstanbul, 2003.
- Belli, O., *Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller*, İstanbul, 2003.
- Belli, O. - G. Kayaoğlu, *Trabzon'da Türk Bakırcılık Sanatının Tarihsel Gelişimi*, İstanbul, 2002.
- Boardman, J., *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, İstanbul, 2003.

- Courtils, J. des, *The Guide to Xanthos and Letoon*, İstanbul, 2003.
- Courtils, J. des, *Ksanthos ve Letoon Rehberi*, İstanbul, 2003.
- Courtils, J. des, *Guide de Xanthos et du Létoon*, İstanbul, 2003.
- Dinçol, A.M. - S. Kantman, *Analitik Arkeoloji*, İstanbul, 1969.
- Dobesch, G. - G. Rehrenböck (Ed.), *Die Epigraphische und Altertumskundliche Erforschung Kleinasiens: Hundert Jahre Kleinasiatische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften - Akten des Symposiums vom 23-25 Oktober 1990*, Wien, 1993.
- Dostert, A. (Ed.), *Stadtforschung - Projekte des DAI*, Berlin, 2001.
- Dürüşken, Ç., *Paulus'un Kutsal Görev Gezileri ve Anadolu Halklarına Mektupları*, İstanbul, 2003.
- Easton, D.F., *Schliemann's Excavation at Troia 1870-1873*, Mainz, 2002.
- Erdur, O. - G. Duru (Ed.), *Arkeoloji: Niye? Nasıl? Ne İçin?*, İstanbul, 2003.
- Eslick, Ch., *Elmalı-Karataş I*, Bryn Mawr, 1992.
- Hausleiter, A. - S. Kerner - B. Müller-Neuhof (Ed.), *Material Culture and Mental Spheres (Alter Orient und Altes Testament 293)*, Münster, 2002.
- Hellenkemper, H. - F. Hild, *Neue Forschungen in Kilikien*, Wien, 1986.
- Kollektif, *Anadolu Medeniyetlerinden Kültür Yansımaları (Yavuz Tatış Koleksiyonu)*, İzmir, 2003.
- Kollektif, *Ancient Libraries in Anatolia, The 24th Annual Conference Libraries and Education in the networked Information Environment, June 2-5 2003*, Ankara, 2003.
- Kollektif, *Tartus und sein Hinterland*, Damaskus, 2001.
- Konuk, K., *Karun'dan Karia'ya*, İstanbul, 2003.
- Latacz, J., *Troia und Homer*, München, 2003.
- Lehmann, H., *Landeskunde der Ebene von Argos und ihrer Randgebiete (Argolis I)*, Athen, 1937.
- Lloyd, S., *Beycesultan Vol. III Part. I*, Ankara, 1972.
- Lloyd, S. - Mellaart, J., *Beycesultan Vol. I*, Ankara, 1962.
- Lloyd, S. - Mellaart, J., *Beycesultan Vol. II*, Ankara, 1965.
- Mellaart, J. - A. Murray, *Beycesultan Vol. III Part II*, Ankara, 1995.
- Özdem, F. (Ed.), *Urartu: Savaş ve Estetik*, İstanbul, 2003.

- Platon (çev. S. Sinanoğlu), *Kriton*, Ankara, 1980.
 Rohde, G. - S. Sinanoğlu, *Lingua Latina*, Ankara, 1985.
 Sayar, M.H., *Perinthos-Heraklaia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung*, Wien, 1998.
 Sevin, V., *Eski Anadolu ve Trakya*, İstanbul, 2003.
 Sinanoğlu, S., *L'Humanisme a Venir*, Ankara, 1973.
 Wagner, G.A. - E. Pernicka- H.P. Uepermann, *Troia and the Troad*, Heidelberg, 2003.
 Warner, J.L., *Elmalı-Karataş II*, Bryn Mawr, 1994.
 Ziegler, R., *Kaiser, Heer und Staedtisches Geld*, Wien, 1993.

Kütüphanemize Yeni Gelen Süreli Yayınlar ve Seriler

- Anatolica* XXIX (2003).
Annals of Archaeology and Anthropology 23 (1936), 24 (1937), 25 (1938), 26 (1940), 27 (1940), 28 (1948).
Antike Plastik XIV (1974), XV (1975), XVI (1976), XVII (1978), XVIII (1979), XIX (1988).
Araştırma Sonuçları Toplantısı 20 (2003).
Archaeologische Mitteilungen aus Iran und Turan 33 (2001), 34 (2002).
Archaeologischer Anzeiger 2. Halbband (2002).
Arkeometri Sonuçları Toplantısı 18 (2003).
Bibliotheca Orientalis XLVII, No.3/4 (1990).
Bibliotheca Orientalis LI, No.3/4 (1994).
Bibliotheca Orientalis LII, No.5/6 (1995).
Bibliotheca Orientalis LV, 3/4 (1998).
Bibliotheca Orientalis LVII, 1/2, 3/4, 5/6 (2000)
Bibliotheca Orientalis LVIII, 1/2, 3/4, 5/6 (2001)
Bibliotheca Orientalis LIX, No.1/2, 3/4, 5/6 (2002).
Colloquium Anatolicum II (2003).
Eurasia Antiqua 1 (1995)-3 (1997).
Eurasia Antiqua 6 (2000)-8 (2002).
Kazı Sonuçları Toplantısı 14 (2003).
Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 33 (2001), 34 (2002).
Mitteilungen des Deutschen Archaeologischen Instituts 1 (1948), 2 (1949), 3 (1950), 5/2 (1952), 6 (1953).
Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu 13 (2003).
Olba V (2002), VI (2002), VII (2003), VIII (2003).
Studi Micenei ed Egeo-Anatolici XLV/1 (2003).
Studia Troica 2 (1992); 11 (2001); 12 (2002).
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Sammlung der Universitaet Leipzig, Band 1, München, 1993.

- Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Pfaelzer Privat Sammlungen*, Band 4, München, 1993.
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Pfaelzer Privat Sammlungen, Band 5, München, 1999.
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Münzsammlung der Universitaet Tübingen, Band 3, Berlin, 1985.
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Münzsammlung der Universitaet Tübingen, Band 4, München, 1989.
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Münzsammlung der Universitaet Tübingen, Band 5, München, 1994.
Sylloge Nummorum Graecorum-Deutschland, Münzsammlung der Universitaet Tübingen, Band 6, München, 1998.

Metin Alparslan

Societas Anatolica'nın İlk Genel Kurulu Paris'te Toplandı

Anadolu arkeolojisi ve tarihiyle ilgili çalışmalar yapmak üzere kurulan Societas Anatolica'nın ilk genel kurul toplantısı 15 Kasım 2003 günü, Paris'te Institut Catholique'te yapıldı. Bu ilk toplantıya onursal başkan sıfatıyla davet edilen, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol başkanlık etti ve Societas Anatolica'nın Başkanı Prof. Dr. René Lebrun'in toplantıyı açmasından sonra aşağıdaki konuşmayı yaptı:

“Dear Mr. President,
 Members of Societas Anatolica,
 Dear colleagues,

Welcome to the first General Assembly of our Society. I say ‘our society’, because I have been given the honour of presiding over this assembly as the President of the Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis. Many of the founders of the Societas Anatolica like Prof. Dr. Lebrun and our young colleagues and dear friends like Eric Jean, Catherine Kuzucuoğlu, Olivier Casabonne and Julien de Vos were our close collaborators in several activities of the Institutum Turcicum. By the foundation of Societas Anatolica a new era of cooperation will be opened between our institutes. The relations between Turkey and France had a long tradition in the field of archaeological and philological research in Anatolia since Atatürk, the founder of modern Turkey supported the work of Professor Louis Delaporte at Arslantepe in Malatya and accepted the patronage of the Société des Etudes Hittites et Asianiques in the early 1930's. This tradition shall now be revitalized and strengthened. We hope that these relations will be widened on an international basis. I received today a letter from Olivier Casabonne, which was brought by Alexis Porcher. In that letter Olivier wrote I quote- ‘I am sure that the Institutum Turcicum and the Societas Anatolica will realize marvellous things which will contribute to draw

Turkey and the European Union towards each other'. I think there is no need to add something to this sentence. I also believe deep in my heart that our collaboration will produce abundant fruits in the future. This is a very happy event and to commemorate it, I would like to present you, dear Professor Lebrun, a symbolic token of the Institutum Turcicum. Thank you !”

Özetle bu dernek ile Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü arasındaki işbirliğinin, Atatürk'ün Malatya kazıları başkanı Louis Delaporte'u desteklediği ve onun kurduğu Hitit ve Asya Tetkikleri Derneğini yüksek himayesi altına aldığı 1930'lu yıllardan beri arkeoloji araştırmaları konusunda Türkiye ile Fransa arasında süregelen işbirliğini canlandırıp güçlendireceğine ve ilerde uluslararası bazda yaygınlaşarak zengin meyvalar vereceğine inandığını belirttikten sonra, Profesör Dinçol, Societas Anatolica Başkanı Profesör Lebrun'e bu mutlu olayın anısına, üzerinde enstitümüzün logosu işlenmiş gümüş bir tabak sundu.

Toplantı açıldıktan sonra gündeme geçildi ve Türkiye'den aynı zamanda Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü üyeleri de olan Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu, Prof. Dr. Nur Balkan-Atlı, Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar, Prof. Dr. Ali Dinçol, Doç. Dr. Kemalettin Köroğlu Societas Anatolica'nın üyeliğine seçildiler. Üyeliklerin verilmesini müteakkip, tüzük maddelerinin görüşülerek oylanmasına geçildi. Tüzüğün 2. maddesi olarak Societas Anatolica'nın Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis ve Institut Catholique'in yüksek himayelerinde olduğu oybirliği ile kabul edildi. Ayrıca 8. maddedeki “Institut Catholique Rektörü ve Institutum Turcicum Başkanı Societas Anatolica'nın onur üyeleridir” ibaresi de oylanarak tüm üyeler tarafından kabul edildi. Bundan başka, Enstitümüz genel sekreterinin Societas Anatolica'nın, Societas Anatolica'nın genel sekreterinin de bizim Enstitümüzün üyesi olması ve her iki sekreterin iki taraflı bilgi akışını sağlamaları ve işbirliği konusunu yürütmeleri karara bağlandı. Ayrıca, Enstitümüzün yayın organı olan *Colloquium Anatolicum*'un, Societas Anatolica'nın yayın kurulunca kabul edilen yazıları da basması konusunda fikir birliğine varıldı.

Ali Dinçol

DUYURU

‘Haberler’ bültenimizde yayınlanan kazı ve araştırma haberleri, tüm ilgililere yararlı bir hizmet sunmaktadır. Bundan herkesin yararlanmasını sağlamak ve Bülten'in hacmini ve masrafını arttırmamak için gelecek sayıdan itibaren verilecek haberlerin, editörün belirleyeceği sınırlamaları aşmaması, aksi halde bunların basımını kabul edemeyeceğimizi, önemle meslektaşlarımıza duyururuz.

Enstitü Yönetim Kurulu

Yeni Yayınlarımız

Dürüşken, Ç., Roma Dini, İstanbul, 2003. 46 sayfa, 10 resim.

Popüler dizimizin yeni kitaplarından olan *Roma Dini*, konusu itibarıyla hem Eskiçağ Tarihçilerine, hem de Dinler Tarihi üzerinde çalışanlara bir giriş kitabı niteliğindedir. Kitap, Roma dinine genel hatlarıyla değindikten sonra, dinin en ilkel aşamasından başlayarak (M.Ö. 8 yy) tüm evrelerini anlatmaktadır. Yazar bu evreleri *Büyümlerin Etkin Olduğu Evre*, *Latium Yerli Halklarının Dini (Aile Dini)*, *Devlet Dini*, *Yunan Etkisi Altındaki Din Evresi* ve *İmparatorluk Kültü* olmak üzere, beş bölümde inceler. Bunu yaparken de yer yer antik yazarlara sözü bırakarak, onlardan alıntı yapar. Örneğin bir yakarıшта şöyle denmektedir: “Mars tanrı, senden, bana, evime ve aileme karşı lütüfkâr ve merhametli olmanı diliyorum ve sana yakarıyorum. Bu nedenle, tarlamın, arazimin ve çiftliğimin domuz, koyun ve boğa kurbanıyla senin hükümüne geçmesini buyurdum...”

Kitabın sonunda ise, *Roma Tanrıları ile İlgili Çizelgeler* adlı açıklayıcı bir bölüm yer alır. Yayının sponsorluğu, JTI (Japan Tobacco International, Türkiye) tarafından üstlenilmiştir.

Dinçol, B., Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza, İstanbul, 2003. 53 sayfa, 7 resim.

JTI (Japan Tobacco International Türkiye)'in sponsorluğunda yayınlanan bu kitabımız, modern hukukun ilk evresini akıcı bir dil ile anlatmaktadır. Açıklayıcı bir *Giriş* bölümünden sonra yazar, ilk kanunları yazılı olarak kaydeden Sümerler'den başlayarak *Sümer Yasaları*, ve ardından *Samî Krallarının Yasaları* ve *Hitit Yasaları* olmak üzere üç bölüm halinde anlatır. Her üç toplumun kanunlarına genel hatlarıyla böylece değindikten sonra yazar, *Suç*, *Yargı* ve *Ceza* kavramları üzerinde durur. *Suç* ve *Ceza* adlı bölümlerde, toplumların belli bir suça karşı

verdikleri cezaların paralel olarak anlatılması, okuyucuya karşılaştırma olanağı vermesi açısından yararlıdır. *Hapishaneler ve Af Yetkisi* adlı bölümlerle son bulan kitap, sadece Eskiçağ Bilimleri ile uğraşanların değil, aynı zamanda Hukukçuların da ilgisini çekeceği kanısındayız.

Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003. 34 sayfa, 22 resim.

Kitap, *Antik Dönem Küçük Asya Kentlerindeki Et ve Balık Pazarları: Makellon veya Macellum'lar ile Resim* olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eserde, İtalya ve Türkiye antik kentlerindeki et ve balık pazarlarından örnekler sunulmakta ve onların toplum için olan önemi anlatılmaktadır. Aizanoi (Çavdarhisar)'deki et ve balık pazarı (Makellon/Macellum) içinde yer alan yuvarlak

yapıdaki Latince yazıt ilgi çekicidir. Bu yazıt, Roma İmparatoru Diocletianus'un, paranın değer yitirişiyle pahalılığı önlemek için, M.Ö. 301 yılında çıkartmış olduğu "En Yüksek Fiyat Kararnamesi"nin kopyasıdır. Yani bugünkü 'Sabit Kur' sisteminin eski biçimidir. Akılcı bir dile sahip olan kitabı zevkle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Colloquium Anatolicum'un Yeni Sayısı Çıktı

Ege Yayınları tarafından yayımlanan kitabın içeriği şöyledir:

Oktay BELLİ: *Van- Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı: Bir Ara Değerlendirme (1991-2002)/Excavations at Van- Lower and Upper Anzaf Urartian Fortresses: An Intermediary Evaluation (1991-2002).*

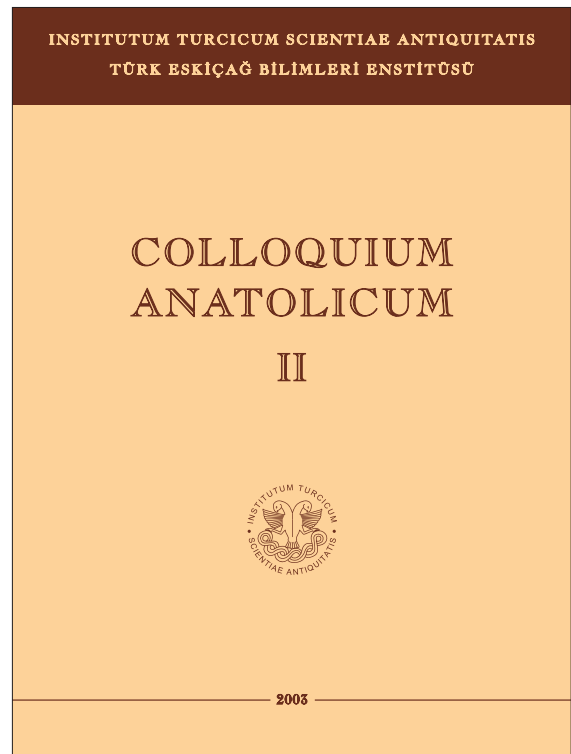
Önder BİLGİ: *Hitit Öncesi Anadolu'sunun Etnik Yapısı.*

Aliye ÖZTAN: *A Neolithic and Chalcolithic Settlement in Anatolia: Köşk Höyük* (Türkçe Özet: Anadolu'da Bir Neolitik ve Kalkolitik Yerleşme: Köşk Höyük).

Lutz MARTIN: *Max von Oppenheims Berliner archäologische Sammlung - Geschichte und Zukunft* (Türkçe Özet: Max von Oppenheim'in Arkeoloji Koleksiyonu: Tarihçesi ve Geleceği).

Güven ARSEBÜK: *Plio-Pleistosen'de Olası Yaşam Biçimleri ve Ülkemizde Paleolitik Çağlar: Bir Deneme* (English Summary: Lifeways in Plio-pleistocene and Paleolithic Cultures in Anatolia: An Essay).

Bedia DEMİRİŞ: *Ammianus Marcellinus and His Descriptions of the Foreign Tribes in His History* (Türkçe Özet: Ammianus Marcellinus ve Tarih Eserindeki Yabancı Kavimlerle İlgili Betimleri).

Mercedes-Benz

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.
Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajandalarımızın yapılması.
Cartoon Hotel (Müdür Burak Atilla): Yıllık konferanslarımız için salon tahsisi.
Cengiz Üstüner: Vestel marka DVD player.
Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin giderleri için maddi destek.

İTÜ Bilişim Enstitüsü: Enstitü web sayfası ev sahipliği ve teknik destek.
Mehmet Ali Yula: Aracılığıyla JTI Firması tarafından üç enstitü yayınının basım masrafı.
Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser): Süreli yayınıımız *Colloquium Anatolicum*'un basım masrafları.
Murat Öztürk: Aracılığıyla Park Grubu, Turizm ve Havacılık Bölümü tarafından yurtdışından gelen konferansçıların uçak biletleri.

Enstitü Yayınları

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².
Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.
Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996.
Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².
Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².
Demirş, B., *Eskiçağda Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.
Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².
Dinçol, B., *Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Dürüşken, Ç., *Eskiçağda Spor*, İstanbul, 1995, Sponsor: Efes Pilsen.
Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağda Dokuma*, İstanbul, 2001².
Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.
İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağda Tıp*, İstanbul, 2002².
Tekin, O., *Eskiçağda Para, Antik Nümitmatige Giriş*, İstanbul, 1998³.
Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağda İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2001².

Kazı Monografileri

Koroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö. S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hieroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999, Sponsor: Harun Yılmaz.

Fischer, B. – H. Genz – E. Jean – K. Koroğlu (Ed.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Süreli Yayın

Colloquium Anatolicum I, (Ed. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan), İstanbul, 2002, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum II, (Ed. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.